

İqtisadi və Siyasi Elmlər Jurnalı

№ 2 (3) 2016

Bakı-2016

prof. Məhərrəmov Amil (Sədr)
akademik, i.e.d. Nuriyev Əli

Bakı Dövlət Universiteti
AMEA

prof. t.e.d. Abbasbəyli Ağalar
prof. i.e.d. Bekçi İsmail
prof. i.e.d. Çekməryov Vasiliy
prof. t.e.d. Darabadi Pərvin
prof. f.e.f.d. Əhmədov Əli
prof. i.e.d. Əhmədov Nazim
prof. i.e.d. Əliyev Tərbiz
prof. t.e.d. Həsənalıyev Zeynal
prof. s.e.d. Hüseynova Hicran
prof. s.e.d. Məmmədov Hikmət
prof. f.r.e.d. Orucov Elşar
prof. i.e.d. Rüstəmbəyov Hacıağa
prof. i.e.d. Rüstəmov Ağarza
prof. i.e.d. Sadıxov Rahim
prof. s.e.n. Ştol Vladimir

Bakı Dövlət Universiteti
Nevşehir Universiteti, Türkiyə
Kostroma Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Naxçıvan Dövlət Universiteti
AMEA
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Naxçıvan Dövlət Universiteti
Bakı Biznes Universiteti
MDB ölkələri İnstitutu

dos. i.f.d. Abışlı Laçın
dos. h.e.f.d. Babazadə Mehriban
dos. i.f.d. Cəbrayıllov İkrəm
dos. i.f.d. Eyyubov Kamran
dos. i.f.d. Əhmədova Sədaqət
dos. i.f.d. Əliyev Vüqar
dos. s.e.f.d. Güləliyeva Afət
dos. f.e.f.d. İbadov Nazim
dos. i.f.d. İbadov Sabir
dos. i.f.d. Kərimov Xosrov
dos. s.e.f.d. Məmmədov Kərəm
dos. s.e.f.d. Qaraşova Səbinə
dos. i.f.d. Qarayev Fərhad
dos. i.f.d. Rəsulova Mətanət
dos. i.f.d. Səriyev Kutais
dos. i.f.d. Şamilova Hürü
dos. f.e.f.d. Şirinov Azər
dos. s.e.f.d. Talıbov Rza

Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti

i.f.d. Xasiyeva Leyla
s.e.f.d. İbrahimov Əlimusa
s.e.f.d. Hüseynov Fərhad
s.e.f.d. İsmayılzadə Xəyyam

Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti
Bakı Dövlət Universiteti

prof. Maharramov Amil (Chief)
acad. Nuriyev Ali

Baku State University
National Academy of Sciences of Azerbaijan

prof. Abbasbeyli Aghalar
prof. Bekchi Ismail
prof. Chekmarev Vasily
prof. Darabadi Parvin
prof. Ahmadov Ali
prof. Ahmadov Nazim
prof. Aliyev Tarbiz
prof. Hasanaliyev Zeinal
prof. Huseynova Hijran
prof. Mammadov Hikmat
prof. Elshar Orudzhev
prof. Rustambeyov Hajiaga
prof. Agarza Rustamov
prof. Sadykhov Rahim
prof. Stoll Vladimir

Baku State University
Nevshehir University, Turkey
Kostroma State University
Baku State University
Baku State University
Nakhchivan State University
National Academy of Sciences of Azerbaijan
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Nakhchivan State University
Baku Business University
Institute of the CIS Countries

assoc.PhD Lachin Abishli
assoc.PhD Mehriban Babazade
assoc.PhD İkrām Jabrailov
assoc.PhD Kamran Eyyubov
assoc.PhD Sedaget Akhmedova
assoc.PhD Vugar Aliyev
assoc.PhD Afet Gulaliyev
assoc.PhD Nazim Ibadov
assoc.PhD Sabir Ibadov
assoc.PhD Khosrov Karimov
assoc.PhD Karam Mammadov
assoc.PhD Sabina Garashov
assoc.PhD Farhad Karaev
assoc.PhD Metanet Rasulov
assoc.PhD Kutaisi Sariev
assoc.PhD Huru Shamilova
assoc.PhD Azer Shirinov
assoc.PhD Reza Talibov

Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University

PhD Khasiyev Leila
PhD Ibrahimov Alimusa
PhD Huseynov Farhad
PhD Ismailzade Khayyam

Baku State University
Baku State University
Baku State University
Baku State University

проф. д.э.н. Магеррамов Амиль (Председ.)
акад. акад. НАНАР д.э.н. Нуриев Али	Бакинский Государственный Университет
НАН АР
проф. д.и.н. Аббасбейли Агалар
проф. д.э.н. Бекчи Исмаил
проф. д.э.н. Чекмарев Василий
проф. д.и.н. Дарабади Парвин
проф. д.ф.ф.н. Ахмедов Али
проф. д.э.н. Ахмедов Назим
проф. д.э.н. Алиев Тарбиз
проф. д.и.н. Гасаналиев Зейнал
проф. д.п.н. Гусейнова Хиджран
проф. д.п.н. Мамедов Хикмет
проф. д.ф.м.н. Эльшар Оруджев
проф. д.э.н. Рустамбеков Гаджиага
проф. д.э.н. Агарза Рустамов
проф. д.э.н. Садыгов Рахим
проф. д.п.н. Штоль Владимир	Бакинский Государственный Университет
Университет Невшехир, Турция
Костромской Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Нахичеванский Государственный Университет
НАН АР
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Нахичеванский Государственный Университет
Бакинский Университет Бизнеса
Институт Стран СНГ
доц. д.ф.э. Абишли Лачин
доц. д.ф.ю.н. Бабазаде Мехрибан
доц. д.ф.э. Джабраилов Икрам
доц. д.ф.э. Эюбов Камран
доц. д.ф.э. Ахмедова Седагет
доц. д.ф.э. Алиев Вугар
доц. д.ф.п.н. Гюльалиева Афет
доц. д.ф.ф.н. Ибадов Назим
доц. д.ф.э. Ибадов Сабир
доц. д.ф.э. Каримов Хосров
доц. д.ф.п.н. Мамедов Карам
доц. д.ф.п.н. Гарашова Сабина
доц. д.ф.э. Караев Фархад
доц. д.ф.э. Расулова Метанет
доц. д.ф.э. Сариев Кутаис
доц. д.ф.э. Шамилова Хуру
доц. д.ф.ф.н. Ширинов Азер
доц. д.ф.п.н. Талыбов Реза	Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
д.ф.э. Хасиева Лейла
д.ф.п.н. Ибрагимов Алимуса
д.ф.п.н. Гусейнов Фархад
д.ф.п.н. Исмаилзаде Хайям	Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет
Бакинский Государственный Университет

MÜNDƏRİCAT

İQTİSADİYYAT BÖLMƏSİ

ENGLISH VERSION

ARUŞ BƏYANNAMƏSİ: ÖHDƏLİK
VƏ MƏSULİYYƏT

SECTION OF ECONOMICS

*Təyyar Tapdıq oğlu İbrahimov.....6*ARUSHA DECLARATION:
LIABILITY AND RESPONSIBILITYНАЦИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА
В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ:
ПРИОРИТЕТЫ И ЦЕННОСТИ*Təyyar İbrahimov.....49**Элмар Рагиб оглы Дадашев12*THE NATIONAL ECONOMY IN
TODAY'S WORLD: PRIORITIES
AND VALUES

SİYASƏT BÖLMƏSİ

*Elmar Dadashev.....54*MÜASİR DÖVRDƏ AZƏRBAYCAN
– SKANDİNAVİYA ƏLAQƏLƏRİNİN
HUMANİTAR ASPEKTLƏRİ

SECTION OF POLITICS

*Xəyyam Fərman oğlu İsmayilzadə.....20*HUMANITARIAN ASPECTS OF
AZERBAIJAN-SCANDINAVIAN
RELATIONS AT THE PRESENT
STAGENATO-NUN SÜLHYARATMA
ƏMƏLİYYATLARI VƏ TƏRƏFDAŞ
ÖLKƏLƏRİN İŞTİRAKİ SƏVİYYƏSİ*Khayyam Ismayilzade61**Kərəm Cahangir oğlu Məmmədov.....29*PEACEKEEPING OPERATIONS
OF NATO AND LEVEL OF
PARTICIPATION OF THE
PARTNER STATESAZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA
MODERNLƏŞMƏNİN SOSIAL - SİYASİ
ASPEKTLƏRİ*Karam Mammadov69**Azər Mehdi oğlu Şirinov, Nazim Sadiq
oğlu İbadov37*SOCIO-POLITICAL ASPECTS
OF MODERNIZATION IN THE
REPUBLIC OF AZERBAIJANAZƏRBAYCANDA SAHİBKARLIQ
FƏALİYYƏTİNİN İNKİŞAF
MƏRHƏLƏLƏRİ VƏ
PERSPEKTİVLƏRİ*Azer Shirinov, Nazim Ibadov.....75**Нурана Хикмет кызы Аббасзаде42*MIGRATION TO THE EUROPEAN
UNION: THE BEGINNING OR
THE END?*Abbaszade Nurana.....79*

TƏYYAR TAPDIQ oğlu İBRAHİMOV*Bakı Dövlət Universiteti**Dünya iqtisadiyyatı kafedrasının dosenti**e-mail: tayar-7@mail.ru*

UOT: 658.53., 338.47

ARUŞ BƏYANNAMƏSİ: ÖHDƏLİK VƏ MƏSULİYYƏT**XÜLASƏ**

Məqalədə ÜGT tərəfindən qəbul olunmuş gömrük orqanlarının səmərəli idarəçiliyi və şəffaflığına təminata, korrupsiyaya qarşı mübarizəyə həsr olunmuş Aruş bəyannaməsinə baxılmış və onun əsasında gömrük orqanları tərəfindən hazırlanmış – gömrük andı, peşəkarlıq etikası, xidməti borc, etik-davranış, əxlaq prinsipləri, şəxsi məsuliyyət, ictimaiyyətlə münasibətlər, korrupsiya hallarının qarşısının alınmasına və s. aid qısa icmal verilmişdir.

Açar sözlər: *Aruş bəyannaməsi, Ümumdünya Gömrük Təşkilatı (ÜGT), gömrük orqanları, gömrük əməkdaşları, etik-davranış kodeksi, intizam nizamnaməsi, etik-davranış normaları, korrupsiyaya qarşı mübarizə, antikorrupsiya proqramı, gömrük andı, borc, vəzifə, öhdəlik.*

Məlumdur ki, antikorrupsiya strategiyasının işlənilib hazırlanması məsələləri bəşər cəmiyyətinin diqqət mərkəzindədir və bu sahədə beynəlxalq miqyasda - xeyli sayda konfrans keçirilmiş, bir sıra bəyannamələr və konvensiyalar qəbul olunmuşdur. Belə ki, 1989-cu ildə Haqqada (Niderland) BMT-nin himayədarlığı altında dövlət idarəçiliyi sahəsində korrupsiya problemlərinə həsr olunmuş beynəlxalq seminar keçirildi. Məhz bu beynəlxalq seminar-konfransın nəticəsi olaraq problemin müzakirəsi məqsədilə onun BMT-nin səkkizinci konqressində müzakirəsi üçün ciddi zəmin yarandı və EKOSOS təşkilatı tərəfindən bu konqresə qəbul olunmuş qətnamə

layihəsi göndərildi. Layihədə "... dövlətlər tərəfindən öz cinayət qanunvericiliklərinə, prosessual normalara adekvat baxışın keçirməsilə bütün korrupsiya növlərinin qarşısının alınması üçün müvafiq sanksiyalar, hakimiyyət səlahiyyətlərinin aşması və korrupsiya hallarının qarşısının alınması üçün tənzimləmə və inzibati mexanizmlərin, korrupsiya və korrupsiya ilə əlaqəli əldə olunmuş vəsaitlərin və əmlakın müsadirə olunması, iqtisadi sanksiyaların verilməsinə.." və s. üzrə dəyişikliklər aparılması, normativ-hüquqi aktların hazırlanması, qəbul olunması təklif olundu. [12]

Məlumdur ki, gömrük xidmətinin inzibati bölməsi olan gömrük orqan-

ları da dövlət qulluğunun xüsusi forması olan gömrük orqanları sistemi - çoxfunksiyalı orqanlar və mürəkkəb maliyyə kompleksindən ibarət bir sistemdir. Bu sistemin idarəçiliyi isə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin hüquqi statusuna uyğun olaraq qüvvədə olan qanunvericilikdə və digər normativ – hüquqi aktlarda öz təsbitini tapmış müddəalara əsasən tənzimlənir. [1]

Bu baxımdan tədqiqatda məqsəd yuxarıda göstərilənlər nəzərə alınmaqla ədəbiyyat xülasəsinin təhlili, qüvvədə olan beynəlxalq normativ-hüquqi aktlara, habelə digər orqanlara və gömrük orqanları sistemində aid etik-davranış qaydalarına, korrupsiyaya qarşı mübarizəyə aid qısa icmalın verilməsidir.

Dövlət gömrük siyasətinin reallaşdırılması gömrük orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Bu isə gömrük orqanlarının normal fəaliyyəti baxımından gömrükçülər tərəfindən xidməti intizamın gözlənilməsindən, gömrük orqanları rəhbərlərinin öz kollektivində sağlam iqlim şəraiti yaratmasından və onun bacarığından asılıdır.

Gömrük orqanlarında xidməti intizam isə gömrük xidmətinə aid intizam nizamnaməsilə [2], gömrük xidmətinin vəzifəli şəxslərinin etik davranış qaydaları ilə [3], daxili əmək intizamı qaydaları, gömrük orqanlarında xidmətin əsasları ilə, habelə qüvvədə olan digər qanunvericilik aktlarındakı müddəaların tələblərinə və s. riayət olunması ilə təmin olunur. [2-4, 7, 11]

Bununla əlaqədar digər dövlət orqanlarında da xidmətə dair anoloji tənzimlənmələr dövlət qulluqçularının

etik davranış qaydaları haqqında qanun və onun təbliğinə dair Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərmanı ilə qəbul olunmuş tədbirlər proqramı, gömrük, daxili işlər, vergi, ədliyyə orqanlarının – etik davranış, şərəf, peşə etikası kodeksləri və etik davranış qaydaları ilə tənzimlənir. [4-10]

Göstərilənlər baxımından gömrük orqanları dövlət qulluğunun xüsusi formasıdır və spesifik xüsusiyyətə malik gömrük orqanları sistemi və gömrük sahəsindən ibarət olmaqla dövlətin xarici və daxili siyasətinin tərkib hissəsi olan gömrük siyasətinin reallaşdırır.

Şübhəsiz ki, müxtəlif dünya ölkələrinin gömrük xidməti əməkdaşlarının da peşə etikası və davranış qaydaları haqqında kodeksləri vardır. Bu ümumi təmayüllü kodeks 1993-cü il in 7 iyulunda Gömrük Əməkdaşlığı Şurası tərəfindən Şuranın 81/82-ci Sessiyasında Tanzaniyanın Aruş şəhərində qəbul olunmuş və ona 2003-cü ilin iyununda ÜGT Şurasının 101/102-ci Sessiyasında yenidən baxılmışdır. Baxılmış yeni variantda ÜGT Şurası tərəfindən bəyənilmiş antikorrupsiya strategiyası qəbul olunmuşdur. Beynəlxalq gömrük hüququ praktikasına “Aruş bəyannaməsi” kimi daxil olan bu sənəd gömrük orqanlarında xidməti etika və səmərəli idarəetmə prinsiplərini özündə ehtiva edir. [11] Sonradan bu bəyannaməyə Şuranın həmin Sessiyasında (2003-cü ildə) “ Özünü qiymətləndirmə üzrə Rəhbərlik” müddəaları da əlavə olunmuşdur. Əlavədə isə bəyannamənin – konvensiyanın prinsiplərinin necə həyata keçirilməsi üsulları öz əksini tapır. Bu

qəbul olunmuş bəyannamə dünya üzrə gömrük xidməti əməkdaşlarının peşəkar davranış normalarını müəyyən edən beynəlxalq standartlar olmaqla etik-davranış üzrə Model Kodeksə çevrildi. ÜGT tərəfindən işlənib hazırlanmış xarakterizə olunan etik gömrük kodeksi, aşağıdakı əsas sahələri tənzimləməklə - şəxsi öhdəlik, qanunun tələblərinin gözlənilməsi, ictimaiyyətlə münasibət, hədiyyələrin alınması, xidməti məlumatlardan istifadə, siyasi fəaliyyət, əmək atmosferini və s. məsələləri əhatə edir.

ÜGT-nin sessiyasında ÜGT Şurası tərəfindən 2003-cü ilin iyun ayında qəbul olunmuş Aruş bəyannaməsi aşağıdakı 10 prinsipial istiqaməti müəyyən edir: dəqiq idarəetmə və ideyaya sadiqlik; açıqlıq və şəffaflıq; tənzimləyici standartların olması; avtomatlaşdırma; xidmətdə reformaların aparılması və modernləşdirmə; audit və tədqiqat; şərəf kodeksi; kadrların idarə olunması; etik və təşkilati mədəniyyət; biznes cəmiyyəti ilə qarşılıqlı münasibətlər.

Bu bəyannamə məcburi xarakter daşıyır. Belə ki, ÜGT-yə üzvü olan gömrük xidmətinin – dövlətləri müxtəlif sosial, siyasi və iqtisadi şəraitdə fəaliyyət göstərirlər. Bəyannamədə ümumi konsepsiya öz təsbitini tapır və faktiki olaraq konsepsiyanın hər bir istiqamətinin reallaşdırılması isə hər bir dövlətdə olan gömrük xidmətinin özündən asılıdır. Bu bəyannamədə əsas ideya ünsürü gömrükçü peşəsinə olan tələblərdən ibarətdir. Belə ki, gömrükçü dövlətin nümayəndəsidir və o, öz fəaliyyətində gömrük xidmətinin nüfuzunu gözləməli-ona xələl gətirməməli və onu möhkəmləndirməlidir.

Göstərilənlər baxımından gömrük əmədaşının davranışı, onun nitq mədəniyyəti, xarici görünüşü və intellekt qabiliyyəti insanlar tərəfindən yalnız gömrük xidməti haqqında deyil, bütövlükdə həmin dövlət haqqında təsəvvür yaradır. Məhz davranış qaydalarının norma, müddələri, əxlaq prinsiplərinə əməl etmək və nöqsansız nüfuza-ımicə malik olmaq isə öz növbəsində vətəndaşların gömrük orqanlarına olan inamının əsasıdır. Xarakterizə olunanlar isə Aruş bəyannaməsində öz təsbitini tapmış və bir-biri ilə fəaliyyət zamanı qarşılıqlı əlaqədə olarkən, gömrük orqanlarında korrupsiya hallarının qarşısının alınması, onun aradan qaldırılması və gömrük orqanlarının şərəf, ləyaqət səviyyəsinin yüksəldilməsi üzrə 12 müxtəlif məsələ üzrə diqqəti cəlb edir. Bu isə fəaliyyət prosesində dövlət qulluğunun xüsusi forması kimi öhdəliklə əlaqədar - gömrük andının və davranış Kodeksinin qəbul olunmasından, permanent-fasiləsiz davam edən peşə yönümlü öyrətmədən, əməyə görə adekvat mükafatlandırma sistemindən, brokerlərlə və digər dolaşıcı təmsilçilərlə xüsusi münasibətlərin formalaşmasından, minimum səviyyədə inzibati tənzimləmədən, qəbul olunan qərarın və həyata keçirilən fəaliyyət növünün şəffaflığından, gömrük işinin avtomatlaşdırılmasından, əməkdaşların yerləşdirilməsindən və rotasiyasından, əməkdaşların seçilməsi üzrə xüsusi prosedurlardan, yüksək əxlaqi dəyərlərdən və təşkilati mədəniyyət tədbirlərindən, daxili təhqiqat və auditin inkişafından və s. ibarətdir. [1 s. 50-53, 2 s.159-172]

Göstərilənlər baxımından ÜGT gömrük orqanlarının öz hökumətləri adından həyati əhəmiyyətli məsələləri həll etdiyini nəzərə almaqla milli təhlükəsizliyə təminat və ticarətə təsir, cəmiyyətin mühafizəsi, gəlirlərin toplanması-fiskal siyasətin reallaşdırılması, ümumilikdə isə milli məqsədlərə nail olmaq istiqamətində dünyanın bütün ölkələri və gömrük administrasiyaları üçün korrupsiyaya qarşı mübarizənin aktual bir problem olduğunu qeyd edərək korrupsiyanın neqativ nəticələrinin aradan qaldırılması məqsədilə milli səviyyədə onları birgə mübarizəyə çağırır. [2 s.104, 168, 11-14] Korrupsiyanın neqativ nəticələrinə isə aşağıdakıların aid olduğu qeyd olunur: cəmiyyətin mühafizəsi və milli təhlükəsizlik səviyyəsinin aşağı düşməsi; dələduzluq-fırıldaqçılıq və gəlirlərin tam həcmdə toplanılmaması; xarici investiyaların cəlb olunması səviyyəsinin azalması; beynəlxalq ticarət və iqtisadi artım üçün maneələrin yaradılması; cəmiyyət üçün məsrəflərin ağırlaşması; dövlət orqanlarına ictimai inamın azalması; gömrük orqanları və digər dövlət qurumları arasında əməkdaşlıq və etimad səviyyəsinin aşağı düşməsi; gömrük qanunvericiliyi və normalarına könullü surətdə riayət olunma səviyyəsinin aşağı düşməsi; əxlaq və anda sadıqlıq səviyyəsinin azalması. [11]

Yuxarıda göstərilənlərin aradan qaldırılması məqsədilə ilk növbədə yalnız milli

səviyyədə koordinasiya əsasında kompleks tədbirlərin tətbiqini həyata keçirmək lazımdır. Bu baxımdan gömrük orqanının əməkdaşı vətəndaşlara və həmkarlarına münasibətdə nəzakətli olmalı, yüksək mədəniyyət və tərbiyə nümunəsi göstərməlidir. Gömrükçü peşəsi nüfuzuna xələl gətirəcək - cəhalət, rüşvətxorluq, lovğalıq məsələlərinə qarşı barışmaz olmalıdır. Ona görə ki, peşəkarlıq şərəfi və borc - vəzifə məsuliyyəti gömrük xidmətinin mənəvi əsasıdır. Nəticə etibarilə borc ictimai zərurətdir və şəxsə mənsub olan mənəvi tələbləri ifadə etməklə qarşılıqlı münasibət qaydaları əsasında müəyyən olunmuş öhdəlikdir. Yol verilən, yol verilməyən xidməti borcla və davranış qaydaları arasında elə kəskin hədd yoxdur və bu hal hər bir konkret şərait üçün xarakterikdir. Belə ki, gömrük əməkdaşlarının fəaliyyəti dövləti xarakter daşıyır. Ona görə ki, onlar hakimiyyətin nümayəndəsidir və onun adından çıxış edirlər. Bu baxımdan da onların fəaliyyəti dövlət hakimiyyəti və onların nümayəndələrinin nüfuzunun qorunmasına müvafiq olan etik normalara və prinsiplərə uyğun gəlməlidir. Nəticə etibarilə gömrük orqanlarının əməkdaşları dövlət qulluğunun xüsusi formasında fəaliyyətdə olmaqla dövlətin iqtisadi maraqlarının mühafizəsi keşiyində dayanır. Bu isə o deməkdir ki, ölkənin ayrılıqda götürülmüş hər bir vətəndaşının maraqlarını qoruyur. [2, 5-7, 16-17]

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikasının Gömrük məəcəlləsi, "Hüququ ədəbiyyatı" nəşriyyatı, Bakı 2011, 311 səh.
2. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanlarında xidmətin əsasları, Bakı 2003, 203 səh., 2012, 199 səh.

3. Кодекс чести таможенника Российской Федерация, Allbest.ru
4. Правила этики поведения должностных лиц таможенной службы Украины, приказ Государственной таможенной службы Украины, 16.11.09, №1097
5. Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu, 31.05.2007 № 352-III Q
6. Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında» Azərbaycan Respublikası qanunun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının prezidentinin fərmanı, 16.09.2007, № 614
7. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin şərəf kodeksi, 15.05.2001 №02/01 kollegiyanın qərarı
8. Daxili işlər orqanları Əməkdaşlarının etik davranış kodeksi, (DİN əmr: 08.04.05-ci il, № 130)
9. Dövlət Vergi orqanı əməkdaşlarının Peşə etikası kodeksi (18.05.2000 A-66 sayılı) əmr
10. Ədliyyə orqanları işçilərinin etik davranış qaydaları (29.11.2007, 41-T sayılı, əmr)
11. The Arusha declaration // Сайт Всемирной таможенной организации. http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDFandDocuments/Declarations/Revised_Arusha_Declaration_EN.pdf.
12. Практические меры борьбы с коррупцией. Руководство, подготовленное Секретариатом ООН. A/CONF. 144/8. 29.05.1990. P.4
13. Справочный документ о международной борьбе с коррупцией, подготовленный Секретариатом ООН. A/CONF/ 169/ 14, 13.04.1995, Опыт осуществления практических мер направленных на борьбу с коррупцией государственных должностных лиц. A/CONF.169/L.20/Add.3. 6.05.1995. Девятый апреля- 8 май 1995 года. A/CONF. 169/16.P. 78-83.
14. Материалы Всемирного форума таможенных организаций.- А. ВТО, 1993.
15. Cox Raymond W. Jhonson Terrance A. (2005) Police . Ethics: Organizational Implications. Public Integrity, Vol. 7, No. 1, P. 67-79.
16. Е. Д. Грязнова Формирование нравственно-этической ценностей в процессе подготовки сотрудников таможенных органов. Ярославский педагогический вестник 2011, №1, т.2, стр. 47-50.
17. Е. Д. Грязнева Формирование нравственных- этических ценностей у будущих государственных служащих (таможенников) как основы высококачественной профессиональной деятельности Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. Серия Гуманитарные науки: Выпуск №2, том19, 2013, стр. 55-58.

Таяр Тандыг оглы Ибрагимов
Бакинский Государственный Университет
Доцент кафедры Мировой экономики
e-mail: tayar-7@mail.ru

УДК: 658.53., 338.47

АРУШСКАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ: ОБЯЗАТЕЛЬСТВО И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ

РЕЗЮМЕ

Дана краткий литературный обзор подготовленных на основе Модельного Кодекса (Арушской деклараций) национальными таможенными органами по - присяге, профессионализме, этике, служебного долга, этического поведения, моральных принципов и личной ответственности, а также связей с общественностью и предотвращение коррупции.

Ключевые слова: *Арушская декларация, Всемирная Таможенная Организация (ВТО), таможенные органы, таможенные сотрудники, этико-нравственный кодекс, дисциплинарный устав, этико-нравственные нормы, борьба против коррупции, антикоррупционная программа, таможенная присяга, долг, должность, обязательства.*

Мəqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 02.05.2016
Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə çapa tövsiyə edilmişdir.
Rəyçi: i.e.f.d. L.Q.Xasiyeva

ЭЛМАР РАГИБ оглы ДАДАШЕВ

Бакинский Государственный Университет
преподаватель кафедры «Мировая экономика»
e-mail: elmar-dadashov@mail.ru

УДК: 338

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ: ПРИОРИТЕТЫ И ЦЕННОСТИ

РЕЗЮМЕ

В этой статье рассматривается о развитии национальных экономик основывающихся на устойчивой институциональной матрице; при котором формальные, политико-правовые институты, в том числе и в экономике, устанавливаются государством, а неформальные правила являются элементами эволюционного наследия. Одновременно, тесная связь между формальными и неформальными институтами обеспечивает экономическое развитие как национальное и открывает путь к использованию научно-технических достижений глобальной экономики в национальных экономических интересах. С этой точки можно сказать, что институты играют роль промежуточного звена, своего рода опорных звеньев государственной политики в национальных экономических интересах.

Ключевые слова: *Институционализм, структура экономической теории, социально-экономическая теория, институциональная экономическая теория, мейнстрим, нациострим, саморазвитие рыночной экономики, коммуникативность, иерархичность, интегративность.*

Современное мировое экономическое сообщество предстаёт в виде взаимодействия двух не совпадающих векторных императивов: рыночных принципов и национальных форм хозяйствования. Первые проявляются во всё более углубляющейся глобализации, а вторые, в усилении роли национально-модифицирующих факторов экономического развития. В подобной мирохозяйственной системной конфигурации формиру-

ется основное противоречие эпохи, которое придаёт импульс для ускоренного наращивания производительных возможностей путём мобилизации как материальных, так и нематериальных, духовно-ценностных факторов экономического роста. Это не идеологическое противоречие между формациями, обозначающее бескомпромиссную борьбу за смену мирового порядка, а противоречие, несущее в себе мощный заряд про-

гресса. В нём теснейшая глобальная взаимозависимость сопровождается сохранением и приумножением потенциала многообразия в организации хозяйственной жизни, доступно только в условиях национальной экономики.

Структура экономической теории сегодня - это, во первых результат развития экономики от простейших до сложных экономических систем смешанного типа. Во вторых это результат усложнения и многообразия моделей национальных экономик. В третьих современная теория – результат развития методов науки. В конце XIX века возникла целая совокупность качественных и количественных методов существенно расширивших возможности науки.

Современная экономическая теория - это система экономических наук связанных общим предметом - экономическими отношениями. При этом каждая составная часть экономической теории имеет свой непосредственный предмет.

В качестве основных структурных частей современной экономической теории можно выделить следующее:

1. Теория рационального (эффективного) использования ограниченных ресурсов. Непосредственным предметом ее является анализ функционирования экономических отношений на микро и макроуровне.

2. Социально - экономическая теория. Непосредственным предметом ее является анализ национальной экономики как социально - экономической системы в единстве экономи-

ческого и социального содержания анализ экономического строя и конкретной экономики.

3. Институциональная экономическая теория которая рассматривает содержание экономической системы через взаимосвязь экономических и других институтов и их взаимодействие на развитие экономики.

4. Особое место занимает история экономической теории которая призвана не только дать исторический взгляд на развитие экономической науки но и интегрировать различные подходы как звенья единого целостного взгляда на экономику. [1, 42]

Экономика каждой страны, при всей её схожести в общих чертах с существующими в мире экономиками других стран, представляет собой уникальный организм. У него своё, отличающееся русло эволюции, поскольку в той или иной степени различны ресурсный потенциал, структура факторов и формы национального экономического развития. Первоосновой же подобного многообразия выступает специфичность главной производительной силы – человека, его мышления и поведения, традиций и нравов, предпочтений и ценностей, выбора целей и методов их достижения. Любая форма или направление экономической деятельности не в состоянии функционировать нормально (эффективно) без учёта указанных обстоятельств, в длительной перспективе. Колониальные завоевания в самой различной форме и их последствия доказывают, что отрешённость народов от самостоя-

тельного принятия решений в хозяйственной жизни не в состоянии преодолеть национальную парадигму экономической эволюции. Какие-то производственные формы или технологические новшества могут быть привнесены в экономику извне, но в их прикладном значении будут играть роль не параметры «прогрессивности» в общем, отрешённом от конкретных условий практическом плане, а с точки зрения восприятия в экономической среде того или иного народа. Подобная среда оригинальна, прежде всего, институционально, а следовательно, и экономическая деятельность осуществляется на базе тех норм и правил, которые характерны для каждой данной страны. С этой точки зрения каждую национальную экономику можно определить как институциональную систему, в той или иной степени открытую для внешних связей, но придерживающуюся установок эволюции, сложившихся веками под влиянием культурных, идеологических, политических и экономических факторов. [2]

Существуют институты мега трендового плана, которые имеют общее предназначение для всей человеческой цивилизации. Например, финансовые институты, начиная с денежного обращения и доходя до банковских функций, наблюдаются в той или иной форме повсеместно. То же самое можно отнести к отношениям в сфере формирования фундаментальных потребностей, воспроизводственных процессов, отношениям собственности, товарного обмена и т.д.

Всех их можно отнести к институтам мирового «мэйнстрима» - центрального течения, главного направления в ходе приспособления человека к окружающей его природной и социально-экономической среде. Вместе с тем, безусловно, следует выделять и «нациострим», который демонстрирует способы приспособления человека к конкретной природной среде и нахождение особых форм социально-экономического развития. В данном случае начинают играть роль институты, характеризующие человека не только как национально идентифицированного существа.

В национальной институциональной системе институты мэйнстрима и нациострима выступают в диалектическом единстве. Это приводит к сложной модификации производственных отношений и модельным видоизменениям в экономике.

В виде научного направления в экономической науке, институционализм появился в конце XIX в. Новое направление зародилось на рубеже XIX и XX вв. в США. Т.Веблен и его последователи отвергли господствовавшее современ А.Смита представление, что вся хозяйственная деятельность обусловлена исключительно стремлением ее субъектов к наибольшей личной выгоде. Они считали, что огромную роль в функционировании экономики играют социальные институты - комплексы норм поведения, закрепленные (большой частью) в правовых установлениях и реализуемые через общественные учреждения, либо организационно

неоформленные (обычаи, традиции). Институционалисты акцентируют внимание на коллективных действиях, осуществляемых в рамках таких институтов, как профсоюзы, политические партии, объединения предпринимателей и т.п.

Веблен критиковал традиционный подход к экономике как к равновесной системе и поиск условий статического равновесия; в его понимании экономика наука о динамических процессах.

Появление институционализма было воспринято современниками как методологический переворот в экономической науке.

Отражая изменения, произошедшие в хозяйстве развитых стран к концу века, Веблен вводит в анализ хозяйственных отношений наряду с капиталистами и рабочими социальную группу - инженерно-технических работников. Если ранее капиталист был организатором производства, то теперь владельцы капитала - действующие лица финансовой сферы, их капитал воплощен в средствах производства, а в ценных бумагах, реально же управление производством осуществляют технические специалисты. Интересы этих социальных групп различны, что ведет к конфликту между бизнесом и индустрией. По Веблену, из-за господства монополий, вздувающих цены и ограничивающих объемы производства, модель современной экономики не может быть построена на основе спроса и предложения.

С монополиями Веблен связывает гипертрофию кредита и кредитную инфляцию, следствием чего становятся экономические кризисы. Выход из противоречий он видит в передаче власти над экономикой инженерно-техническим работникам, установлении технократии, чего можно добиться всеобщей стачкой специалистов.

Д.Коммонс уделял основное внимание правовым институтам. Поскольку участниками сделок все чаще выступают неиндивидуумы, а их объединения, достижение компромисса между ними все труднее и требуется вмешательство государства как арбитра и как силы, понуждающей стороны к выполнению взятых обязательств. В конечном счете на смену существующему порядку придет административный капитализм.

Другой ученик Веблена, У. Митчелл, вошел в историю науки как исследователь экономических циклов. Митчелл придавал особое значение асинхронности (опережениям запаздываниям) взаимосвязанных хозяйственных явлений. Им создана система прогнозирования конъюнктуры (экономический барометр). [3, 805]

Но очень немногие исследователи задаются вопросом о том, а какие для этого были предпосылки, был ли в этом научный или практический запрос? Дело в том, что само развитие рыночной экономики стало переходить в указанный период в ситуацию усиления роли монополий, которые меняли постулаты хозяйственного саморегулирования по абстрактным (классическим) законам. Вместе с

тем, и вероятно это самое главное, стали очевидны существенные различия в темпах развития экономики различных стран, связанные не только с наличием ресурсных, но и социально - культурных факторов экономического развития. Впервые на этот момент обратили пристальное внимание представители немецкой исторической школы.

В силу этого национальная экономика как экономика- исключительно сложный продукт взаимодействия общеэкономических, общемировых, региональных и страновых экономических процессов. Она и в тоже время результат исторических изменений стран, взятых в единстве с эволюцией цивилизованных основ общества.

Как показывает история экономической мысли, вопрос о национальной экономике и принципах ее функционирования становятся особенно острым в условиях становления национального хозяйства или коренных преобразований в стране, затрагиваемых основы ее развития. История Германии начала XIX века выдвинула теорию национальной экономики в лице Фридриха Листа не случайно. В начале XIX века Германия представляла собой объединение экономически раздробленных государств, разделенных таможенными границами. Открытость внешних границ для иностранных товаров усугубляла тяжелое положение промышленности и сельского хозяйства. Все это стимулировало объединение Германии и поиск форм защиты национальных экономических границ и интересов. Теоретически это нашло

воплощение в становлении первой целостной теории национальной экономики в знаменитом труде Ф.Листа. (Национальная система политической экономии 1841г.)

Вопрос о национальной экономике обостряется и в современных условиях в переходных экономиках. Это диктуется выбором национальных моделей экономики практически во всех странах и необходимостью определения экономических границ стран, их национальной экономической безопасности. Интерес к национальным экономическим системам и их изучению усиливается и в случае интеграционных процессов при определении места стран в системе крупных интеграционных объединений. [4, 401]

Следует понять взаимосвязь институциональной среды, экономического, государственного и идеологического порядков, в условиях которых функционирует национальная экономика.

Итак, что же понимать под институциональной системой, сложившейся (складывающейся) в стране? Экономическая деятельность в любой стране совершается в соответствии с определенными нормами и правилами, принятыми в стране и мировом сообществе. Эти правила могут быть объектами статутного (юридически оформленного соответствующими законами) либо обычного (принятого в данном обществе на основе обычаев, традиций) права. Эти правила и нормы, укоренившиеся в обществе, принято называть институтами. Институты, получившие законодательную основу, называют формальными, а ин-

ституты, базирующиеся на неписаных законах (каковы обычаи, традиции, морально-этические нормы поведения, религиозные убеждения), называют неформальными. Совокупность действующих в стране формальных и неформальных институтов составляет институциональную среду, в условиях которой ведется любая, в том числе и экономическая, деятельность.

Институциональная среда не является набором случайных норм и правил: составляющие ее элементы взаимосвязаны. При этом возникают взаимосвязи институтов не только внутри страны, но и взаимосвязи между институтами страны и мировой экономической системы. Институциональной среде присущи все известные закономерности систем: целостность, коммуникативность, иерархичность, интегративность, необходимое разнообразие. Поэтому институциональная среда должна рассматриваться как сложная большая открытая система.

Институциональная система страны исторически обусловлена, она складывается в течение продолжительного периода под влиянием политических, идеологических, экономических факторов. Она отражает форму государственного правления, политические пристрастия правящей элиты и обусловленные ими стратегические цели развития страны; ментальные особенности народа, населяющего страну; исторически сложившиеся принципы ведения хозяйства. Поэтому попытки переустройства институциональной системы без учета этих факторов могут привести к существенным на-

рушениям социальных устоев жизни общества. Это обусловлено наряду с другими факторами консервативностью сложившихся принципов человеческой деятельности, в частности ведения хозяйства.

Таким образом, институциональная система страны, по существу, предопределяет особенности поведенческих установок экономических агентов в процессе осуществления ими любого направления экономической деятельности.

Знаменитый методолог и историк экономической мысли М. Блауг сказал следующее. "Современная экономическая наука больна. Она все больше становится интеллектуальной игрушкой, в которую играют ради нее самой, а не ради практических следствий, необходимых для понимания экономического мира. Экономисты превратили свой предмет в разновидность социальной математики, в которой аналитическая строгость - это все, а практическая обоснованность - ничего". [5, 69]

Но здесь не рассматривается гуманистическая сущность экономики, заключающаяся в том, что экономика представляет собой в первую очередь отношения людей к веществу природы, но а главное же, это есть отношения между людьми, связанными общими интересами. Эти же интересы возникают из общности, для которой характерна многогранная специфичность, складывающаяся из национальных характеристик. Экономика, понимаемая как порождение не только материального мира производственных отношений, а

как феномена национальной истории, культуры, мироощущения и поведения людей представляет наиболее продвинутую концепцию синергетических исследований. Да и мировой опыт доказывает, что страны, достигшие наибольших успехов в развитии национальных экономик, всегда опирались на свои традиции. Вместе с технологическими достижениями и традициями, в хозяйственную жизнь должно органически вписываться, как отмечал ещё в начале прошлого века В. Зомбарт, «признание национальной общности государства - «патриотизм». Отождествление себя с государством как условие успеха (*can make progress only by identifying itself with the state*) [6, 108], составной частью которого является право влиять на политику этого государства, - в этом заключен мощный стимул оптимистических ожиданий, оцениваемых в качестве духовной производительной силы.

Приоритет, придаваемый человеческому потенциалу, активизируемому рыночной трансформацией, а также приобщение к передовым технологиям посредством вхождения в глобальные мирохозяйственные связи, открывает простор для приобретения экономикой современного и, одновременно, национального облика, материализации культурных ценностей не в средневековой, а индустриально-передовой производственной и социальной динамике. Дело в том, что в экономическом развитии человек играет роль фактора развития не как абстрактный индивид, а личность, встроенная в национальную хозяйственную среду, и

только посредством подобного своего резидентного статуса входящего в глобальный механизм международных экономических связей. Любая развитая национальная экономика основывается на устойчивой институциональной матрице, обеспечивающей определённую человеческих взаимоотношений, достигаемых благодаря сложившимся правилам и нормам. При этом формальные, политико-правовые институты, в том числе и в экономике, устанавливаются государством, а неформальные правила являются элементами эволюционного наследия и включают морально-этические нормы, народные традиции, ментальные ценностные установки поведения человека. Институты адаптируют, ориентируют, стимулируют деятельность человека, придают ей общественно приемлемую форму, делают поведение людей понятным и предсказуемым. Одновременно, тесная связь между формальными и неформальными институтами обеспечивает экономическое развитие как национальное и открывает путь к использованию научно-технических достижений глобальной экономики в национальных экономических интересах. Эти интересы, превращая неформальные институты в продолжение, развитие и модификацию формальных правил, создают возможность для практического применения специфики своей страны. С этой точки можно сказать, что институты играют роль промежуточного звена, своего рода опорных звеньев государственной политики в национальных экономических интересах.

Литература:

1. Сидорович А.В. Курс экономической теории. 2-ое издание 2001г. ст.42
2. Материалы Министерства Экономики и промышленности Азербайджана (www.ekonomy.gov.az)
3. Сидорович А.В. Курс экономической теории 2-ое издание 2001г.ст.815
4. Сидорович А.В. Курс экономической теории 2-ое издание 2001г.ст.401
5. Blaug M. Ugly Currents in Modern Economics // Options Politiques. 1997г. Vol. 18, No 17. P.69
6. Зомбарт В. Почему в Соединенных Штатах нету социализма? 1907г, ст.108
7. Градов А.П. Национальная экономика 2-ое издание . Питер, 2005г,ст.140.
8. Общая экономическая теория. Вводный курс. Учебное пособие под редакцией А.А.Пороховского. Москва 2010г.ст.98.

MÜASİR DÖVRDƏ MİLLİ İQTİSADİYYAT: PRİORİTET VƏ DƏYƏRLƏR

XÜLASƏ

Bu məqalədə müəllif davamlı institusional matris üzərində qurulmuş milli iqtisadiyyatların inkişafını tədqiq etmiş, burada mövcud olan siyasi-huquqi institutların formal olaraq dövlət tərəfindən müəyyənləşdiyi, lakin qeyri-formal institutlar isə təkamülün irsindən meydana gəldiyini vurğulamışdır. Eyni zamanda hər iki institutlar qrupundan qarşılıqlı təsir nəticəsində milli iqtisadiyyatların inkişafı kontekstində global iqtisadi nəaliyyətlərin əldə oluna bilməsi məsələsi araşdırılmışdır.

Bunlara əsasən müəllif belə qənaətə gəlmişdir ki, qeyd edilən institutlar milli iqtisadi maraqların əldə olunması üçün dövlət siyasətinin mühüm vəsiləsi kimi çıxış edirlər.

Açar sözlər: *İnstitusionizm, iqtisad nəzəriyyənin quruluşu, sosial iqtisadi nəzəriyyə, meynstrim, nasiostrim, bazar iqtisadiyyatının inkişafı, integrativlik.*

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 02.05.2016

Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə

çapa tövsiyə edilmişdir.

Rəyçi: i.e.f.d. L.Q.Xasiyeva

XƏYYAM FƏRMAN oğlu İSMAYILZADƏ*Bakı Dövlət Universiteti**Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının baş müəllimi**e-mail: ekonika22@yahoo.com*

UOT: 327 (091)

**MÜASİR DÖVRDƏ AZƏRBAYCAN – SKANDİNAVİYA
ƏLAQƏLƏRİNİN HUMANİTAR ASPEKTLƏRİ****XÜLASƏ**

Azərbaycan - Skandinaviya ölkələrinin əlaqə və münasibətləri uzun tarixə malikdir. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra bu əlaqələr keyfiyyət və kəmiyyətə yeni mərhələyə daxil olmuşdur. Məqalədə onların humanitar aspektləri nəzərdən keçirilir. Qeyd olunur ki, ancaq müstəqillik bu cür əlaqələrin inkişaf tapmasına və inkişafına gətirib çıxarmışdır.

Açar sözlər: *BMT, Skandinaviya, xarici siyasət, humanitar aspekt, beynəlxalq münasibətlər sistemi.*

XX əsrin 90-cı illərində tarixdə ikinci dəfə milli müstəqilliyə qovuşan Azərbaycan dövləti ilk günlərdən özünün müstəqil xarici siyasətinin əsaslarını işləyib hazırlamağa və onları praktika-da həyata keçirməyə başladı. 1993-cü ilin yazında ümummilli lider Heydər Əliyev siyasi rəhbərliyə qayıtdıqdan sonra dövlətimizin xarici siyasət kursu yeni keyfiyyət əldə edərək konseptual xarakter aldı, reallıqları daha doğru əks etdirməyə, uzunmüddətli və düşünülmüş səciyyə daşımağa başladı. Bu siyasətin başlıca məqsədi ölkəmizin suverenliyini möhkəmlətmək, Azərbaycanın bazar münasibətləri və demokratiya yolu ilə inkişafına əlverişli beynəlxalq şərait yaratmaq, dünya birliyi ölkəsinə daha sıx inteqrasiya olunmaqdır. Bu xəttin

əsaslarını 1993-cü ilin oktyabrında keçirilən andiçmə mərasimində Heydər Əliyev belə ifadə etmişdir: “Bizim xarici siyasətimiz birinci növbədə Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini təmin etməyə yönəldilməlidir. Vəzifəmiz dünyanın bütün dövlətləri ilə bərabərhüquqlu, qarşılıqlı faydalı əlaqələr yaratmaq və inkişaf etdirməkdən, bu əlaqələrdən həm Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq mövqelərini möhkəmlətmək üçün, həm də respublikanın iqtisadiyyatını, elmini, mədəniyyətini inkişaf etdirməkdən ibarətdir. [3, s.215]

Hər bir müstəqil dövlətdə olduğu kimi, Azərbaycanın xarici siyasət xətti də öz məzmununa görə son dərəcə mü-rəkkəb və çoxistiqamətli xarakter daşıyır. Burada Amerika, Şərq ölkələri və

Avropa ilə əlaqənin və əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi başlıca yer tutur. Azərbaycanın Avropa ölkələri ilə inkişaf etməkdə olan münasibətlərinin ayrılmaz tərəfini Skandinaviya dövlətləri ilə təşkil edir.

Respublikamızın sivil qaydalar əsasında dünya birliyinə integrasiyasına yönələn xarici siyasəti müasir dövrün reallıqlarına tam uyğun gəlir. Bu reallığın əsas mahiyyəti ondan ibarətdir ki, indi artmaqda olan qloballaşma və qərarlaşmaqda olan yeni dünya nizamı şəraitində Qərb dəyərlərinin geniş yayılması, dövlətlər, millətlər və mədəniyyətlər arasında milli sədlərin silinməsi və integrasiyanın güclənməsi, geosiyasət məsələlərinin ön plana çıxması, dünyanın vahidləşməsi çox ciddi meyllər kimi özünü göstərir.

Azərbaycanın 1993-cü ilin ortalarında işlənib hazırlanan yeni xarici siyasətinin əsasları aşağıdakı məsələləri əhatə edir: dünyada sülhü qorumaq, bütün ölkələrlə bərabərhüquqlu əməkdaşlıq etmək, hərbi bloklara qoşulmamaq, başqa ölkələrin daxili işlərinə qarışmamaq və milli suverenliyin toxunulmazlığı. [1, 112]

Dövlətimizin beynəlxalq, regional və dövlətlərarası münasibətlərinin təməlini təşkil edən aşağıdakı əsas prinsiplər onun Skandinaviya dövlətləri ilə əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi sahəsində də əldə rəhbər tutulur:

- hər bir dövlətin suverenliyinə hörmət, onun seçdiyi ictimai inkişaf yoluna rəğbətlə yanaşmaq;
- ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələrdə bərabərhüquqlu, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq, ortaq maraq və mə-

nafeləri qorumaq, bu sahədə perspektivli yollar axtarmaq və onları həyata keçirmək. [4, s.67]

Azərbaycan başqa dövlətlərlə, o cümlədən Skandinaviya dövlətləri ilə əlaqələrini BMT-nin Nizamnaməsində, Beynəlxalq Konvensiyalarda, ATƏT-in Helsinki Aktında (1995), Paris (1990) və İstanbul (1999) xartiyalarında, habelə digər sənədlərdə əks olunmuş beynəlxalq hüquq normaları əsasında qurur. Bu siyasət siyasi, iqtisadi və mədəni tərəfləri əhatə edir. [2, s.124] Siyasi sahədə onun məğzini dövlətlərarası münasibətlərdə ümumi sivil qaydalara riayət etmək, burada özünü göstərən münaqişələri sülh və danışıqlar yolu ilə həll etmək, dövlətin suveren hüquqlarına hörmət etmək təşkil edir. İqtisadi sahədə respublikanın xarici siyasəti qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq yaratmağa yönəlidir. O, mədəniyyət sahəsində milli məhdudiyyətləri aradan qaldırmağı, mənəvi dəyərlərin azad surətdə mübadiləsini nəzərdə tutur.

Qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk Avropa ölkələri sırasında Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya və İtaliya ilə yanaşı, Skandinaviyanın bütün ölkələri- Norveç, Finlandiya, Danimarka, İsveç də vardır. Bununla da Azərbaycan ilə uzaq Şimal ölkələri arasında siyasi və diplomatik münasibətlərin təməli qoyuldu. Bu münasibətlər indiyə qədər davam edir və inkişaf etməkdədir. Onun əsasını ölkələrimiz arasında qarşılıqlı faydalı iqtisadi əməkdaşlıq təşkil etdi. Norveçin bütün dünyada tanınmış “Statoyl” şirkəti 1994-cü ildə bağlanmış “Əsrin müqaviləsi”ni imzalanmasından bu günə

qədər Xəzərin Azərbaycan bölməsində neft istehsalı sahəsində uğurla fəaliyyət göstərir.

Postsovet məkanında yaranan digər müstəqil dövlətlər kimi, gənc Azərbaycan Respublikası da demokratik cəmiyyət və hüquqi dövlət qurmağı özünün başlıca məqsədi elan etmişdir. Bu prosesdə yaranan sosial-iqtisadi və siyasi vəzifələrin uğurlu həlli, qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılması ölkəmizin düzgün və düşünülmüş xarici siyasət yeritməsindən, müasir dünya siyasətinin formalaşmasında aparıcı rol oynayan dövlətlərlə hərtərəfli əməkdaşlıq yaratması və inkişaf etdirməsindən çox asılıdır. Özünün iqtisadi potensialı, siyasi çəkisi və beynəlxalq nüfuzuna görə seçilən Skandinaviya dövlətləri də həmin dövlətlər sırasına aid edilməlidir. Qərbi Avropanın digər qabaqcıl dövlətləri ilə yanaşı, Skandinaviya yarımadasında yerləşən dövlətlərlə qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq və dostluq əlaqələri qurmaq çox böyük siyasi və beynəlxalq əhəmiyyət kəsb edir. Bu əlaqələrin siyasi əhəmiyyəti onunla şərtlənir ki, həmin dövlətlər Azərbaycanın üzv olduğu bütün beynəlxalq təşkilatlarda ləyaqətlə təmsil olunmasına, onun beynəlxalq təhlükəsizlik və iqtisadi əməkdaşlıq sistemə, Avropanın müxtəlif struktur və institutlarına inteqrasiyasına hərtərəfli əməli yardım göstərmək imkanına malikdirlər.

Qeyd olunmalıdır ki, müstəqilliyin ilk günlərindən Azərbaycanın üzləşdiyi Dağlıq Qarabağ probleminin ölkəmizin milli maraqları nəzərə alınmaqla həllində həmin dövlətlərin rolu böyükdür.

Qərbi Avropa, o cümlədən Skan-

dinaviya dövlətləri də Azərbaycanla hərtərəfli əlaqələr yaratmaqda maraqlıdılar. Bu, ölkəmizin əlverişli geosiyasi mövqeyi, yəni, Avropa ilə Asiyanın qovuşuğunda yerləşməsi, dənizdə və quruda zəngin neft ehtiyatlarının və digər təbii sərvətlərə malik olması ilə şərtlənir. Azərbaycanın demokratiya və hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə getməsi, inteqrasiyaya meyl göstərməsi həmin prosesə sürətləndirici təsir göstərir.

Azərbaycanın Skandinaviya dövlətləri ilə əlaqələr yaratmağa yönələn ilk addımları 90-cı illərin əvvəllərinə təsadüf etsə də, bu proses “Əsrin müqaviləsi”nin hazırlanması gedişində və 1994-cü il sentyabrın 20-də bu müqavilə bağlandıqdan sonra daha geniş vüsət almışdır. Təsadüfi deyil ki, iştirak edən xarici neft şirkətləri arasında Skandinaviyanın qabaqcıl neft ölkəsi olan Norveçin “Statoyl” şirkəti fəal yer tutur. Onun bu müqavilədə payı 8,6% idi. Müqayisə üçün deyək ki, bu göstərici 11 böyük şirkət arasında 6-cı yer tutmaqla ABŞ-in “EXSON” kimi məşhur şirkətinin müqavilədəki xüsusi çəkisindən 0,6% çoxdur. [5, s. 127]

Ümummillə lider Heydər Əliyevin 1996-cı ilin aprelində Norveçə səfəri zamanı imzalanan “Azərbaycan Respublikası ilə Norveç Krallığı arasında Birgə Bəyanat” və digər sazişlər ölkəmizin Skandinaviya ilə əlaqələrinin möhkəmlənməsinə təkan verirdi.

Həmin səfər zamanı keçirilmiş görüşdə Norveçin Baş naziri Q. Brundtland bəyan etdi ki, onun ölkəsi Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ATƏT çərçivəsində

həll olunmasına tərəfdardır. Bununla bağlı sülhməramlı qüvvələr yaradılacağı təqdirdə, Norveç burada iştirak edəcəkdir. Azərbaycanın neft islahatlarının həyata keçirilməsində yeni bir uğurlu addım olan “Şahdəniz” neft yatağının işlənilməsi üzrə 1996-cı il iyunun 4-də bağlanmış müqavilədə də “Statoyl” şirkəti geniş paya malik oldu ki, bu da onun səlahiyyət dairəsini genişləndirdi. Dəyəri 4 milyard olan bu müqavilədə “Statoyl”-un payı 20% -ə bərabər idi ki, həmin göstərici öz miqdarına görə “Britiş Petroleum” şirkətindən sonra ikinci yeri tuturdu. [3, s.416]

Xəzərin Azərbaycana məxsus hissəsində neft qaz yataqlarının işlənməsi və istismarına Skandinaviya ölkələrinin də daxil olduğu xarici neft şirkətləri ilə imzalanmış müqavilələr, habelə ölkəmizdə qeyri – neft sektoruna investisiya axınının çoxalması təkcə iqtisadi sahədə əməkdaşlığın möhkəmlənməsi ilə məhdudlaşmır. Həmin proseslər həm də ölkəmizin Avropa, o cümlədən də Skandinaviya dövlətləri ilə siyasi əlaqələrinin dərinləşməsində və qarşılıqlı etimadın möhkəmlənməsində mühüm rol oynayır. Bu münasibətdə “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanma mərasimindəki çıxışında milli lider Heydər Əliyevin söylədiyi aşağıdakı sözlər cəlb edir:

“Biz belə bir addım atmaqla Azərbaycanın dünyaya, dünya ictimaiyyəti üçün açıq ölkə olduğunu, Azərbaycan Respublikasının suveren hüquqlarının bərqərar olduğunu, xalqımızın öz sərəvətlərinə özünün sahib olduğunu bir daha nümayiş etdiririk, xarici ölkələrdən Azərbaycana investisiya qoyulması

üçün böyük yol açıyıq, digər sahələrdə çalışan şirkətlərin də Azərbaycanda fəaliyyət göstərməsi üçün zəmin yaradıyıq, müstəqil Azərbaycan Respublikasının iqtisadi və ictimai həyatında hökm sürən sabitliyi dünyaya bir daha nümayiş etdiririk”. [3, s.417]

Azərbaycanın Skandinaviya ölkələri ilə siyasi əlaqələrinin yarandığını və inkişaf etdiyini belə bir faktdan da görmək olar ki, onların hamısında ölkəmizin diplomatik nümayəndəlikləri açılmışdır və uğurla fəaliyyət göstərir. Eyni zamanda Azərbaycanda bu ölkələrin səfirlikləri mövcuddur. Başqa bir misal, 1997-ci ildə ATƏT- in Lissabon sammitində Dağlıq Qarabağ problemi müzakirə olunarkən Skandinaviya ölkələri Azərbaycanın milli maraqlarını ifadə edən üç məşhur prinsipi (respublikanın ərazi bütövlüyünün tanınması, Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində yüksək özünüidarə statusunun verilməsi, burada məskunlaşan bütün əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi) dəstəkləmişdir. Bu mühüm beynəlxalq miqyaslı siyasi hadisə bir çox aparıcı Qərb ölkələrinin mətbuatında olduğu kimi, Skandinaviya ölkələrinin kütləvi informasiya vasitələrində də geniş yer tutmuşdur.

Azərbaycanla bağlı digər beynəlxalq problemlərin həllində də Skandinaviya ölkələrinin güclü siyasi iradə nümayiş etdirdiyini aşağıdakı fakt sübut etdi. “Əsrin müqaviləsi” bağlandıqdan sonra Azərbaycanın Qərb şirkətləri ilə işlədiyi “Azəri” yatağını şəriklik iddiası ilə çıxış edən Türkmənistan Prezidenti S.Niyazov “Faynənşl Tayms”a Xəzərin münaqişə zonasına çevrilməsini arzulamadığı haq-

qında bəyanət verdikdə Norveçin “Statoyl” şirkətinin vitse – prezidenti Rolf Maqne Yarsen ölkəmizin mövqeyini müdafiə edərək bu kimi bəyanatları qeyri-ciddi hesab etdiyini bildirmişdi. [8, s. 147]

Azərbaycanın xarici siyasəti Skandinaviyanın digər nüfuzlu ölkəsi olan Finlandiya ilə əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verir. Bu baxımdan Finlandiyanın ATƏT-in Minsk Qrupunun sədri kimi Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ölkəmizə dəstək verməsi xüsusi qeyd olunmalıdır. Bununla əlaqədar Finlandiya xarici işlər nazirinin 1996 – cı ildə Azərbaycana səfəri əhəmiyyətli rol oynadı. Sonralar Finlandiya ilə əlaqələr daha da möhkəmlənməkdə davam etmişdir. 2005 – ci il sentyabrın 29-30 – da Finlandiya Respublikasının prezidenti T.Halonenin Azərbaycana rəsmi səfəri ölkələrimiz arasında münasibətləri yeni mərhələyə yüksəltdi. Ulu öndər Heydər Əliyev bu səfərin Finlandiya ilə iqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələrin gələcək inkişafına mühüm təsir göstərəcəyini vurğulamışdır. Öz növbəsində Finlandiyanın dövlət başçısı T.Halonen Azərbaycanın siyasi və iqtisadi uğurlarını qeyd etmiş, onun Avropaya integrasiya istiqamətində apardığı ardıcıl xarici siyasət xəttini yüksək qiymətləndirmişdir.

Bu səfər çərçivəsində keçirilmiş Azərbaycan – Finlandiya biznes forumu ölkələrimiz arasında iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsində yeni perspektivlər açdı. Forumda qeyd olundu ki, Azərbaycanda yaradılmış əlverişli biznes mühiti ölkələr arasında ticarət dövriyyəsinin artmasına və Finlandiya-

nın iş adamlarının investisiya qoyuluşunu genişləndirməyə yeni imkanlar acır.

Skandinaviya ölkələri ilə əlaqələrin möhkəmlənməsində qədim İpək yolunun bərpası (TRASECA proqramı) mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan bu nəhəng nəqliyyat dəhlizinin mərkəzində yerləşən ölkə olmaqla Şərqlə Qərbin kommunikasiya əlaqələrinin yaradılmasında misilsiz rol oynayır. Bununla əlaqədar 1998-ci ilin 8-9 sentyabrında Bakıda 32 ölkənin iştirak etdiyi beynəlxalq konfrans Azərbaycanla Skandinaviya ölkələri arasında hərtərəfli əməkdaşlığı inkişaf etdirmək əzmini bir daha sübut etdi. Konfransda iştirak edən Norveç, İsveç və Finlandiyanın geniş tərkibli nümayəndə heyətləri öz çıxışlarında dönə - dönə qeyd etdilər ki, Avropa – Asiya nəqliyyat dəhlizi proqramının reallaşdırılması beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığın möhkəmlənməsində Avrasiya məkanında sülhün və tərəqqinin təmin olunmasında müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. TRASECA müasir dünyada gedən integrasiya proseslərinin sürətlənməsinə təkan verəcək, burada iştirak edən hər bir ölkənin iqtisadi və kommunikasiya potensialından hərtərəfli istifadə olunması üçün real imkanlar açacaqdır. [9, s.518]

Azərbaycanla Skandinaviya ölkələri arasında iqtisadi əməkdaşlığın genişlənməsi nəticəsində həmin yarımadanın digər dövlətləri də bu sistemə qatılır. İsveçlə əlaqələrin yaranması və inkişafı xüsusi qeyd olunmalıdır. İsveç – Azərbaycan iqtisadi münasibətləri xeyli keçmişdən mövcud olmasına baxmayaraq SSRİ dövründə bunlar yox dərəcəsinə

enmişdi. Yalnız XX əsrin sonlarına doğru bu münasibətlərdə müəyyən canlanma özünü göstərməyə başladı. Böyük İpək Yolunun bərpası üzrə yuxarıda adı çəkilən beynəlxalq konfransda İsveç də iştirak edirdi. Burada İsveçin nümayəndə heyətinin başçısı Kay Falkman öz çıxışında qeyd etdi ki, “Avropa və Asiya arasında münasibətlərin və əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsinə yönəldilmiş bu tarixi görüşdə iştirak etməkdən İsveç son dərəcə fəxr duyur. İsveç vikinqlər dövründən bu regionla tanışdır. Ulu babalarımız o zaman qızıl və ipək dalınca buraya gəlmişlər. Xeyli sonralar isə Nobel qardaşları kimi digər isveçlilər yenidən diplomatik nümayəndəliklə, ticarət nümayəndəliyi və kapital qoyuluşu ilə Bakıdadırlar. Biz bu konfransı çox dəstəkləyirik, çünki o, Asiya və Avropa arasında iqtisadi münasibətlərin inkişafına öz töhfələrinə verəcəkdir”. [3, s.211] 20 fevral 2002-ci ildə İsveç-Azərbaycan Komitəsinin bir qrup nümayəndəsi Azərbaycana işgüzar səfər etmişdir. Nümayəndə heyətinə İsveç və Avropa parlamentinin üzvü Olle Şmid rəhbərlik edirdi. Qonaqlar Xarici İşlər Nazirliyində, Mədəniyyət Nazirliyində çoxtərəfli görüşlər keçirdilər. Söhbət əsnasında onlar daha çox iqtisadi dairələrinin Azərbaycanda həyata keçirilən layihələrdə fəal iştirakının vacibliyini söylədilər. Onlar həmçinin, bildirdilər ki, Azərbaycan gənc dövlət olmasına baxmayaraq, İsveçin də ondan öyrənməsi bir çox məsələlər var.

Azərbaycan Skandinaviya ölkələri ilə iqtisadi əməkdaşlığını son illərdə Danimarka dövləti də əhatə etməkdir. Belə

ki, 2004-cü ilin dekabrında Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə Danimarkanın Ətraf Mühit Nazirliyi arasında BMT-nin İqlim və Dəyişmələr üzrə Çərçivə Konvensiyasına əlavə olan Kioto protokolunun keçirilməsi və əməkdaşlıq haqqında “Anlaşma memorandumu” imzalandı. “Avropa” mehmanxanasında reallaşan tədbirdə Danimarkadan gəlmiş Morten Pedersonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin əməkdaşları və kütləvi informasiya vasitələri nümayəndələri iştirak etmişdilər. Sənədi Danimarka Krallığı hökuməti adından ətraf mühit naziri xanım Koni Xeldeqard, Azərbaycan hökuməti adından Ekologiya və təbii sərvətlər naziri H. Bağirov imzalamışlar.

Memorandum Azərbaycanla Danimarka arasında iki aydan artıq davam edən danışıqlardan sonra “Təmiz inkişaf mexanizmi” layihəsinin həyata keçirilməsi sahəsində əməkdaşlıq üzrə çərçivə rolunu oynayır.

İqlim dəyişmələri problemi sosial-iqtisadi nəticələrinə görə, global ekoloji problemlərin geniş kontekstinə daxildir. Təbii sərvətlərin əhali tərəfindən istifadəsinin durmadan artması, enerjidən geniş miqyasda istifadə, həmçinin tullantılar atmosferdə istilik effekti yaranan qazların çoxalmasına gətirib çıxarır və global iqlim sisteminə təsir edir. Bu qazlar atmosferdə uzun müddət qalmaq qabiliyyətinə malik olduğu üçün təhlükəlidir, buna görə də onların artmasının qarşısının alınması birgə beynəlxalq strategiyanın yaradılmasını tələb edir.

Bu, yeni məsələ deyildir. Belə ki,

tullantıların azaldılması istiqamətində fəaliyyət göstərmək məqsədi ilə 1997-ci ildə Kioto protokolu qəbul edilmiş və 2000-ci ildə respublikamızın Milli Məclisi tərəfindən ratifikasiya olunmuşdur. Protokola görə, əməkdaşlıq sazişini imzalamış Danimarka Krallığı həmin qazların miqdarının 1990-cı il səviyyəsindən 8% azaldılması üçün Kioto protokolunda üç mexanizm – “Birgə fəaliyyət”, “Karvan ticarəti” və “Təmiz dünya” nəzərdə tutmuşdur. Birinci iki mexanizm yalnız kəmiyyət öhdəlikləri qəbul etmiş ölkələr arasında həyata keçirilir. Ölkəmiz isə inkişaf etməkdə olan ölkələr siyahısına daxil olduğu üçün yalnız “Təmiz inkişaf mexanizmi” layihəsində iştirak edə bilər.

Yuxarıda deyilənlər Azərbaycan diplomatiyasının qısa müddət ərzində əldə etdiyi uğurları səciyyələndirir.

Ulu öndər Heydər Əliyev xarici ölkələrlə siyasi və diplomatik əlaqələr sahəsində qazanılmış nailiyyətləri vurğulayaraq demişdir: “Azərbaycan diplomatiyası dövlətimizin müstəqilliyinin, təhlükəsizliyinin və ərazi bütövlüyünün təmin olunması, bütün ölkələrlə bərabərhüquqlu və qarşılıqlı faydalı münasibətlər qurmaq sahəsində mühüm uğurlar qazanmışdır”. [3, s.167]

2005-ci ilin mayın 25-də Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin istifadəyə verilməsi Azərbaycanın digər Qərbi Avropa ölkəri ilə yanaşı, Skandinaviya dövlətləri ilə əməkdaşlığının yeni səviyyəyə yüksəlməsinin təməlini qoydu. Kəmərin açılışına həsr olunmuş mərasimdə Norveçin sənaye və energetika nazirinin birinci müavi-

ni Q. Murvanqın başçılığı ilə geniş tərkibli nümayəndə heyəti iştirak etmişdir. Bu ölkənin hökumət başçıları isə Azərbaycan Prezidentinə təbrik məktubu göndərmişlər. Norveç nümayəndə heyətinin başçısı respublikamızın rəhbərliyi ilə keçirdiyi görüşlərdə ölkələrimiz arasında iqtisadi əlaqələrin perspektivləri haqqında hərtərəfli fikir mübadiləsi aparmışlar. O, dəfələrlə vurğulamışdır ki, “Statoyl” şirkəti ilə yaradılmış əlaqələr iki dövlət arasında münasibətlərin genişlənməsinə və keyfiyyətə yeni səviyyəyə qalxmasına kömək edəcəkdir. [6, s.48]

Əsası ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan Azərbaycanın xarici siyasət konsepsiyası bu gün də Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam və inkişaf etdirilməkdədir. Bunu İlham Əliyevin prezidentliyinin 365 günü münasibəti ilə 20 qeyri-hökumət təşkilatını birləşdirən Azərbaycanda Vətəndaş Cəmiyyətinin İnkişafına Yardım Assosiasiyasının keçirdiyi sosioloji sorğunun nəticələri də sübut etdi. Sorğuda iştirak edənlərin yarısından çoxu – 55, 9% -i indiki Prezidentin xarici siyasət xəttini tam dəstəklədiyini söylədiyi halda, rəyi soruşulanların cəmi 5,7%-i o qədər də dəstəkləmədiyini və cüzi bir hissəsi -2,2%-i tam narazı olduğunu bildirmişdir. [7, s.105] Ölkəmizin siyasi rəhbərliyinin yeritdiyi elmi əsaslandırılmış və uzaqgörən siyasətin nəticəsidir ki, Azərbaycanın dünya ölkələrinə inteqrasiya prosesi durmadan sürətlənir, ölkəmizin beynəlxalq nüfuzu artır, inkişaf etmiş Avropa, xüsusi ilə də Skandinaviya ölkəri ilə iqtisadi, siyasi, mədəni

və humanitar əməkdaşlığı günü-gündən möhkəmlənir.

Müstəqil Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas istiqamətləri sırasında Skandinaviya ölkəri ilə çoxtərəfli əlaqələrin yaradılması və inkişaf etdirilməsində önəmli yerin tutulması aşağıdakı səbəblərlə izah olunmalıdır. Əvvəla, həmin ölkələr yüksək inkişaf səviyyəsinə malik olduğu üçün onların bazar iqtisadiyyatı, mütərəqqi texnologiyaların tətbiqi, demokratik cəmiyyət quruculuğu və mədəniyyət sahələrində əldə etmiş olduğu zəngin təcrübə Azərbaycanın bu istiqamətlərdə irəliləməsi üçün müsbət nümunədir. Digər tərəfdən, Skandinaviya ölkələri Avropa Birliyi tərkibində müasir dünya nizamının və ictimai rəyin formalaşmasına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərmək imkanlarına malik olduğundan, bu gün Azərbaycanın qarşısında duran başlıca problemin – Ermənistan - Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin ölkəmizin ərazi bütövlüyü və milli maraqları baxımından həllinə köməklik göstərə bilər. [10, s.205] Nəhayət, Skandinaviya dövlətləri bir çox beynəlxalq

təşkilatların fəal üzvləridir. Buna görə də onlarla hərtərəfli və səmərəli əməkdaşlıq yaradılması ölkəmizin beynəlxalq aləmdə müsbət imicinin formalaşmasında, nüfuzunun artmasında və dünyada daha çox tanınmasında əhəmiyyətli rol oynayır.

Beləliklə, müstəqil Azərbaycan dövlətinin müasir dövrün reallığını düzgün qiymətləndirən və əks etdirən, düşünlü və məqsədyönlü xarici siyasəti ölkəmizin beynəlxalq münasibətlər sistemində layiqincə təmsil olunmasını təmin edir. Bu, böyük təsir gücünə malik olan super dövlətlərlə yanaşı, ənənəvi olaraq öz bitərəfliyi, əmin-amanlığı, sülhsevərliyi və yüksək rifah səviyyəsi ilə seçilən Skandinaviya ölkələri ilə çoxtərəfli əlaqələrin və əməkdaşlığın yaradılması və inkişafı ilə nəticələnmişdir. Bu siyasətin dönmədən həyata keçirilməsi, yuxarıda qeyd olunan bütün istiqamətlərdə gələcəkdə daha böyük uğurlar əldə ediləcəyinə etibarlı təminat yaradır. Güman edirik ki, həmin əlaqələrin yüksələn xətt üzrə inkişaf etdirilməsi Azərbaycanın xarici siyasətinin uğurlarından sayıla bilər.

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikası 1991-2001. Bakı: Elm, 2001, s.268.
2. Azərbaycan- Avropa əlaqələri: mövcud problemlər və əməkdaşlığın əsas istiqamətləri. Bakı: Azərneşr, 2005, s. 135.
3. Əliyev H. Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. 14-cü kitab. Bakı: Azərneşr, 2005, s. 532.
4. Əliyev H. Ə. Azərbaycan XX minilliyin ayırıcında. Bakı: Azərneşr, 2001, s. 372.
5. Həsənov Ə. Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa dövlətləri və ABŞ (1991-1996). Bakı: Azərneşr, 1998, s. 201.
6. Həsənov Ə. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Bakı:Azərneşr, 2005, s.163.

7. İlham Əliyevin prezidentliyinin 365 günü və vətəndaş cəmiyyəti. Bakı: Azərbaycan, 2004, s. 192.
8. Qasımov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində. Bakı: Azərbaycan, 1996, s.304.
9. Алиев И. Каспийская нефть Азербайджана. М: Известия, 2003, 712с.
10. Аббасбейли А., Аббасбейли Е. Гейдар Алиев и мировая политика. Баку., 1997, s. 38

Хайям Фарман оглы Исмаил-Заде
Бакинский Государственный Университет
Старший преподаватель кафедры Международных отношений
e-mail: ekonika22@yahoo.com

УДК: 327 (091)

ГУМАНИТАРНЫЕ АСПЕКТЫ АЗЕРБАЙДЖАНО- СКАНДИНАВСКИХ ОТНОШЕНИЙ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

РЕЗЮМЕ

Отношения между Азербайджаном и Скандинавскими странами имеют длительную историю. После провозглашения независимости Азербайджана эти отношения вступают в новую фазу развития, они качественно получают разнообразную форму. Характер и динамика этих отношений разработано мною в различных статьях. В данной статье рассматривается их гуманитарный аспект, который имеет не менее важную значимость.

Ключевые слова: ООН, Скандинавия, внешняя политика, гуманитарный аспект, система международных отношений.

Мəqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 06.05.2016
Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə çapa tövsiyə
edilmişdir.
Rəyçi: prof. P.Q.Darabadi

KƏRƏM CAHANGİR oğlu MƏMMƏDOV*Bakı Dövlət Universiteti**Diplomatiya və müasir integrasiya prosesləri kafedrasının dosenti**e-mail: kerem_mamedov@mail.ru***UOT: 327.7****NATO-nun SÜLHYARATMA ƏMƏLİYYATLARI VƏ
TƏRƏFDAŞ ÖLKƏLƏRİN İŞTIRAKI SƏVİYYƏSİ****XÜLASƏ**

Bu məqalədə NATO-nun sülhyaratma əməliyyatları və tərəfdaş ölkələrin iştirak səviyyəsi analiz edilir. Müasir mərhələdə dünyada həllini tapmayan çoxsaylı münaqişə ocaqları qalmaqda davam edir. Bu münaqişələrin tənzimlənməsi prosesində digər beynəlxalq və regional təşkilatlarla yanaşı, NATO-nun da fəal iştirakını müşahidə etmək mümkündür.

Açar sözlər: *NATO, sülhyaratma, beynəlxalq təşkilat, tərəfdaş ölkələr, sülh, təhlükəsizlik*

Müasir mərhələdə dünyada həllini tapmayan çoxsaylı münaqişə ocaqları qalmaqda davam edir. Bu münaqişələrin tənzimlənməsi prosesində digər beynəlxalq və regional təşkilatlarla yanaşı, NATO-nun da fəal iştirakını müşahidə etmək mümkündür. Özünün ciddi transformasiyalar mərhələsini yaşayan NATO müasir təhlükəsizlik sisteminin ən mühüm aktorlarından biri olaraq Avroatlantik məkanda və onun sərhədlərini aşaraq sülhə və beynəlxalq birgə yaşayış qaydalarına yeni-yeni töhfələr verməkdədir. Missiyası, coğrafi məkanı və say tərkibi genişlənən alyansın fəaliyyətində ən mühüm istiqamətlərdən biri də sülhyaratma və ya sülhməramlı əməliyyatlarda iştirak etməsi ilə bağlıdır. Tərəfdaş ölkələr NATO-nun sülh-

yaratma əməliyyatlarında yaxından iştirak etməklə beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında ciddi töhfələr verirlər.

NATO tərəfdaş ölkələrlə əlaqələrin sıxlaşdırılması fonunda onların sülhyaratma əməliyyatlarında daha yaxından iştirakını təmin etmək üçün toplantıların keçirilməsi və konseptual əsasların yaradılmasını məsələsinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Belə ki, 1994-cü il iyun ayının 10-da İstanbul şəhərində ŞAƏŞ-nin xarici işlər nazirləri səviyyəsində növbəti sessiyası keçirildi. Sessiyada əsasən iki məsələ - SNT proqramının reallaşdırılma səviyyəsinin təhlili və "Sülhyaratma əməliyyatları haqqında" Sülhyaratma zamanı Əməkdaşlıq üzrə Xüsusi Qrupun hazırladığı yekun məruzə gündəlikdə

dururdu. Qeyd etdiyimiz kimi, hələ 1993-cü ilin iyununda, ŞAƏŞ-nın Afina görüşündə Xüsusi Qrupun birinci məruzəsi dinlənildikdən təsdiq edilmişdir. Bu sənəddə ŞAƏŞ çərçivəsində sülhyaratma əməliyyatlarına aid bir sıra nəzəri məsələlər və əməkdaşlıq prinsipləri öz əksini tapmışdı. Bundan əlavə əməkdaşlığın konkret sahələri – təcrübə mübadiləsi, birgə konsepsiya və doktrinaların hazırlanması, hərbi hazırlıq, maddi-texniki təchizat və s. göstərilirdi. Xüsusi qrupun ikinci məruzəsi ŞAƏŞ-nın 1993-cü il dekabr görüşündə təsdiq edildi. Bu, həyata keçirilən konkret əməliyyatların işıqlandırılmasına həsr olunmuşdu. (Yugoslaviya üzrə BMT qətnamələrinin icrası). İstanbulda qəbul edilən yekun məruzə sülhyaratmanın siyasi və konseptual məsələlərinə və bu fəaliyyətin planlaşdırılması sahəsində əməkdaşlığın texniki məsələlərinə aid idi. Təsdiq edilmiş məruzə münaqişə zonasına beynəlxalq sülhyaratma qüvvələrinin yerləşdirilməsi və bununla da Rusiyanın MDB-də sülhyaratma təşəbbüslərinin məhdudlaşdırılması baxımından böyük əhəmiyyətə malik idi. [3, 125]

Beləliklə, tərəfdaş-dövlətlər NATO-nun rəhbərliyi altında Balkanlarda sülhə yardım əməliyyatlarında ən mühüm rol oynayıb, indi isə onlar həmçinin NATO-nun Əfqanıstandakı missiyasına öz töhfələrini verirlər. Tərəfdaş-dövlətlərin bu əməliyyatlarda iştirakı Avro-Atlantika bölgəsi və onun hüddurlarından kənarda təhlükəsizliyi artırır. Bu, tərəfdaş dövlətlərin qüvvələrinə NATO üzrə Müttəfiqlərin qüvvələri ilə birgə böhran bölgələrində sabitliyin bərpası

üzrə əməli fəaliyyət təcrübəsi toplamağa imkan verir. Bu həmçinin Şimali Atlantika Alyansı üzv dövlətlərinin üzərinə düşən artan əməliyyatların yükünü azaltmağa kömək edir. Bundan başqa, Tərəfdaşların NATO-nun rəhbərliyi altında əməliyyatlarda iştirakı digər ölkələrə böhran tənzimlənməsində və qeyri-sabitliyin yayılmasının qarşısını almaqda yardım edilməsi məsələsi üzrə geniş beynəlxalq konsensusun ifadəsidir.

Bir çox tərəfdaş dövlətlərdən olan hərbi qulluqçular üçün artıq NATO üzrə həmkarları ilə Şimali Atlantika Alyansının mürəkkəb şəraitdə necə hərəkət etdiyi ilə tanış olaraq əməkdaşlıq etmək adət halını alıb. Məhz bu amil “soyuq müharibə”nin sonuna qədər bölünmüş qitə şəraitində bir-birinə qarşı duran hərbi ittifaqlarda iştirak edən hərbi qulluqçular arasında əlaqələrin yaxşılaşdırılması, etibarın və qarşılıqlı anlaşmanın möhkəmləndirilməsi üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu gün NATO və Tərəfdaş dövlətlər XXI əsrin problemlərinə müqavimət göstərmək üçün əməliyyatlarda birgə fəaliyyət göstərirlər. [10]

2003-cü ilin avqustundan NATO Əfqanıstanda Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələrinə (BTYQ) başçılıq edir. BMT-nin mandatı ilə həyata keçirilən bu missiyanın məqsədi Əfqanıstan iqtidarına 20 il davam edən vətəndaş müharibəsindən sonra dinc quruluşa başlayan ölkədə sülh və sabitliyin bərpa edilməsində və onun təkrarən terrorçular üçün baza kimi istifadə olunmasının qarşısını almaqda kömək göstərməkdən ibarətdir. İlk mandatla görə BTYQ-nin fəaliyyət dairəsi Kabil

və ona yaxın rayonlar ilə məhdudlaşdı, lakin sonradan BMT-nin yeni mandatına əsasən, bu dairə paytaxtdan kənarda olan ərazilər nəzərə alınmaqla genişləndirildi. BTYQ-nin iştirakı tədricən Əyalət Bərpa Qruplarının (ƏBQ) - mərkəzi hökumətin hakimiyyətini genişləndirmək və ölkənin inkişafı və bərpa olunmasını asanlaşdırmaq məqsədilə əyalətlərdə fəaliyyət göstərən mülki və hərbi şəxslərdən ibarət qrupların yaradıldığı şimal rayonları istiqamətində genişləndi. 2004-cü ilin payızında bu qüvvələrin fəaliyyət dairəsinin Kabildən qərbə doğru genişləndirilməsinə hazırlıq işlərinə başlanıldı. [1, 262] Bundan başqa, 8 həftə ərzində 2004-cü ilin oktyabrında baş tutmuş prezident seçkilərinə hazırlıq və onun keçirilməsi prosesinə yardım göstərmək üçün Əfqanıstanda əlavə hərbi qulluqçu kontingenti yerləşdirilmişdi. 2004-cü ilin sentyabrında BTYQ-da bəzilərinin yeni düzəldilmiş hərbi polis hissələri və minasızlaşdırmaq üzrə qruplar kimi hərbi kontingentlər ayırmış olduğu 10 Tərəfdaş-dövlət iştirak edirdi. Bundan əlavə Orta Asiyadan olan Tərəfdaş dövlətlər BTYQ bölmələrinə arxa yardımının təmin edilməsinə kömək göstərir, çünki Əfqanıstana gəlməmişdən əvvəl hərbi texnikanın olduğu yüklər bir neçə Tərəfdaş dövlətin ərazisindən keçməli idi. "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" Proqramı sayəsində inkişaf edən münasibətlər NATO üzrə Müttəfiqlər tərəfindən hərbi texnikanın həmin dövlətlərin ərazisindən keçməklə tranzit daşınması və onların ərazisində qüvvə və maddi vəsaitlər ehtiyatlarının yerləşdirilməsi haqqında ikitərəfli sazişlərin hazırlanmasının

bünövrəsini qoydu. Məsələn, Kabil və Əfqanıstanın şimal hissəsinə hava körpüsü yaratmaq məqsədilə Almaniya və Özbəkistan Əfqanıstanla sərhədin yaxınlığında yerləşən Termezdəki hərbi təyyarə meydanından istifadə edilməsi haqda rəsmi saziş imzaladılar; Niderland və Qırğızıstan arasında imzalanmış sazişə əsasən, Hollandiyanın F-16 qırıcı təyyarələri Bişkekdəki təyyarə meydanından istifadə edə bilər; Tacikistanla bağladığı analoji sazişə əsasən, Fransa Düşənbədəki Arxa Təchizatı Mərkəzindən faydalana bilər. [4, 271] Əfqanıstanın etnik tərkibinin müxtəlif olduğunu nəzərə alaraq, bir neçə Orta Asiya Tərəfdaşı nüfuzlu yerli xadimlərə onlardan BTYQ məqsədlərinin dəstəklənməsi üçün istifadə edilməsi istiqamətində təsir göstərə bilər.

Tərəfdaşların BTYQ əməliyyatları iştirakçılarına NATO-nun ənənəvi məsuliyyət zonasından uzaqlarda göstərdiyi yardım Tərəfdaşlığın Şimali Atlantika Alyansı üçün bu qədər böyük əhəmiyyət kəsb etməsinin səbəblərindən biridir.

Şimalı Atlantika Alyansının ilk sülhyaratma missiyası çərçivəsində NATO-nun tarixində ilk dəfə olaraq qoşunların Bosniya və Hersoqovində yerləşdirilməsindən sonrakı dövrdə Tərəfdaş-dövlətlərin hərbi kontingentləri NATO-nun rəhbərliyi altında Balkanlarda keçirilən sülhə yardım əməliyyatlarının ayrılmaz hissəsi oldu. İllər keçdikcə Tərəfdaş-dövlətlərin və NATO-ya daxil olmayan və NATO-nun rəhbərliyi altında Bosniya və Hersoqovində keçirilən sülhəyardım əməliyyatlarında iştirak edən ölkələrin hərbi

qulluqçularının payı 10%, Kosova Sülh-yaratma Qüvvələrində (KSYQ) isə 18% təşkil etdi.

1995-ci il dekabrın 14-də Deyton Sülh Sazişinin imzalanmasından sonra Bosniya və Hersoqovinada yerləşdirilmiş Həyata keçirmə Qüvvələrində (İFOR) 14 Tərəfdaş-dövlətdən olan hərbi qulluqçular xidmət edirdi. BMT-nin mandatına əsasən İFOR-un sülh sazişinin hərbi aspektlərinin gerçəkləşdirilməsi üzrə missiyası hərbi əməliyyatların qurtarmasını təmin etmək, müharibənin parçaladığı ölkənin yenidən yaradılmış qurumlarının (Bosniya və Hersoqovina Federasiyası və Serbiya Respublikasının) silahlı qüvvələrini ayırmaq, həmin iki qurum arasında ərazilərin təhvil verilməsini təşkil etməkdən ibarət idi. [6]

1996-cı ilin dekabrında İFOR say tərkibi az olan Sabitləşdirmə Qüvvələri ilə (SFOR) əvəz olundu. Hərbi əməliyyatların yenidən başlanmasının qarşısını almaq və sülh prosesinin inkişaf etməsi üçün zəruri olan mühitin yaradılması vəzifəsinə əlavə olaraq SFOR-a beynəlxalq birliyin bu ölkədə möhkəm sülh yaradılması üzrə söylərində iştirak edən mülki təşkilatlara yardım göstərmək həvalə edilmişdi. [6]

Sülhyaratma qüvvələrinin hərbi qulluqçuları qaçqın və başqa yerlərə köçürülmüş şəxslərə öz evlərinə qayıtmağa kömək edir və Bosniya silahlı qüvvələrinin islah edilməsinə öz töhfələrini verirdilər. Təhlükəsizlik şəraiti tədricən yaxşılaşdığından ölkədəki Sülhə Yardım Qüvvələrinin sayı mərhələlərlə əvvəlcə orada yerləşdirilmiş 60000 hərbi qulluqçudan 2004-

cü ildə təqribən 7000 nəfərə qədər azaldıldı.

NATO-nun rəhbərliyi altında Bosniya və Hersoqovinada keçirilən əməliyyat, 2004-cü ilin dekabrında təhlükəsizliyin qorunub saxlanması üçün məsuliyyət başda Avropa Şurası olmaqla əvəzedici missiyaya verilən zaman başa çatdı. SFOR-un missiyasının uğurla yerinə yetirilməsi sülhyaratma və ölkənin bərpası vəzifələrinə genişmiqyaslı uzunmüddətli səmtləşmənin düzgün olduğunu sübut edir, həmçinin NATO üzrə müttəfiqlərin və Tərəfdaş-dövlətlərin Balkanlar bölgəsində əvvəlki onillik ərzində göstərdikləri və indi də Kosovoda nümayiş etdirməkdə olduqları səbir, dözümlü və sadıqlıq görə onlara bəxş olunmuş uğur idi.

Sabitləşdirmə Qüvvələrinin fəaliyyətinin başa çatması NATO-nun Bosniya və Hersoqovinadakı öhdəliklərindən imtina etməsi demək deyil. NATO bu ölkədə əsas vəzifəsi Bosniya iqtidarında hərbi islahatlar keçirməkdə və "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" Proqramında iştirak etməyə hazırlaşmaqda kömək göstərməkdən ibarət olan qərargahını saxlayıb. O, həmçinin terrorizmə qarşı mübarizə, hərbi cinayətlərdə şübhəli bilinən şəxslərin saxlanılması üzrə məsələləri həll edir və kəşfiyyat məlumatlarının toplanmasını təşkil edir. [5, 47]

Müttəfiqlərin 78 gün davam edən və gedişində Yuqoslaviya Federativ Respublikasındakı hədəflərə zərbələr endirildiyi hava hücumu kompensiyası nəticəsində Miloşeviç rejiminin beynəlxalq birliyin serb qoşunlarının Kosovodan çıxarılması, etnik albanları sıxışdırmasına son

qoyulması və qaçqınların diyara qayıtmasına icazə verilməsi tələbləri ilə razılaşdıqdan sonra NATO-nun rəhbərliyi altında Sülhə Yardım Qüvvələri Serbiya diyarı olan Kosovoda yerləşdirilmişdi.

NATO və Yuqoslaviya komandanlıqları arasında Hərbi-Texniki Razılaşma imzalanandan sonra BMT-nin mandatı ilə bu diyarda Kosovo Qüvvələri (KFOR) 1999-cu ilin iyun ayında yerləşdirildi. Onların əsas vəzifəsi hərbi əməliyyatların yenidən başlanmasının qarşısını almaq, təhlükəsizlik şəraitini yaratmaq, beynəlxalq humanitar səylərə və BMT-nin Kosovoda – Müvəqqəti Administrasiyası Missiyasına (BMTKM) yardım göstərməkdən ibarət idi.

Bu qüvvələrin tam sayca tərkibi ilk yerləşdirmə zamanı təqribən 43000 hərbi qulluqçu təşkil edirdi. Qoşunların sayca tərkibi tədricən azaldılması nəticəsində onların sayı yarıdan da çox azaldı. 2004-cü ilin oktyabrında 18000 nəfərdən ibarət olan bu qüvvələr bir çox NATO ölkələrindən, 9 Tərəfdaş-dövlətdən və NATO-ya daxil olmayan 2 digər ölkədən – Argentina və Mərakeşdən olan hərbi qulluqçular daxil idi.

BMTKM ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində KFOR beynəlxalq birliyin yardımının demokratiyanın möhkəmlənməsinə kömək etdiyi Kosovoda təhlükəsizlik şəraitinin yaradılmasına kömək edir. Normal həyatın müəyyən qədər bərpa olunduğu və təhlükəsizlik şəraitinin yaradıldığı diyarda mülki hakimiyyət təsisatlarının yenidən yaradılması davam edir. Lakin, 2004-cü ilin martında etnoslararası zorakılığın qızışması göstərdi ki, Kosovo əvvəlki kimi ciddi problemlərlə

üzlənir və buna görə də orada böyük hərbi qüvvə iştirakına daim tələbat vardır.

Sülh Naminə Tərəfdaşlığın əsas məqsədlərindən biri Tərəfdaş-dövlətlərin silahlı qüvvələrinin onların NATO qüvvələri ilə sülhyaratma fəaliyyətində qarşılıqlı əlaqədə ola bilməsi üçün inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. İkitərəfli proqramlar və hərbi təlimlər Tərəfdaş-dövlətlərə sülhyaratma fəaliyyətində NATO qüvvələri ilə birlikdə iştirak edə bilən hərbi hissələr yaratmağa kömək edir. [8] Ümumi xarici dilin (ingilis dili) öyrənilməsi və qüvvə və vasitələrin əməliyyat uyğunluğunun inkişaf etdirilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Onların silahlı qüvvələri Şimali Atlantika Alyansının əməliyyat normalarına uyğunluğu getdikcə daha çox yaxınlaşır ki, bu da onlara öz fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmağa, həmçinin bu fəaliyyətə NATO-da istifadə olunanlara yaxın olan iş metod və sistemlərini tətbiq etməyə imkan verir. Bu sahədə Əməliyyat İmkanları Konsepsiyası əsas rol oynayır. 1994-cü ildə Müttəfiq Qüvvələrinin Avropadakı Ali Baş Qərargahı (MQA-ABQ) nəzdində yaradılmış Tərəfdaşlıq Əlaqələndirmə Qrupu NATO Strateji Komandanlığının SNT döyüş hazırlığı və təlim məsələlərinin əlaqələndirilməsi üzrə fəaliyyətini təmin edir. [5, 7]

Tərəfdaş-dövlətlərin və NATO-ya daxil olmayan digər ölkələrin NATO-nun rəhbərliyi altında keçirilən Sülhə Yardım Əməliyyatlarında iştirakı hərbi-siyasi çərçivə sənədinin müddəaları ilə tənzimlənir. 1995-ci ildə MQA-ABQ nəzdində yaradılmış Beynəlxalq Əlaqələndirmə Mərkəzi bu fəaliyyətə im-

kan yaradır. Müxtəlif dövlətlərin bu cür əməliyyatlarda iştirakı Maliyyə-Texniki Sazişə əsaslanır. Bu saziş öz hərbi kontingentini ayıran ölkə ilə NATO arasında təkilf olunmuş qüvvə və vəsaitlərin qiymətləndirilməsi keçiriləndən sonra işlənilib hazırlanır.

Öz kontingentlərinin səmərəli fəaliyyətini təmin etmək üçün hər bir Tərəfdaş-dövlət onların yerləşdirilməsi və bütün zəruri arxa təminatı xüsusunda məsuliyyəti öz üzərinə götürür. NATO-nun rəhbərliyi altında keçirilən sülhyaratma əməliyyatları üçün öz hərbi kontingentlərini ayıran ölkələrin əksəriyyətini birləşdirən onların NATO-ya daxil olmamasına baxmayaraq, SNT Proqramında iştirak etmələri və Avropada yerləşmələridir. Lakin başqa qitələrdə yerləşdiklərinə və hətta onların bəzilərinin Şimali Atlantika Alyansı ilə ümumiyyətlə heç bir rəsmi əlaqələr saxlamadıqlarına baxmayaraq öz hərbi kontingentlərini ayırmış bir neçə digər ölkələr də vardır. Cənubi Amerika Ölkələrindən Argentina SFOR və KFOR tərkibinə öz hərbi kontingentini ayıraraq, SFOR-a həmçinin Çili də öz töhfəsini verib. NATO-nun Aralıq Dənizi Dialoqunda iştirak edən ölkələrdən İordaniya və Mərakeş SFOR və KFOR sülhyaratma qüvvələrinin tərkibinə öz hərbi hissələrini daxil edib, sülhə yardım üzrə Misir kontingenti isə Bosniya və Herseovovinada NATO-nun rəhbərliyi altındakı qüvvələrdə iştirak edib. Başqa bir ərəb ölkəsi – Birləşmiş Ərəb Əmirliyi də KFOR tərkibi üçün iri hərbi kontingent ayıraraq. Cənub Şərqi Asiya ölkələrindən Malayziya İFOR və SFOR-a öz payı-

nı verib. Bundan başqa, Avstraliya və Yeni Zelandiya hərbi qulluqçuları Böyük Britaniya ilə mübadilə proqramları çərçivəsində öz ölkələrindən Balkanlarda Sülhə Yardım Qüvvələrində xidmət etmək üçün ezam edilmişdilər. Yeni Zelandiyadan olan kiçik bir qrup həmçinin Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələrində (BTYQ) hərbi xidmət keçir. [5, 28]

Yeddi ildən artıq bir dövr ərzində, 2003-cü ilin yayında Rusiya sülhyaratma qüvvələrinin SFOR və KFOR çıxdığı ana qədər Rusiya Balkanlarda Sülhə Yardım Qüvvələrinin tərkibinə daxil edilməsi üçün NATO-ya daxil olmayan ölkələr arasında ən iri hərbi kontingentlər ayıran ölkə olaraq qalırdı. Bu qüvvələrdə Rusiya hərbi qulluqçuları NATO üzrə Müttəfiqlər və digər Tərəfdaş-dövlətlərlə birlikdə beynəlxalq birliyin bölgədə təhlükəsizlik və sabitliyin möhkəmləndirilməsi işində göstərdiyi səylərə yardım üzrə müxtəlif vəzifələri yerinə yetirirdi. Rusiya sülhyaratma qüvvələri kontingenti Bosniya və Herseovovinada ilk dəfə 1996-cı ilin yanvarında yerləşdirilmişdi və şimal sektorunda çoxtərəfli briqadanın tərkibinə daxil idi. Rusiya hərbi qulluqçuları hər gün patrulçəkme və yoxlama aparır, bərpa işlərində və humanitar məsələlərin həllində kömək göstərirdi. Onlar Kosovo münaqişəsinin başa çatmasında çox mühüm diplomatik rol oynamış və NATO-nun 1999-cu ildə hava kampaniyası xüsusunda fikir ayrılığına baxmayaraq, 1999-cu ilin iyun ayından Kosovoda yerləşirdilər. Onlar orada çoxtərəfli briqadanın tərkibində

bu diyarın şərq, şimali və cənubunda vəzifələrini yerinə yetirir, həmçinin Priştina təyyarə meydanının işinə yardım göstərir, qüvvələr üçün öz hospital və hərbi xidmətini təqdim edirdilər.

Apardığımız təhlillərdən aydın olur ki, NATO genişmiqyaslı sülhyaratma əməliyyatlarını həyata keçirməkdədir. Təşkilata üzv olan ölkələrlə yanaşı, tərəfdaş ölkələr də Alyansın sülhyarat-

ma əməliyyatlarında yaxından iştirak etməkdədirlər. Dünyanın müxtəlif ölkələrində NATO tərəfindən həyata keçirilən sülhyaratma əməliyyatlarında tərəfdaş ölkələrin iştirakına getdikcə daha artıq ehtiyac duyulmaqdadır və NATO bu istiqamətdə tərəfdaş ölkələrin imkanlarının səfərbər edilməsini kifayət qədər vacib sayır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Nəsirov E. X. ABŞ və dünya 11 sentyabrda sonra. Bakı. 2003. s.262.
2. Кудрявцев В. Политика НАТО на переломе // MEMO 1992, №5, с. 46-56.
3. Baranu Z. NATO expansion, round two: Making matters worse//Security studies – Wash., 2004, Vol. 11, 3. p. 125-157
4. Delvin P. War in Iraq Washington, 2007, p. 271.
5. Worner M. The transformed Atlantic Alliance: an anchor of stability and security for Central and Eastern Europe // NATO Review, 1992, Special, p.7-42
6. Заявление по Косово// Путеводитель по материалам саммита НАТО в Вашингтоне – Брюссель, 1999 – ст. 47-62
7. Стратегическая концепция Североатлантического союза/ Путеводитель по материалам саммита НАТО в Вашингтоне - Брюссель, 1999. ст.47-62
8. <http://blogs.voanews.com/azerbaijani/washington-pulse/2011/03/05/donald-ramsfeld-iraq-muharibəsi-və-yaxın-sərqdə-demokratiya>
9. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>
10. <http://news.mail.ru/inworld/azerbaijan/economics/6019479/>

Карам Джахангир оглы Мамедов
Бакинский Государственный Университет
доцент кафедры Дипломатии и современных интеграционных процес-
сов
e-mail: kerem_mamedov@mail.ru

УДК: 327.7

МИРОТВОРЧЕСКИЕ ОПЕРАЦИИ НАТО И УРОВЕНЬ УЧАСТИЯ ГОСУДАРСТВ-ПАРТНЕРОВ

РЕЗЮМЕ

В данной статье анализируется суть миротворческой деятельности НАТО и уровень участия государств-партнеров в этом процессе. Обосновывается, что на современном этапе в мире продолжают оставаться неразрешенные конфликты и наряду с другими международными и региональными организациями НАТО также осуществляет миротворческие операции. Государства-партнеры принимают активное участие в миротворческих операциях НАТО.

Ключевые слова: *НАТО, миротворчество, международная организация, страны-партнеры, мир, безопасность.*

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 10.05.2016
Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə çapa tövsiyə
edilmişdir.
Rəyçi: prof. A.N.Abbasbəyli

AZƏR MEHDİ oğlu ŞİRİNOV

Bakı Dövlət Universiteti

Politologiya və sosiologiya kafedrasının dosenti

e-mail: azershirinov@gmail.com

NAZİM SADIQ oğlu İBADOV

Bakı Dövlət Universiteti

Politologiya və sosiologiya kafedrasının dosenti

e-mail: nazim.ibadov@mail.ru

UOT: 323

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA MODERNLƏŞMƏNİN SOSIAL - SİYASİ ASPEKTLƏRİ

XÜLASƏ

Məqələdə modernləşmə nəzəriyyəsi haqqında müddəalar əks olunmuş və başlıca diqqət sosial-iqtisadi tərəqqi üçün zəmin olan siyasi inkişafın sabitliyinə yönəldilmişdir. Siyasi modernləşmə ilə bağlı liberal və mühafizəkar istiqamətin tərəfdarlarının fikirləri əsaslandırılmışdır.

Məqələdə həmçinin demokratiyaya keçidin (tranzitin) milli modeli- “Azərbaycan nümunəsi” təhlil edilmiş və ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən sistemə şəkildə başladığı demokratik transformasiya prosesinin prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyi göstərilmişdir.

Açar sözlər: *Modernləşmə (yeniləşmə), tranzit (keçid), nəzəriyyə (konsepsiya)*

Siyasət nəzəriyyəsində siyasi idarəetmə metodları, formaları və xüsusiyyətlərindən bəhs edərkən ən çox istinad edilən nəzəri və empirik məsələlərdən biri də modernləşmə problemi hesab olunur. Modernləşmə legitimlik və demokratik proseslərin zəif olduğu bir rejimdən, idarəçilik sistemindən digərinə keçid kimi səciyyələndirilir.

Modernləşmə nəzəriyyəsinin nümayəndələri başlıca diqqəti sosial-iqtisadi tərəqqi üçün zəmin olan siyasi inkişafın sabitliyinə yetirirlər. Bütövlükdə

sabitlik amillərinin fərqləndirilməsinə həsr olunan modernləşmə nəzəriyyəsini şərti olaraq iki istiqamətə: liberal və mühafizəkar baxışlara ayırmaq olar. Liberal istiqamətin tərəfdarları (R. Dal, Q.Almond, L. Pay) siyasi inkişaf üçün başlıca meyarı xalqın nümayəndəli demokratiyanın inkişafındakı rolu və iştirakında görürlər. Onların fikrincə, modernləşmənin xarakteri və dinamika-sı suveren elita ilə sıradan vətəndaşların siyasətə cəlb olunması arasındakı uyğunluqla ölçülür. Liberallar qeyd edirlər

ki, cəmiyyətin modernləşməsinin uğurlu şərti suver elita ilə əhali arasında dialoqun köməyi ilə sabitliyin təmin olunmasından ibarətdir.

Mühafizəkar istiqamətin tərəfdarları (S. Xantinqton, C. Nelson, X. Lints) belə hesab edirlər ki, modernləşmənin əsas mənbəyi insanların siyasi həyata cəlb olunması, onların maraqlarının nə dərəcədə üst-üstə düşməsi ilə ölçülür. Mühafizəkar istiqamətin tərəfdarları avtoritar siyasi hakimiyyətin rəhbərliyi ilə tədrici modernləşmənin həyata keçirilməsini daha məqbul sayırlar. Mühafizəkarlığa görə, güclü siyasi lider sülhün və siyasi sabitliyin qarantı olmaqla həm də xarici kapitalın azad fəaliyyətinə şərait yaradır. [4, 36-37]

Göründüyü kimi cəmiyyətin modernləşməsi müxtəlif, həmçinin də bir-birilə sıx bağlı olan prosesləri nəzərdə tutur. Demokratik təsisatların formalaşması istiqamətində S. Hantinqton modernləşmənin bir sıra modellərini fərqləndirir. Bunlardan biri də müstəqillik əldə edildikdən sonra demokratiyanın qərarlaşması prosesidir. [3, 394] Müstəqillik əldə edildikdən sonra Azərbaycanın qarşısında duran fundamental strateji vəzifələrdən biri də modern cəmiyyət quruculuğu prosesinin əsasının qoyulması idi. Modernləşməni həyata keçirmək üçün ilk öncə cəmiyyətdə sabitlik bərqərar olmalı, milli birlik əldə edilməli və ictimai-siyasi təsisatlanmanın operativ və səmərəli surətdə həyata keçirilməsini şərtləndirən real zəmin yaranmalı idi. Bütün bunların reallaşdırılması üçün ilk növbədə, rəşadətli təfəkkürə və

pragmatik fəaliyyət mexanizminə malik güclü lider siyasətçiyə ehtiyac duyulurdu. Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışından sonra həyata keçirilən sistematik və kompleks tədbirlər sayəsində ictimai-siyasi sabitlik təmin edildi və modernləşmə prosesinin həyata keçirilməsinə əlverişli zəmin yarandı. Həmin ərəfədə Ümummilli lider H. Əliyev modernləşmə ilə bağlı ölkənin qarşısında duran strateji vəzifələri məhz bu cür səciyyələndirirdi: “Biz Azərbaycanda demokratik respublika quraraq sivilizasiyalararası cəmiyyət uğrunda mübarizə apararaq ümumi dünyəvi, bəşəri dəyərlərin hamısından istifadə etməliyik. Çalışmalıyıq ki, Azərbaycan uzun illərdən sonra, ilk dəfə müstəqilliyini aldıqdan sonra bütün dünyaya öz tarixi nailiyyətlərini, milli ənənələrini nümayiş etdirə bilsin. Azərbaycan xalqının bu barədə həm tarixi, həm də müasir potensialı olduqca böyükdür. Bunların hamısından istifadə olunsaydı, Azərbaycan həm tam müstəqil dövlət olacaq, həm də bizim cəmiyyətimiz tam demokratik hüquqi, ümumbəşəri dəyərlərin əsasında qurulan demokratik bir cəmiyyət olacaq”. [2, 128-129]

Müstəqillik bərpa edildikdən sonra ölkənin siyasi həyatında modernləşmə üçün geniş imkanlar yarandı. İlk növbədə, yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsi milli inkişaf strategiyasının hüquqi normalarının bərqərar olunmasını şərtləndirdi və bundan sonra mərhələli modernləşmə prosesi həyata keçirilməyə başlandı, demokratik, hüquqi, dünyəvi

dövlətin təməli qoyuldu və hakimiyyət bölgüsü prinsipi əsasında hüquq normaları dünya standartlarına uyğunlaşdırıldı. Cəmiyyətdə siyasi, hüquqi islahatların həyata keçirilməsi, ictimai-siyasi təsisatlanmanın davamlılığının təmin edilməsi nəticəsində yeni siyasi sistemin təşəkkül tapmasını şərtləndirdi.

Azərbaycan gerçəkliyində modernləşmənin səmərəliliyini və tamlığını təmin edən əsas şərtlərdən biri bu prosesin təkamül yolu ilə baş tutması hesab olunur.

Modernləşmə təkcə siyasi təsisatlanmanın həyata keçirilməsi ilə bitmir. Bu proses iqtisadi və mənəvi həyatını modernləşməsini də nəzərdə tutur.

İqtisadiyyat və demokratiya sabit cəmiyyətin inkişafının iki mühüm cəhətidir. Azərbaycan xalqının ümum-milli lideri Heydər Əliyev qeyd edirdi ki, "İqtisadi cəhətdən güclü ola bilərsiniz, amma demokratiya yoxdursa, şəffaflıq yoxdursa, insan hüquqları qorunmursa uğur qazana bilməzsən". [1, s-11]

Azərbaycan iqtisadiyyatını modernləşdirmək, bazar iqtisadiyyatına keçid məqsədilə 1995-ci ilin əvvəllərindən etibarən iqtisadi islahatların yeni mərhələsi. Mütəxəssislərin bəzisi hesab edir ki, Azərbaycanda islahatların geniş miqyasda həyata keçirilməsinə 1996-cı ildə başlanmışdır. [6, 71] Yeni iqtisadi sistemin formalaşması üçün çoxlu sayda qanunlar qəbul edildi, özəlləşdirmə, sahibkarlığın inkişafı, vergi, maliyyə-bank sisteminin yenidən qurulması, ticarətin liberallaşdırılması istiqamətində böyük işlər görülmüş və nəticədə iqtisadi sahədə modernləşmə prosesi uğurla

həyata keçirilməkdədir. İqtisadiyyatda modernləşmənin həlledici şərti olan investisiya qoyuluşu son illərdə artmaqdadır. Hazırda yalnız neft sektoruna deyil, digər sahələrdə də investisiya qoyuluşu artmışdır ki, bu da həm sahibkarlığın, həm də iqtisadiyyatın güclü inkişafını şərtləndirir. Bu amilə xüsusi önəm verən Prezident İlham Əliyev göstərir ki, "O ölkələr ki, onlar iqtisadi cəhətdən güclüdürlər, orada sahibkarlıq inkişaf etdirilir və azad sahibkarlıq böyük uğurlar qazanır. Ona görə də iqtisadi islahatların davam etdirilməsi xalqın maddi rifahının yaxşılaşdırılması, demokratik cəmiyyətin qurulması və formalaşdırılması üçün başlıca şərtidir". [2, 132]

Demokratik inkişaf yoluna tədrici keçid hər şeydən əvvəl iqtisadi islahatların aparılması ilə yanaşı təhsilin yüksəldilməsi ilə müəyyən olunur. Cəmiyyətin təkmilləşdirilməsi elmi biliklərin, təhsilin, mədəniyyətin rolunun artmasını, həmçinin ictimai inkişafda subyektiv amilin əhəmiyyətinin güclənməsini tələb edir. Bu cəhətdən cəmiyyətin sosial strukturunda ziyalıların yeri və rolu aydın nəzərə çarpır. Tədqiqatçılar belə hesab edir ki, bilik və təcrübənin müxtəlif sahələrinə mənsub olan mütəxəssislərin fəaliyyəti olmadan uğurlu və perspektivli cəmiyyət quruculuğu mümkün deyil. [5, 50-51]

Azərbaycanın təhsil sisteminin modernləşməsi istiqamətində də mühüm addımlar atılmışdır. Hazırda təhsil sistemində aparılan islahatlar onun Qərb təhsil sistemində inteqrasiyasını gücləndirmişdir. Bu gün təhsil sistemində olan mütərəqqi ənənələri sax-

lamaq və Qərb təhsil sistemində olan uğurları nəzərə almaqla təhsil sisteminin yenidən qurulması prosesi məqsədyönlü həyata keçirilir.

Modernləşmə strategiyasının yeni keyfiyyətdə davam etdirilməsi elm və təhsilin, mədəniyyətin yeni keyfiyyət ünsürləri ilə zənginləşdirilməsini şərtləndirir. Qlobal dəyişikliklərin baş verdiyi bir dövrdə biz bütün söylərimizi bu böyük sərvətin inkişaf etdirilməsinə və qorunub saxlanılmasına yönəltməliyik.

Əsası ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş demokratik tranzitin milli modelnin Prezident İlham Əliyev tərəfindən dövrümüzün realılıqlarına və qanunauyğunluqlarına uyğun şəkildə yeni keyfiyyətdə davam etdirilməsi siyasi sistemin təkmilləşməsinə təkan verməklə yanaşı hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyətinin əsas komponentlərinin bərqərar olmasını da şərtləndirir.

ƏDƏBİYYAT:

1. Heydər Əliyev. Müstəqillik yollarında. B., 1997.
2. Məmmədov H.B. Heydər Əliyev siyasi irsinin politoloji aspektləri. B., 2013.
3. Əfəndiyev M.Ə. Politologiya. B., 2011.
4. İbadov N.S. Müqayisəli politologiya. B., 2010.
5. İsmayilov D. Azərbaycanın transformasiya prosesində ideologiyalar: konservatizm, liberalizm, sosial-demokratiya. B., 2005.
6. Nadirov A.A. Bazar münasibətlərinə keçid və iqtisadiyyatın yenidən qurulması. Azərbaycan iqtisadiyyatı. B., 1998.

Азер Мехди оглы Ширинов
Бакинский Государственный Университет
доцент кафедры Политология и Социология
e-mail: azershirinov@gmail.com

Назим Садиг оглы Ибадов
Бакинский Государственный Университет
доцент кафедры Политология и Социология
e-mail: nazim.ibadov@mail.ru

УДК: 323

СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОДЕРНИЗАЦИИ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ.

РЕЗЮМЕ

В статье указаны пункты о теории модернизации, и основное влияние было уделено необходимости для социально-экономического развития политической стабильности. Здесь были обоснованы идеи либералов и консерваторов в связи с политической модернизацией.

В статье, также, сделан анализ перехода к демократии (транзит) (на примере Азербайджана) и показан, начатый Гейдаром Алиевым процесс демократической трансформации, который был успешно продолжен Ильхамом Алиевым.

Ключевые слова: *Модернизация (обновление), транзит (проход), теория (концепция)*

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 24.05.2016
Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə çapa tövsiyə
edilmişdir.
Rəyçi: prof. P.Q.Darabadi

НУРАНА ХИКМЕТ кызы АББАСЗАДЕ

Бакинский Государственный Университет
докторант кафедры Международные отношения
e-mail: abbaszade-nurana@gmail.com

УДК: 327

**МИГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ:
НАЧАЛО ИЛИ КОНЕЦ?****РЕЗЮМЕ**

В статье Н.Х.Аббасзаде «Миграция в Европейский Союз: начало или конец?» исследуется современная миграционная политика в Европейском Союзе.

Автор рассматривает основные проблемы, имеющие отношение к рассматриваемой теме, в том числе нелегальную миграцию и проводимые Евросоюзом меры по ее сдерживанию.

Ключевые слова: миграция, Европейский Союз, беженцы, Европа, законодательство, иммигранты, война, кризис.

Миграция – составная часть глобальных процессов в современном мире. В настоящее время миграция из области социально-экономического феномена переходит в разряд политического. Европейский континент ежегодно принимает около двух миллионов мигрантов, что в пропорциональном соотношении значительно больше, чем любой другой регион мира, не исключая Соединенные Штаты Америки и Канаду.

Вполне очевидно, что увеличение потоков миграции в Европу представляет собой отражение мировой тенденции, которая, по оценкам специализированных структур ООН, не только не подает признаков стаби-

лизации, а напротив, прогнозируют к середине XXI века существенный рост на 40-50%. [1]

В современных условиях Европейский Союз ежегодно принимает большое количество мигрантов из Азии и Африки. На фоне мирового экономического кризиса и медленного восстановления в ряде стран экономики, подъема евро скептицизма и жарких дебатов в Европейских странах, Европейский союз переходит к новой стадии иммиграционной политики. Она происходит в тот момент, когда на южных границах Европы складывается поистине критическая ситуация, требующая самых активных действий и пристального внимания. [2]

Миграционный кризис в Европе в середине 2015 года многие называют вторым переселением народов, поскольку по своим масштабам он превзошел все предыдущие потоки иммигрантов и беженцев в страны ЕС.

Следует отметить, что изменилась природа миграции. В ряде стран Европы стали ужесточать иммиграционное законодательство, а другие облегчают порядок приема беженцев.

Политика предоставления гражданства претерпела определенную эволюцию и основана на комбинации принципов «крови» и «земли». Большинство европейских стран уходят от принципа предоставления гражданства только на основе принципа «крови». [3] Также существенно сокращаются возможности иммиграции по линии воссоединения семей.

Текущий миграционный кризис - процесс трудноконтролируемый. В результате поддержанных Европой и США революций 2012—2013 гг., так называемой «Арабской Весны», на Ближнем Востоке и в Северной Африке демократические государства не сформировались. В Йемене, Ираке, Сирии и Ливии продолжается кровопролитная гражданская война. Египет и Тунис оказались серьезно ослаблены. В Ираке и Сирии появилась террористическая группировка, названная Исламским Государством. [4] Эти события радикально ухудшили гуманитарную ситуацию на огромном пространстве с населением в несколько сот миллионов человек. Многие жители Сирии, Ирака,

Ливии, Афганистана и Йемена не видят для себя иного выхода кроме как покинуть охваченную войной родину и любыми путями добраться до Европы. Они надеются на то, что ЕС будет чтить конвенцию ООН о беженцах, основные положения которой заключаются в том, что нельзя отправлять назад людей в страны, охваченные волной насилия. Все эти события превратили миллионы людей в «перемещённые лица», и число желающих пуститься в плавание к северным берегам Средиземноморья растёт, несмотря на многочисленные жертвы на этом опасном пути. Данный миграционный кризис является крупнейшим в Европе со времён Второй мировой войны. [5]

Ситуация с беженцами, в том числе арабоязычными, в ближайшее время может привести к унификации программ их поддержки международным сообществом, лишив палестинцев статуса «беженцев первого сорта». Тем более что положение Иордании, граничащей с Ираком и Сирией, а также Ливана более чем шатко. Алжир не является достаточно стабильным государством. Судан расколот, он так и не вышел из гражданской войны. Сомали разделен на враждующие анклавы. Эритрея все больше ориентируется на Саудовскую Аравию и ОАЭ. Все это является дестабилизирующими факторами и провоцирует новые потоки иммигрантов.

В связи с этим возникали такие ситуации, когда беженцы в Венгрии

отказались покинуть поезд, на котором они рассчитывали уехать в Германию. Тысячи мигрантов пытались преодолеть заграждения, построенные венгерскими властями на южной границе страны.

О резком увеличении притока беженцев говорят уже не только пограничные страны Евросоюза, такие как Греция (более 30 тысяч новоприбывших за 2015 год [6] или Италия, но и лежащие в глубине Европы – Австрия, Словакия, Чехия. Сообщения о «мигрантском кризисе» в ЕС звучат почти панически. Насколько тревожна картина на самом деле?

Мир ужасается фотографии мертвого трехлетнего сирийского мальчика Айлана Курди, родившегося в ставшем эпицентром жестоких боев в сирийском городе Кобани, чье тело турецкие спасатели обнаружили на берегу Эгейского моря возле известного курорта Бодрум. Ребенок был одним из мигрантов, которым так и не удалось доплыть до Европы. Фотография мертвого ребенка крупным планом обошла СМИ всего мира, вызвав шквал эмоций и обвинений в адрес властей развитых стран – в бесчувственности и нежелании помочь спасающим свою жизнь людям. Одновременно с Айланом погибли еще 11 беженцев из Сирии, в том числе четыре маленьких ребенка.

До сих пор для объединенной Европы, столкнувшейся с массовым наплывом беженцев с Ближнего Востока и из Африки, рекордным был июль прошлого года, когда внешние грани-

цы ЕС пересекли 107 тысяч человек, заявляющих, что бегут от войн и неурядиц в своих странах и просят убежища в Европе. [7] Точных данных за 2016 год еще нет, но нет сомнений в том, что рекорд прошлого года будет намного превзойден.

По прогнозам министерства внутренних дел Германии, в 2015 году было подано более 800 тысяч прошений о предоставлении убежища. Для сравнения: в 2014-м эта цифра составляла 660 тысяч – для всего Европейского союза. [8]

В Иордании, где находятся 1,2 миллиона беженцев из Сирии, или в Турции, где их 1,8 миллиона, над европейскими спорами о том, что делать с несколькими десятками тысяч человек, могут только посмеяться. [9] Но невозможно не признать, что для Италии, Греции или Венгрии ситуация приобретает очень тревожный характер. Растет поток беженцев, прибывающих в Германию и Швецию, – это наиболее популярные среди них пункты конечного назначения в континентальной Европе. Нынешний прилив иммигрантов в Западную и Северную Европу начался с того, что итальянцы стали беспрепятственно пропускать часть этих людей дальше – на север. Дублинское соглашение перекладывает большую часть ответственности за мигрантов на ту страну ЕС, куда они прибывают изначально. Отсюда – контрабанда людей внутри Европы, при которой гибнет множество беженцев.

Основой новой европейской миграционной политики могла бы

стать легализация самого прибытия мигрантов в Европу. Это значит, что, если люди бегут из мест, где в разгаре война или правит диктатор, они могли бы иметь законное право подать заявление о праве на временное пребывание в той или иной стране ЕС. Это будет означать, что основания для нелегального бизнеса по перевозке мигрантов исчезнут. Тем самым было бы ослаблено давление, которое сейчас испытывают страны Южной и Юго-Восточной Европы. Мнение о том, что “Европа принимает всех” – это ложь, точнее, опасный стереотип. Так, в прошлом году заявления 55% тех, кто хотел получить убежище в странах ЕС, были отклонены, так как эти люди были не беженцами, а экономическими мигрантами. [10]

Об эффективных решениях европейские политики пытаются договориться. С одной стороны, Германия, Франция и Италия настаивают на единой европейской миграционной политике. Следует отметить, что в самом ЕС нет единого подхода к этому вопросу. С другой – страны Центральной Европы, а также Великобритания выступают против. Малые страны Восточной Европы, склонны к «демографической панике», связанной с тем, что эти малые народы всю свою историю боролись за выживание и независимость, а массовый поток иммигрантов, совершенно другой культуры может все изменить, тогда как население этих стран к изменениям не готовы, полагая, что если приток мигрантов в их страны

продолжится, через двадцать лет их вообще не останется. Неуверенность в завтрашнем дне для этих стран не несет ничего хорошего для общеевропейского духа.

Регулирование миграционных процессов в начале XXI в. постепенно становилось всё более значимым направлением деятельности Европейского Союза, приоритетным пунктом экономической и политической повестки дня современной Европы. ЕС объявил своей целью формирование «всеобъемлющей миграционной политики» на основе общих базовых принципов допуска граждан третьих стран на территорию государств-членов» при одновременном обеспечении охраны общей границы Евросоюза.

Увеличение объёма законодательства впечатляет, как и намерение его кодифицировать. С 2006 г. действует Шенгенский, а с 2011 г. – Визовый кодексы ЕС, на очереди создание Кодекса трудовой миграции в ЕС. Было принято законодательство о правах и условиях въезда в ЕС членов семей мигрантов, студентов, исследователей, специалистов высокой квалификации. Посредством директив были введены положения о возвращении на родину нелегальных иммигрантов, а также санкции против предпринимателей, использующих иностранную рабочую силу незаконно. [11]

Активная иммиграционная политика ЕС отражает общественные настроения. По данным Евробарометра, в 2013 г. европейцы придавали иммиграции большее значение, чем нало-

гам, пенсиям, образованию и даже терроризму. [12] Впрочем, последствия участия граждан ЕС в военных действиях на Ближнем Востоке вновь вывели на первый план угрозу терроризма в европейских государствах, а также традиционную связь между иммиграцией и безопасностью.

Помимо событий последних месяцев, еще одним толчком к этой трансформации может стать выход

из ЕС Великобритании. Премьер-министр Кэмерон затеял очень рискованную игру с референдумом, рассчитывая остаться в Союзе и добиться каких-то уступок от Брюсселя и Берлина, но он не мог предугадать, во что за последние полтора-два года превратится европейская политика на фоне кризиса беженцев. Таким образом, ситуация с беженцами весьма драматическая.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Unites Nations. Report «Trends in Total migrant stock: The 2005 revisions». N.Y., 2006
2. Таран: Шенгенская зона прекратит свое существование. Временно РИА Новости Украина: <http://rian.com.ua/interview/20160120/1003867744.html>
3. Омельченко О. А. Римское право. М. Кодгес. 2000. С. 68.
4. Попов И.А., Попова О.И. Совершенствование правового и организационного обеспечения противодействия незаконной миграции // Миграционное право. 2013. №2. С. 17.
5. Заявление Еврокомиссара Димитрис Аврамопулоса. <http://radiopolsha.pl/6/137/Artykul/217350>
6. Беженцев будет больше. [Электронный ресурс] // Аналитический портал геополитика. Режим доступа: http://gpolitika.com/blizhniy_vostok/bezhencev-budetbolshe.html
7. Европа и беженцы: “потоп” или истерика? <http://www.svoboda.mobi/a/27225116.html>
8. Eurostat, Migration and migrant population statistics – Statistics explained, 17.02.2015. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
9. Современные миграционные процессы в Европе: их влияние на политическую ситуацию в регионе. I Пятигорская Модель ООН Совет по правам человека. ПЯТИГОРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ. 2015. С.11
10. Трыканова С.А. Пути совершенствования миграционного законодательства ЕС // Миграционное право. 2011. № 4. С. 18-20.
11. Standard Eurobarometer 80 Autumn 2013. Public Opinion in the European Union. European Commission, Brussels, 2013. P. 12.

Nuranə Hikmət qızı Abbaszadə
Bakı Dövlət Universiteti
Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının doktorantı
e-mail: abbaszade-nurana@gmail.com

AVROPA İTTİFAQINA MİQRASIYA: BAŞLANGIC VƏ YA SON?

XÜLASƏ

N.H.Abbaszadənin “Avropa İttifaqına miqrasiya: başlanğıc və ya son?” adlı məqaləsində Avropa Birliyində müasir miqrasiya siyasəti araşdırılır.

Müəllif mövzu ilə bağlı əsas məsələləri, o cümlədən qeyri - qanuni miqrasiya və Avropa İttifaqı tərəfindən onun saxlanması yolunda keçirilən tədbirləri araşdırır.

Açar sözlər: *miqrasiya, Avropa İttifaqı, qaçqınlar, Avropa, qanunvericilik, immiqrantlar, müharibə, böhran.*

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarix: 27.05.2016
Redaksiya heyətinin 24.06.2016 tarixli qərarı ilə çapa tövsiyə edilmişdir.

Rəyçi: dos. M.V.Babazadə

ENGLISH VERSION

**JOURNAL OF
ECONOMICS AND POLITICAL
SCIENCES**

NO. 2 (3) 2016

TAYYAR IBRAHIMOV

Baku State University

associate professor, Department of World economy

e-mail: tayar-7@mail.ru

UDC: 658.53, 338.47

ARUSHA DECLARATION: LIABILITY AND RESPONSIBILITY

SUMMARY

The brief literary review prepared on the basis of the Model Code of Arusha declaration by national customs authorities on - the oath, professionalism, ethics, official duty, ethical behavior, the moral principles and the personal liability, and also public relations and prevention of corruption.

Keywords: *The Arusha declaration, the World Customs Organization (WCO), customs authorities, customs employees, the code of ethics and conduct, the disciplinary charter, the norms of ethics and conduct, fight against corruption, the anti-corruption program, the Customs oath, a debt, a position, liabilities.*

It is known that the problem of elaboration of anti-corruption strategy is in the center of attention to human society and in this area, at the international level the number of conferences have been held and a number of declarations and conventions have been adopted. So in 1989 in the Hague, under the auspices of the UN the international seminar, devoted to corruption problems in the field of public administration, was held. Results of this international seminar-conference have paved the serious way for discussion of it on 8 congress of the UN where ECOSOS prepared the approved draft of resolution. In the project it was offered to states to prepare

normative legal acts and amendments to the criminal law, to develop appropriate sanctions to prevent all forms of corruption, with adequate study of the procedural norms to develop regulatory and administrative mechanisms to prevent excess power and prevent corruption, confiscation of assets and property, acquired through corruption or related to corruption, imposition of economic sanctions. [12]

As we know the customs authorities, as the administrative department of customs service is a special form of the system of customs authorities - consisting of a multi-functional system of organs and sophisticated financial sector.

Management of this system is regulated on the basis of enshrined provisions of the current legislation and other normative - legal acts, corresponding to a legal status of officials of customs authorities. [1]

From this point of view, the purpose of the research, taking into account the aforesaid, is carrying out the short analysis of literature and preparation of a brief summary of the ethical conduct rules and the fight against corruption in the existing regulatory - legal acts in the system of customs and other authorities.

Implementation of the state customs policy is enforced by the customs authorities. All this depends on the compliance of discipline during normal activity of customs authorities, the ability to manage the customs authorities for creation of good atmosphere in the collective.

The discipline of customs authorities ensured by workers' compliance with the disciplinary charter of customs service, by internal regulations of labor discipline, by the basic principles of customs authorities, including requirements of provisions of other existing legal acts, etc. [2-4,7,11]

In connection with this, as in other state bodies, similarly regulated by the law on the rules of conduct of government employees, the customs authorities, the Interior, Justice and tax authorities as well, are regulated by codes of professional ethics and ethical conduct adopted on the basis of program activities connected with the Decree of the President of the Azerbaijan Republic.[4-10]

From this point of view, customs

authorities are special form of public service and consist of a system of customs authorities with specific features, which implements customs policy as part of the external and internal policy of the state.

Without doubts the fact that the staff of customs service of the different countries of the world have codes on professional ethics and rules of conduct. This all-directed code was adopted on July 7, 1993 at 81/82 session by Customs Cooperation Council in the Tanzanian city of Arusha and was reconsidered in June, 2003 at 101/102 sessions of Council of the WCO (World Customs Organization). The anti-corruption strategy that considered in new version has been approved and accepted by Council of the WTO. This document, entered the international customs legal practice as the Arusha declaration, reflects service ethics and the rational principles of management of customs authorities. [11] Later, provisions of Council of this session (2003) of "A management on a self-assessment" were added to this declaration. Methods of implementation of the declaration-convention are reflected in the addition. In the adopted declaration, the international standards determining professional rules of conduct of staff of customs service of the whole world, were transformed to the model code of ethical conduct. The ethical customs code prepared by the WCO regulating underwritten areas, covered the following problems: personal obligations, compliance with

requirements of the law, public relations, receipt of gifts, use of service information, political activities, labor atmosphere, etc.

Adopted at the session of Council of the WTO in June, 2003 the following 10 basic directions of the Arusha declaration have been defined: precise control and loyalty to the idea; openness and transparency; available regulated standards; automation; carrying out reform and modernization in the service; audit and study; Code of Honor; Human Resource Management; ethics and organizational culture; relations between business and society.

This declaration isn't obligatory. So states - members of customs services of the WCO work in various social, political and economic conditions. Only the general concept is enshrined in the declaration and in fact, implementation of each direction of the concept depends on customs service of each country. The basic ideological element of this declaration is requirements to a profession of the customs officer. Thus, the customs officer is the representative of the state and he in his activities mustn't undermine authority of customs service, not do harm, but strengthen it.

From the point of view, the behavior of the employee of customs, his speech, appearance and intelligence create opinion not only about customs service, but also about the state in general. Norms and rules of conduct, respect for the moral principles, possession of faultless authority, reputation – are basis of belief of citizens about

customs authorities. Everything characterized, it is enshrined in the Arusha declaration and being with each other in interrelation draw the attention on 12 various problems on prevention and non-admission of corruption in customs authorities, increase in dignity and honor in customs authorities. All this process of activities as specific form of public service consists of such liabilities as acceptance of a customs oath and code of conduct, permanent and continuous professional – directed training, system of adequate remuneration, forming of the special relations with brokers and other intermediaries, the minimum administrative regulation, transparency of the concluded decisions and the carried-out type of activity, automation of customs work, distribution and rotation of employees, special procedures of the choice of employees, high moral values and organizational cultural actions, development of internal investigation and audit, etc. [1 p. 50-53, 2 p.159-172]

From the point of view, the solution of the vital problems by customs authorities on behalf of the states, WCO calls for ensuring national security and influence on trade, for protection of society, for accumulating of the income – implementations of fiscal policy, in general working on the direction of achievement of the national purposes and noting that fight against corruption is an urgent problem of all countries and customs administrations, call for joint fight at the national level for liquidation of negative consequen-

ces of corruption. [2 s.104,168,11-14]

Negative consequences of corruption are following: decreasing of the level of a homeland security and protection of society; frauds and not collecting of the revenue in full; reduction of level of attraction of foreign investments; creation of obstacles for international trade and for economic growth; increase in expenses for society; reduction of public trust to state bodies; decrease in level of credibility and a cooperation between customs and other state bodies; decrease in the level of compliance with the voluntary form of customs laws and regulations; reduction of the level of morals and fidelity to the oath. [11]

In order to eliminate the above-mentioned problems first of all it is necessary to carry out a complex of measures on the basis of coordination at the national level. From this point of view customs officer should be polite and tactful with citizens and colleagues, serve as an example of good breeding and high culture. The officer has to be irconcilable to anything that may cause harm to the professional authority - ignorance, bribery, arrogance. Therefore,

professional honor and duty, an official responsibility - those are the moral foundation of the Customs Service. As a result, a duty is a social necessity and certain liabilities based on rules of the relations expressing spiritual requirements of the personality between acceptable and unacceptable service duty and rules of conduct and there is no impassable barrier and this situation is typical for each specific situation. So activities of the customs employee have the state character. Because they are public agents and act on the state's behalf. From this point of view their activities should meet ethical standards and the principles for protection of the image of the government and its representatives. Finally, customs officers, working as a special form of public service guard the state economic interests and it means that they protect interests of each citizen of the country. [2,5-7,16-17]

REFERENCES:

1. Azərbaycan Respublikasının Gömrük məəcəlləsi, "Hüququ ədəbiyyatı" nəşriyyatı, Bakı 2011, 311 səh.
2. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanlarında xidmətin əsasları, Bakı 2003, 203səh., 2012, 199 səh.
3. Кодекс честитаможенника Российской Федерации, Allbest.ru
4. Правилаэтики поведения должностных лиц таможенной службы Украины, приказ Государственной таможенной службы Украины, 16.11.09, №1097

5. Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu, 31.05.2007 № 352-III Q
6. Dövlət qulluqçularının etik davranış qaydaları haqqında» Azərbaycan Respublikası qanunun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının prezidentinin fərmanı, 16.09.2007, № 614
7. Azərbaycan Respublikası Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin şərafət kodeksi, 15.05.2001 № 02/01 kollegiyanın qərarı
8. Daxili işlər orqanları Əməkdaşlarının etik davranış kodeksi, (DİN əmr: 08.04.05-ci il, № 130)
9. Dövlət Vergi orqanı əməkdaşlarının Peşə etikası kodeksi (18.05.2000 A-66 sayılı) əmr
10. Ədliyyə orqanları işçilərinin etik davranış qaydaları (29.11.2007, 41-T sayılı, əmr)
11. The Arusha declaration // Сайт Всемирной таможенной организации. [http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDF and Documents / Declarations / Revised_Arusha_Declaration_EN.pdf](http://www.wcoomd.org/files/1.%20Public%20files/PDF%20and%20Documents/Declarations/Revised_Arusha_Declaration_EN.pdf).
12. Практические меры борьбы с коррупцией. Руководство, подготовленное Секретариатом ООН. A/CONF. 144/8. 29.05.1990. P.4
13. Справочный документ о международной борьбе с коррупцией, подготовленный Секретариатом ООН. A/CONF/ 169/14, 13.04.1995, Опыт осуществления практических мер направленных на борьбу с коррупцией государственных должностных лиц. A/CONF.169/L.20/Add.3.6.05.1995. Девятый апреля- 8 май 1995 года. A/CONF. 169/16.P. 78-83.
14. Материалы Всемирного форума таможенных организаций.- А. ВТО, 1993.
15. Cox Raymond W. Jhonson Terrance A. (2005) Police. Ethics: Organizational Implications. Public Integrity, Vol. 7, No. 1, P. 67-79.
16. Е. Д. Грязнова Формирование нравственно-этической ценности в процессе подготовки сотрудников таможенных органов. Ярославский педагогический вестник 2011, №1, т.2, стр. 47-50.
17. Е.Д. Грязнева Формирование нравственных-этических ценностей у будущих государственных служащих (таможенников) как основы высококачественной профессиональной деятельности Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. Серия Гуманитарные науки: Выпуск №2, том 19, 2013, стр. 55-58.

ELMAR DADASHEV*Baku State University**teacher of the Department "World Economy"**e-mail: elmar-dadashov@mail.ru*

UDC: 338

THE NATIONAL ECONOMY IN TODAY'S WORLD: PRIORITIES AND VALUES

SUMMARY

This article focuses on the development of national economies based on sustainable institutional matrix; in which the formal, political and legal institutions, including the economy, set by the state, and the informal rules are elements of the evolutionary heritage. At the same time, a close link between the formal and informal institutions provides the economic development and paves the way for the use of scientific and technological achievements of the global economy in the national economic interest. From this point we can say that the institutions act as an intermediary, a kind of support members of the state policy in the national economic interest.

Keywords: *Institutionalism, the structure of economic theory, socio-economic theory, institutional economic theory, mainstream, nationstream, self-development of the market economy, communication, hierarchy, integrative.*

The current world economic community appears in the form of cooperation between the two different imperatives: market principles and national forms of management. First is manifested in an increasingly deepening of globalization, and the second, to strengthen the role in national and modifying factors of economic development. In such a world economic system configuration formed by the basic contradiction of the century, which gives impetus to

the accelerated building productive capacity through the mobilization of both tangible and intangible, spiritual and value factors of economic growth. This is not a contradiction between the ideological formations that represents an uncompromising struggle for the change of the world order, and the contradiction that carries a powerful charge progress. In it a strong global interdependence is accompanied by conservation and enhancement of the potential of diversity in the organization

of economic life, available only in the national economy.

The structure of economic theory today is, in the first place the result of economic development from simple to complex economic systems of the mixed type. Second is the result of the complexity and diversity of models of national economies. Third, the modern theory is the result of development of the methods of science. At the end of the XIX century, a whole set of qualitative and quantitative methods substantially expanded the possibilities of science.

Modern economic theory - is the system of economic sciences related to the general subject of economic relations. In addition, each component of economic theory has a direct object.

The main structural parts of modern economic theory are follows:

1. Theory rational (efficient) use of limited resources. The immediate object of it is to analyze the functioning of the economic relations at the micro and macro level.

2. Social-economic theory. The immediate object of it is to analyze the national economy as a socio-economic system in the unity of economic and social analysis of the content of the particular economic system and the economy.

3. Institutional economic theory which considers the content of the economic system through the interplay of economic and other institutions, and their interaction on the development of the economy.

4. the history of economic theory has special place, which is designed

not only to give a historical perspective on the development of economic science but also to integrate different approaches as links in a single holistic view of the economy.[1.42]

The economy of each country, for all its similarity in general existing in the economy of other countries and it is a unique body. It has its own, different direction of evolution, because of some different extent of resource potential, structure and form factors of national economic development. The essential foundation of such a diversity of acts is specificity of the main productive force - the man, his thinking and behavior, traditions and customs, preferences and values, selection of targets and methods to achieve them. Any shape or direction of economic activity is not able to act normally (effectively) without taking into account these circumstances, in the long term. The colonial conquest in the most different forms and their consequences prove that the detachment of the peoples of independent decision-making in economic life is not able to overcome the national paradigm of economic evolution. Some production forms and technological innovations can be brought into the economy from the outside, but in their application value will not play a "progressiveness" role options in general, detached from the concrete conditions of practical terms and in terms of the perception of the economic environment of people. Such an environment is original, above all, institutional, and, consequently, economic activities are carried out on the basis

of those rules and regulations that are specific to each particular country. From this point of view each national economy can be defined as an institutional system, in varying degrees, open to external relations, but stick to the evolution of plants, existing for centuries under the influence of cultural, ideological, political and economic factors.[2]

There are a mega trend institute's plans that have a common destination for the entire human civilization. For example, financial institutions, beginning with the circulation of money and reaching banking functions, observed in one form or another all over the place. The same can be attributed to the relations in the sphere of formation of basic needs, reproduction processes, property relations, the exchange of commodities, etc. All of them can be attributed to the institutions of the world "mainstream" - the main course, the main direction in the course of human adaptation to the surrounding natural and socio-economic environment. At the same time, of course, should be allocated "nationstream", which shows human adaptation to a particular environment and finding specific forms of social and economic development. In this case, institutions start to play the role that characterize a person, not only as nationally-identified beings.

In the national institutional system the institutions mainstream and nationstream act in a dialectical unity. This leads to a complex modification of industrial relations model and modifications of the economy.

As a research area in economics, institutionalism appeared in the late XIX century. The new direction emerged at the turn of the XIX and XX centuries. in USA. T.Veblen and his followers rejected the prevailing modern idea of Adam Smith, that all economic activity is due solely by the desire of its subjects to the most personal benefit. They believed that social institutions-complexes of morals set forth (for the most part) play a huge role in the functioning of the economy, in the establishment of legal and sold through public institutions or unregistered organization (customs and traditions). Institutionalists emphasize collective action, implemented within the framework of institutions such as trade unions, political parties, business associations, etc.

Veblen criticized the traditional approach to the economy as an equilibrium system and the search conditions of static equilibrium; in his understanding economics is the science of dynamic processes.

The appearance of institutionalism was perceived by contemporaries as a methodological revolution in economics.

Reflecting the changes in the economy of developed countries by the end of the century, Veblen introduces into the analysis of economic relations along with the capitalists and the workers social group - engineers and technical workers. If you have previously been the organizer of the capitalist production, now the owners of capital, the financial sector actors, their capital is not embodied in the means of

production, and securities, the actual production management is carried out by technicians. The interests of these different social groups varies, which leads to a conflict between business and industry. According to Veblen, because of the dominance of monopolies, inflate prices and limit the production model of the modern economy cannot be built on the basis of supply and demand.

With the monopolies Veblen connects hypertrophy loan and credit inflation, the consequence of which become economic crises. Out of the contradictions he sees in the transfer of power over the economy of engineering and technical personnel, the establishment of a technocracy, which can be achieved by a general strike of specialists.

J. Commons focused on legal institutions. Since as the parties to the transaction increasingly act not individuals and their associations, to achieve a compromise between the harder and require state intervention as an arbitrator and as a force to compel the parties to fulfill their commitments. Eventually replace the existing administrative order comes capitalism.

Another student of Veblen, W. Mitchell, entered the history of science as a researcher of economic cycles. Mitchell emphasized that the asynchrony (lead and lag) interrelated economic phenomena. He created a system of forecasting market conditions (economic barometer) [3, 805]

But very few researchers are wondering about, what were the

preconditions for this, whether in the scientific or practical inquiry? The fact that the self-development of the market economy move during this period in a situation of strengthening the role of monopolies, which changed the economic postulates of self-regulation by the abstract (classic) laws. At the same time, and perhaps most importantly, it became apparent significant differences in the pace of economic development in different countries, not only related to the presence of the resource, but also socio-cultural factors of economic development. For the first time at this point, we pay close attention to the representatives of the German historical school.

Because of this, the national economy as the economy is an extremely complex reaction product of the general economic, global, regional and country economic processes. At the same time it is the result of historical changes in the countries, taken in unity with the evolution of the foundations of civilized society.

As the history of economic thought shows, the question of the national economy and the principles of its functioning are particularly acute in the conditions of the national economy or radical changes in the country, affected the basis of its development. The history of Germany at the beginning of XIX century, has put forward the theory of the national economy in the face of Friedrich List is not accidental. At the beginning of the XIX century Germany was a union of states economically fragmented, separated by customs borders. The openness of the external borders to

foreign goods exacerbates the plight of the industry and agriculture. All this stimulated the unification of Germany and the search for forms of protection of national borders and economic interests. Theoretically, this is embodied in the establishment of the first coherent theory of the national economy in the famous work of Liszt. (National System of Political Economy 1841).

The question of the national economy is aggravated in the present conditions in the transition economies. This is dictated by the choice of the national economy models in almost all countries and the need to determine the economic borders of countries and their national economic security. Interest in national economies and their study are amplified in the case of the integration processes in determining the country's place in major system integration organizations. [4, 401]

It is necessary to understand the relationship in the institutional environment, economic, ideological and public order, under which the national economy operates.

So, what is meant by the institutional system, in the current (the evolving) country? Economic activity in any country is made in accordance with certain rules and regulations adopted in the country and the world community. These rules may be subject to statutory (legally registered by the relevant laws) or conventional (adopted in a given society on the basis of customs, traditions) law. These rules and regulations, rooted in society, are

called institutions. Institutions that have received legal backing, called formal; and institutions, based on unwritten laws (what are the customs, traditions and moral and ethical standards of behavior, religious beliefs), referred to as informal. The aggregate operating in the country of formal and informal institutions is the institutional environment under which any being, including economy act.

The institutional environment is not a random set of rules and regulations: its constituent elements are interconnected. This raises not only the relationship of institutions within the country, but also the relationship between the institutions of the country and the world economic system. The institutional environment has all the known laws of systems: integrity, communication, hierarchy, integrative needed variety. Therefore, the institutional environment should be seen as a large complex open system.

The institutional system of the country is historically conditioned, it develops over a long period under the influence of political, ideological, economic factors. It reflects a form of government, political preferences of the ruling elite and due to their strategic goals of the country's development; mental characteristics of the people inhabiting the country; historically established principles of farming. Therefore, attempts to reorganization of the institutional system without taking into account these factors can lead to significant violations of the social foundations of society. Due to it, among other factors prevailing conservative

principles of human activities, particularly farming.

Thus, the institutional system of the country, in fact, determines the particular behaviors of economic agents in the implementation of all areas of economic activity.

Famous methodologist and historian of economic thought M. Blaug said the following. "Modern economics is sick. It is becoming increasingly intellectual toy that is played for its own sake, not for the sake of practical consequences, necessary for understanding the economic world. Economists have turned their subject in a variety of social mathematics in which analytical rigor - that's all, and practical relevance - nothing "[5, 69]

But it is not considered humanistic essence of the economy lies on the fact that the economy is firstly the relationship of people with the substances of nature, but also and most importantly, it is the relationship among people linked by common interests. These interests arise from the community, which is characterized by multifaceted specificity, down from the national characteristics. The economy is understood as the product of not only the material world of industrial relations, as well as the phenomenon of the nation's history, culture, attitude and behavior of people are the most advanced concept of synergetic research. And the world experience shows that countries that have made the greatest progress in the development of national economies have always relied on their traditions.

However, technological advances and traditions, in the economic life should organically fit, as noted at the beginning of the last century, Werner Sombart, "the recognition of the state of national public -" patriotism ". Identification with the state as a condition of success can make progress only by identifying itself with the state [6, 108], part of which is the right to influence the policy of the state - in this enclosed powerful incentive optimistic expectations, assessed as a spiritual productive forces.

The priority accorded to human potential, activated by market transformation, as well as the introduction of advanced technologies entering into the global world economy, opens space for the acquisition of the modern economy and, at the same time, national identity. The materialization of cultural property is not in the medieval and industrial-advanced production and social dynamics. The fact that the economic development of the person playing the role of not as an abstract individual, and personality, built in the national economic environment, and only by such of its resident status included in the global mechanism of international economic relations. Any development of the national economy based on sustainable institutional matrix that provides certainty of human relationships, achieved thanks to the prevailing rules and regulations. At the same time formal, political and legal institutions, including the economy, set by the state, and the informal rules are elements of the evolutionary heritage

and include moral and ethical norms, traditions, mental value system of human behavior. Institutions are adapting, orient, stimulate the activity of man, give it a socially acceptable form, make people's behavior understandable and predictable. At the same time, a close link between the formal and informal institutions provides the economic development and paves the way for the use of scientific and technological

achievements of the global economy in the national economic interest. These interests, transforming informal institutions in the course of the development and modification of formal rules create an opportunity for the practical application of their country specifics. From this point we can say that the institutions act as an intermediary, a kind of support members of the state policy in the national economic interest.

REFERENCES:

1. Сидорович А.В. Курс экономической теории. 2-ое издание 2001г. ст.42
2. Материалы Министерства Экономики и промышленности Азербайджана (www.ekonomy.gov.az)
3. Сидорович А.В. Курс экономической теории 2-ое издание 2001г. ст.815
4. Сидорович А.В. Курс экономической теории 2-ое издание 2001г. ст.401
5. Blaug M. *Ugly Currents in Modern Economics* // *Options Politiques*. 1997г. Vol. 18, No 17. P.69
6. Зомбарт В. Почему в Соединенных Штатах нету социализма? 1907г, ст.108
7. Градов А.П. Национальная экономика 2-ое издание. Питер, 2005 г, ст.140.
8. Общая экономическая теория. Вводный курс. Учебное пособие под редакцией А.А.Пороховского. Москва 2010г. ст.98.

KHAYYAM ISMAYILZADE

Baku State University

The senior lecturer of International Relations department

e-mail: ekonika22@yahoo.com

UDC: 327 (091)

HUMANITARIAN ASPECTS OF AZERBAIJAN- SCANDINAVIAN RELATIONS AT THE PRESENT STAGE

SUMMARY

The relations and ties between the Azerbaijan and Scandinavian countries last for a long time. After Azerbaijan state gained its independence, these relations both quantitatively and qualitatively have entered a new stage. The article deals with their humanitarian aspects. It is noted that restoration of the independence resulted in such extension and development of these ties.

Keywords: *UN, Scandinavia, foreign policy, humanitarian aspect, system of the international relations.*

In 1990 years of the 20th century, the Azerbaijan Republic for the second time gained its independence. From the first days of its existence, Azerbaijan determined an independent foreign policy and began to implement it in practice. In the spring of 1993, following the return of the national leader HeydarAliyev to the political leadership, the external political course of our state having acquired a new quality, it took a conceptual nature, a true reflection of reality, took a long and thoughtful character. The main objective of this policy is to strengthen the country's sovereignty, the creation of favorable international conditions for its development, through the development of market relations and democracy in Azerbaijan, and closer integration

with the countries of the international commonwealth.

H. Aliyev expressed the basis of this direction in October of 1993, during the inauguration: "Our foreign policy first of all have to be tended to ensure the state independence. Our task is the establishment and development of mutually beneficial, equal relations with all states around the world, and these relations include the strengthening of international positions of Azerbaijan republic as well as the development of economical, scientific and cultural aspects of our republic. [3, p.215]

As in any independent state, Azerbaijan foreign policy is very difficult and has multidirectional character. The primary role here plays the strengthening of relations and cooperation with

the United States, European and Eastern countries. The relations with Scandinavian countries are inseparable part of relation of Azerbaijan and the European countries. The foreign policy of the republic directed to integration to the world community on the basis of civil law that completely corresponds to a modern era. The main essence of this reality is that the processes of globalization and the establishment of a new world are now leading to the emergence of long-term trends such as the widespread of Western values, disappearance of national borders between countries, nations and cultures, strengthening of integration processes, putting forward geopolitical problems, unification of the world, etc.

Prepared from the middle of 1993 fundamentals of new foreign policy of Azerbaijan covers the following tasks: preservation of peace around the world, an equal cooperation with all countries, non-alignment to military blocks, non-interference to affairs of other states and inviolability of national sovereignty. [1,112]

The following principles form the basis of international, regional and interstate relations of our state that play the predominating role in the development of a cooperation with Scandinavian countries:

- Respect for the national sovereignty of each State, take kindly to its choice of public development path:

- To carry out social and political, commercial and cultural equal relations and mutually beneficial cooperation, to protect common interests, search for perspective ways in this sphere and their implementation .[4 p.67]

Azerbaijan conducts its relations with other states, including Scandinavian countries on the basis of the international legal norms reflected in documents such as the UN Charter, international conventions, the OSCE Helsinki Act (1995), Paris (1990) and the Istanbul Charter and other documents. This policy covers the political, economic and cultural aspects. [2, s.124] In the political sphere, its essence is in compliance with the common civil rules, the decision of the arising conflicts through negotiations and peaceful means, respect for the sovereign rights of the states. In the economic sphere the foreign policy of the state aimed at mutually beneficial cooperation. In the cultural sphere it is the elimination of national restrictions, the free exchange of spiritual values.

It should be noted that among the first countries that recognized the independence of Azerbaijan, along with Britain, France, Germany and Italy were all Scandinavian countries - Norway, Finland, Denmark and Sweden. At the same time, between Azerbaijan and the far-away northern countries the foundation for political and diplomatic relations was laid. This relationship is still going on, and is in constant development. The basis of this relationship is mutually beneficial economic cooperation. Known throughout the world Norwegian company "Statoil", after the signing of the 1994 "Contract of the Century" has been working on the oil extraction in the Azerbaijan sector of Caspian Sea.

Like other independent Post-Soviet states that arose from the former Soviet Union, the young Republic of Azerbaijan

declared its main objective of creation of democratic society and the constitutional state. In this process a lot of things depend on the successful solution of the socio-economic and political tasks by maintaining proper and well thought-out foreign policy for the successful solution of the problems that the country faces; depend on the creation and development of comprehensive cooperation between the states that plays the leading role in policy-making within the modern world. This also refers to the Scandinavian countries, characterized by their economic potential, political influence and international prestige. Along with other countries of Western Europe, the need to build a mutually beneficial cooperation and friendly relations with the countries located on the Scandinavian Peninsula, has political and international importance. The political significance of these relations is conditioned by the fact that these countries are able to provide comprehensive assistance to process of Azerbaijan's integration into European structures and institutions for a worthy representation of the country within various international organizations in which Azerbaijan participates, and to establish the systems of international security and economic cooperation.

It should be noted a big role of these countries in the settlement of the Nagorno-Karabakh conflict, with which Azerbaijan has faced since the early days of its independence, by taking into account the national interests of Azerbaijan.

Western Europe, including the Nordic countries, is interested in establishing comprehensive ties with

Azerbaijan. All these are caused by favorable geopolitical position of the country- located at the crossroads of Europe and Asia, and also by possession of rich oil reserves and other natural resources on land and in the sea. The accelerated impact on this process is exerted by creation of the constitutional and democratic state by Azerbaijan and its aspiration to integration processes.

The first steps on creation of relations between Azerbaijan and the Scandinavian countries were undertaken in the early nineties, later this process gained the development during preparation for "the contract of a century" and during the period after the conclusion of the contract on September 20, 1994. Not accidentally the fact that among the participating foreign oil companies active part was taken by the Norwegian company "Statoil" - one of the leading Scandinavian oil companies. The share of this company in the contract constitutes 8,6%. For comparison, we can say that this indicator is higher than the indicator of American company "Exxon" which occupies the 6th place in contract, by 0.6%. [5 p.127]

A visit of the National leader H.Aliyev in April, 1996 to Norway give the special push to strengthening of ties between our country and Scandinavian countries. During this visit were signed "Joint statement" and other agreements between the Azerbaijan Republic and the Norwegian Kingdom.

During this visit the prime minister Mr. Brundland made the statement on the recognition of the territorial integrity of Azerbaijan by his country, supporting the decision of resolution of the Nagorno-

Karabakh conflict between Armenia and Azerbaijan within OSCE. In the case of creation of peacekeeping forces Norway would take part in them. The conclusion of the agreement about "Shakhdeniz" oil field on June 4, 1996, by which the Statoil company owns an extensive share that expanded its competence, was one of more successful steps in oil reforms of Azerbaijan. In the contract worth 4 billion dollars, the share of the Statoil company constitutes 20% that is the second indicator after the "British Petroleum" company. [3,p.416]

The signed contracts with the foreign oil companies, which also include the Scandinavian companies, on development and exploitation of oil and gas fields in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea, and also increase in investments into non-oil sector – all these measures aren't limited for strengthening cooperation only in the economic sphere. All these processes play an important role in the deepening of political relations and the strengthening of mutual trust between our country and Europe, which includes the Nordic countries. In this regard, particular attention is drawn to the words spoken by the national leader H.Aliyev at the event dedicated to the signing of the "Contract of the Century".

"Taking this step, we show to the world that Azerbaijan is the country that is opened to the world and world economy. By signing this contract we once again demonstrate to the world that the sovereign rights of the Republic of Azerbaijan were affirmed that our people are the owners of their wealth, we open a wide path for foreign countries'

investments, we create base for activity of other industry orientation companies in Azerbaijan, we show to the world the stability that dominate social-economic and political life of Azerbaijan". [3 p.417]

The emergence and development of political relations between Azerbaijan and the Scandinavian countries can be seen only by one fact, namely, that the diplomatic representation of the country were opened and successfully operated in all these countries. At the same time in Azerbaijan embassies of these countries were opened. Another example is the fact that during the discussion of the Nagorno-Karabakh conflict at the OSCE Lisbon Summit in 1997, the Nordic countries supported the 3 principles, reflecting the national interests of Azerbaijan (recognition of territorial integrity of the republic, providing the highest autonomous status to Nagorno-Karabakh as a part of Azerbaijan, security of all population living in this region). This significant political event of the international value was widespread in mass media of European leading countries, including Scandinavian countries.

One more fact of demonstration of a strong political will of Scandinavian countries was shown during the solution of another international problem connected with Azerbaijan. After signing of "The contract of a century" between Azerbaijan and the western companies to develop deposits of "Azeri", to which Turkmenistan presented the claim, President S.Niyazov in an interview for «Financial Times» newspaper said that he does not want the Caspian Sea to become the conflict zone. After this statement, the vice-president of the

company "Statoil" Rolf Magne Yarsen said that he believes that such statements are not serious, thereby supporting the position of our country. [8 p.147]

In the foreign policy of Azerbaijan the great importance is attached to developing ties with other influential Scandinavian country - Finland. Particularly, it should be noted the support to our country, concerning the Nagorno-Karabakh conflict between Azerbaijan and Armenia, by Finland as chairman of the Minsk Group of OSCE. In this context, the visit of the Minister of Foreign Affairs of Finland to Azerbaijan in 1996 played an important role. After that relations with Finland were even more strengthened. After the official visit of the president of the Republic of Finland T. Halonen to Azerbaijan on September 23-30, 2005 the relation between our countries have entered a new stage. National leader H. Aliyev stressed that this visit had a great influence on the future development of economic, political and cultural ties with Finland. In its turn the head of state of Finland T. Halonen having noted political and economic progress of Azerbaijan, highly appreciated the consecutive foreign policy of our state towards integration with Europe.

Within the framework of this meeting Azerbaijani-Finnish business forum was held, where new prospects for the development of economic relations between our countries have been opened. At the forum, it was noted that the favorable business environment created in Azerbaijan will lead to growth of trade turnover between the countries and will open new opportunities for increased investment by the businessmen of Finland.

The project of TRACECA (restoration of the ancient Silk Road) has great importance for strengthening of ties with Scandinavian countries. Azerbaijan, being located in the center of this major transportation corridor plays a crucial role in the establishment of communication links between the East and West. In this regard, an international conference was held in Baku on September 8-9, 1998, with the participation of 32 countries once again confirmed the necessity of development of the comprehensive relations between Azerbaijan and the Scandinavian countries. The delegations of Norway, Sweden and Finland participating at a conference, were provided by quite big representation, repeatedly pointed out that the implementation of the program of transport corridor between Europe and Asia has exclusive value for strengthening of the international economic cooperation and ensure the peace and progress in the Euroasian space. The project of TRACECA has given the push for acceleration of integration processes in the world and has opened real opportunities for comprehensive use of the economic and communication potential of each country. [9 p.518]

Expansion of economic cooperation between Azerbaijan and the Scandinavian countries leads to the fact that other countries, located on this peninsula are connected to this system. Of particular note is the connection between Sweden and Azerbaijan. Despite the fact that economic relations between Sweden and Azerbaijan have existed since ancient times, these relations during the existence

of the USSR were virtually reduced to zero. Only at the end of the XX century in these relations some revival began to be observed. Sweden also participated at the international conference on the restoration of the Great Silk Road. The head of the Swedish delegation Kai Falkman in his speech at the conference pointed out that "Sweden is proud of their participation in this historical meeting devoted to the strengthening of relations between Europe and Asia. Sweden is familiar with this region since the time of Vikings. At that time our ancestors came here for the gold and silk. Much later, as brothers Nobel once, today other Swedes are in Baku, together with diplomatic representations, trade missions and due to capital allocation. We support this conference as it gives a tribute to development of the relations between Asia and Europe." [3 p.211]

On February 20, 2002 group of representatives of the Swedish-Azerbaijani committee made a working visit to Azerbaijan. The member of the Swedish and European parliament Ole Schmidt headed delegation. Guests held multilateral meetings at the Ministry of Foreign Affairs and at the Ministry of Culture. During the conversation they noted the need of active participation, primarily, in economic projects which are carried out in Azerbaijan. At the same time they noted the fact that despite youth of Azerbaijan as the state, Sweden in some cases could get experience from Azerbaijan.

The economic cooperation of Azerbaijan with the countries of Scandinavia includes more recently, Denmark. So in 2004 between the Ministry

of Ecology and Natural Resources and the Danish Ministry of the Environment, "Memorandum of Understanding" of Kyoto Protocol, as the additional document to the Framework convention of the UN on Climate change, was signed. The event was held in Hotel Europe in which Danish delegation participated, led by Morten Pedersen, a member of the Ministry of Ecology and Natural Resources, and included other media representatives. The document signed by the Ministry of the Environment of the Kingdom of Denmark by madam KoniHeldegard, on behalf of the Azerbaijani government the document was signed by the Minister of Ecology and Natural Resources H. Bagirov.

After more than two months of negotiations held between Azerbaijan and Denmark, this memorandum began to play a Framework role in cooperation on the issue of implementation of the project "Clean Development Mechanism".

The problem of climate change, on social and economic results is included in the broader context of global environmental problems. The steady increase in the use of natural resources by people, the widespread use of energy, including increase in waste that has led ultimately to increase of gases creating greenhouse effect and it directly influences global climatic system. These gases are able to stay long time in the atmosphere that is dangerous. This, in its turn, demands the creation of single international strategy for prevention of their increase in the environment.

It is not a new problem. In 1997 the Kyoto Protocol was adopted in order to strengthen activities of wastes reduction.

MilliMajlis has ratified the protocol in 2000. Under this protocol, the Kingdom of Denmark, signed a cooperation agreement to reduce the volume of these gases by 8% compared with 1990, implemented three flexible mechanisms adopted under the Kyoto Protocol: "Joint Implementation", "Emissions Trading", the "Clean Development Mechanism". The first two mechanisms are put into practice only by those countries who assumed political commitments. As our country was among developing countries, it could participate only in the "Clean development mechanism" project.

All aforesaid characterizes success of the Azerbaijani diplomacy, achieved in a short period of time.

National leader HeydarAliyev noting the successes achieved in the field of political and diplomatic relations with foreign countries, said:

"Azerbaijani diplomacy has made great strides in ensuring state independence, security and territorial integrity, building equal and mutually beneficial relations with all countries." [3 p.167]

Surrender to the use of the main export pipeline Baku-Tbilisi-Ceyhan on May 25, 2005, along with other Western European countries, set the beginning of the ascent to the next level also cooperation with the Scandinavian countries. At the meeting devoted to opening of the pipeline participated the wide list of representatives under the leadership of the First Deputy Minister of Industry and Energy. Heads of this state sent the letter of congratulations to the president of Azerbaijan. The head of list of representatives of Norway at the

meetings held with a management of our republic exchanged comprehensive thoughts about prospects of economic relations between our countries. He many times claimed that, the communications created with the «Statoil» company will help expansion of the relations between two states and will help to be lifted to new qualitative level.

The concept of foreign policy of Azerbaijan which basis was built by H.Aliyev proceeds and successfully develops by the president I. Aliyev. It was confirmed also by results of the sociological surveys conducted from association of the help of development of the Azerbaijani civil community in honor of the 365th day of presidency of IlhamAliyev, which unites 20 non-state communities. While it is more than a half participating in surveys – 55,9% have expressed a full consent and support of the foreign political line of the president, 2,2% have expressed full disagreement with this policy, and 5,7% haven't really supported it. [7 p.105] Owing to evidence-based and forward-looking policy of a political management of our country process of acceleration of integration of Azerbaijan with the countries of the world is observed now, the international authority of our country increases, cooperation of our country with the countries of Europe including the Scandinavian countries in economic, political, cultural and humanitarian areas have become stronger.

Development of the multilateral relations between the young Azerbaijan Republic and the Scandinavian countries in the field of foreign policy is explained

by a variety of reasons: on the one hand, the high level of development of these countries, the developed market economy, application of advanced technologies, wide experience of these countries in the field of culture and creation of democratic society – all these are positive example for Azerbaijan. On the other hand, these countries, being in structure of the European Union have certain possibilities of influence on formation of public opinion and on a modern world order. Today the fundamental problem standing in front of Azerbaijan is the Nagorno-Karabakh problem between Azerbaijan and Armenia, and these countries can help Azerbaijan in preservation of territorial integrity and from the point of view of national interest. [10 p.205] And at last, the Scandinavian states are members of the international organizations and therefore creation with them a comprehensive and profitable cooperation will help

Azerbaijan to create favorable image on the international arena, that will serve increase in the authority and bigger recognition on the international arena.

Thus, the correct estimation and the reflection of realities of the modern world, thought-out and purposeful foreign policy of the Azerbaijani state will provide for our country worthy representation in system of international agreements. All this led to the fact that our country along with the superpowers having great opportunities also established the multilateral connections and a cooperation with the countries of Scandinavia, differing in the traditional neutrality, wellbeing, peacefulness and high level of living. Implementation of this policy is a guarantee to achieve even greater success in all directions. We believe that the development of these relations an uplink can be considered as a success of Azerbaijani foreign policy.

REFERENCES:

1. Azərbaycan Respublikası 1991-2001. Bakı: Elm, 2001, s.268.
2. Azərbaycan- Avropa əlaqələri: mövcud problemlər və əməkdaşlığın əsas istiqamətləri. Bakı: Azər nəşr, 2005, s. 135.
3. Əliyev H. Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. 14-cü kitab. Bakı: Azər nəşr, 2005, s. 532.
4. Əliyev H. Ə. Azərbaycan XX minilliyin ayırıcında. Bakı: Azər nəşr, 2001, s. 372.
5. Həsənov Ə. Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa dövlətləri və ABŞ (1991-1996). Bakı: Azər nəşr, 1998, s. 201.
6. Həsənov Ə. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti. Bakı: Azər nəşr, 2005, s.163.
7. İlham Əliyevin prezidentliyinin 365 günü və vətəndaş cəmiyyəti. Bakı: Azərbaycan, 2004, s. 192.
8. Qasımov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində. Bakı: Azərbaycan, 1996, s.304.
9. Алиев И. Каспийская нефть Азербайджана. М: Известия, 2003, 712с.
10. Аббасбейли А, Аббасбейли Е. Гейдар Алиев и мировая политика. Баку.

KARAM MAMMADOV

*Baku State University
associate professor of the department of the Diplomacy
and modern integration processes
e-mail: kerem_mamedov@mail.ru*

UDC: 327.7

PEACEKEEPING OPERATIONS OF NATO AND LEVEL OF PARTICIPATION OF THE PARTNER STATES

SUMMARY

In this article is analyzed essence of peacekeeping activity of NATO and level of participation of the partner states in this process. Locates that at the present stage in the world not resolved conflicts and along with others international continue to remain and the NATO regional organizations also carries out peacekeeping operations. The partner states take active part in peacekeeping operations of NATO.

Keywords: *NATO, peacekeeping, international organizations, partner countries, peace, security.*

In the modern stage numerous conflicts around the world remains unsolved. In the process of conflict resolution, it's possible to observe the active participation of international and regional organizations as well as NATO. NATO is in a phase of serious transformation of the modern security system as one of the most important actors in Euro-Atlantis area and beyond its borders, giving new contributions to peace and international co-existence. The mission of the alliance is to expand its peacemaking and peacekeeping operations in other geographical locations over the world. Partner countries have been contributing by

being closely involved in NATO's peacekeeping operations in maintaining peace and security.

In order to strengthen its relations with allied countries in peacekeeping operations, NATO has been paying special attention to their participation in conferences and the creation of conceptual basis. Thus, on June 10, 1994, the next session of Council was held at the level of Foreign Ministers in Istanbul. During the session, the two issues - the level of implementation and analysis of the Partnership for Peace program, "peacekeeping operations" on the Peacebuilding Cooperation in the final report prepared by the Special

Group was on the agenda. As we noted in June 1993, the Council's meeting in Athens, the first report of the Special Group was approved. This document contained a number of theoretical issues related to peacekeeping operations within the framework of the Council and reflected the principles of cooperation. In addition to specific areas of cooperation - exchange of experience, joint concept and doctrine development, military training, logistics and so on was shown. The second report of the Special Group of the Council was approved at a meeting in December 1993. It was dedicated to coverage of specific transactions that were carried out. (Yugoslavia on the implementation of the UN resolutions). The final report that was adopted in Istanbul was related to peacemaking, political and conceptual issues and technical issues of cooperation in the planning of this event. The deployment of international peacekeeping forces in the conflict zone has been confirmed in a report in the CIS peacekeeping initiatives, thereby limiting by Russia which was of great importance. Thus, the partner-countries in the NATO-led relief operations played an important role for peace in the Balkans, but they also contribute to the NATO mission in Afghanistan. The partner-countries in these operations enhance security in the Euro-Atlantic area and beyond. NATO's Allied forces and the forces of partner countries restore stability in the crisis regions to gather practical experience. It also helps the member states of the North Atlantic Alliance to help reduce the

burden of growing operations. Moreover, the participation of partners in other countries in NATO-led operations in the settlement of the crisis and help prevent the spread of instability is a subject of broad international consensus. A lot of military personnel from the partner states of the North Atlantic Alliance already know how to cooperate as has become customary because of the complicated situation with their counterparts from NATO's moves. Because of this factor of "cold war" improving relations between the military and strengthening mutual trust and understanding has become very important. Today, NATO and Partner countries are working together in operations to resist the problems of the twenty-first century.[10]

In August 2003, NATO's International Security Assistance Force (ISAF) was started. The purpose of this mission that is carried out with UN's mandate, is to restore peace and stability in a country that had civil war for 20 years, and prevent its use as a base for terrorists. Scope of ISAF's initial mandate was limited to Kabul and surrounding areas, but later, according to a new UN mandate, the circle expanded, taking into account the areas outside the capital. Gradually the presence of ISAF's Provincial Reconstruction Teams (PRTs) - expands the authority of the central government and the provinces in order to facilitate the recovery of the country's development and also the creation of teams of civilian and military officials in northern regions expanded. In the fall of 2004, these forces have begun

preparatory work for the expansion of the range of activities from Kabul to the west. [1, 262] Moreover, within 8 weeks of the presidential elections which took place in October 2004 military contingent was placed here to help prepare and conduct them. In September 2004. ISAF was made some of the new parts of the military police and military contingents, along with demining dedicated teams participating from 10 partner-states. Other than that, Central Asian partner countries contribute to ISAF forces because the cargo of military equipment before arriving to Afghanistan has to pass through the territory of partner countries. "Partnership for Peace" program by the Allies laid the foundation for the development of bilateral agreements in NATO's relations with the developing countries through the passing of military equipment and material resources in the territory of these countries. For example, to create an air bridge to the northern part of Kabul, Afghanistan, Germany and Uzbekistan, in Termez, near the border with Afghanistan, have signed a formal agreement about the usage of military aircraft. According to the agreement signed between the Netherlands and the Kyrgyz Republic, Bishkek, Dutch F-16 fighter jets from aircraft can be used; Tajikistan has concluded a similar agreement in France which could benefit from Dushanbe Rear Supply Center. [4, 271] Given the diverse ethnic composition to Afghanistan, several Central Asian Partner influential local figures support the objectives which can affect ISAF.

ISAF partners far from the zone of operations of assistance for participants in the NATO Partnership bear responsibility for the North Atlantic Alliance and it is one of the reasons why it is so important.

NATO's first peacekeeping mission within the framework of the NATO troops in Bosnia and Herzegovina for the first time in the history of the period after the placement of the partner states of the NATO-led military contingents in the Balkans for peace has been an integral part of operations. Over the years, partner states and countries not included in NATO and NATO-led peace-support operations in Bosnia and Herzegovina hold 10% share of the military personnel of the participating countries, Kosovo Peacekeeping Force (KSF) held 18%.

On December 14, 1995, after the signing of the Dayton Peace Agreement in Bosnia and Herzegovina 14 military armies from the partner states served in the Implementation Force (IFOR). IFOR in accordance with the UN mandate for military aspects has to implement a peace agreement to end hostilities in the mission of the war-torn country's newly created entities (the Federation and the Serbian Republic of Bosnia and Herzegovina) to separate the armed forces, and to organize the transfer of land between these 2 countries.

In December 1996, IFOR was replaced with the Stabilisation Force (SFOR) which has less forces than IFOR. To prevent the re-initiation of hostilities and the peace process, which is necessary for the development of the

environment, in addition to the post of SFOR's efforts to establish lasting peace, the international community has been entrusted to provide assistance to the civilian organizations.[6]

Military and peacekeeping forces return refugees to their homes and displaced persons to other places to help and also contribute to reforming the armed forces of Bosnia. As security conditions gradually improve, the number of Assistance Force in the country decrease, the number of military in 2004 was 60,000 and now it's approximately 7,000.

NATO-led operations in Bosnia and Herzegovina, with the Council of Europe that had particular responsibility for ensuring the security ended in December 2004. Successful implementation of the mission of SFOR peacekeeping and reconstruction duties in the long-term proves correct, and now NATO and allies have their patience, stamina and commitment to give a successful operation in Kosovo.

NATO-led Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina at the end of the commitment and it does not mean giving up. NATO is ready to help the country whom it gives the main position with the "Partnership for Peace" program, and they're ready to help them prepare and conduct the operations here. It is also in charge of fight against terrorism, of those suspected of war crimes and they're also responsible for collecting and maintaining data.

During the Allied attack as a result of air strikes on The Federal Republic

of Yugoslavia, which lasted 78 days, Milosevic regime and Serbian troops were withdrawn from Kosovo, the discrimination of ethnic Albanians was put to an end and refugees were allowed to return to their homes after signing up with the demands of the NATO-led peace Assistance Force Serbia Kosovo that was placed in town.

After the signing of Military-Technical Agreement between NATO and Yugoslavia the commanding officers under UN mandate, Kosovo Force (KFOR) was deployed in the region in June 1999. Their main task is to prevent the renewal of hostilities, to create security conditions, international humanitarian efforts, and also the UN in Kosovo - Interim Administration Mission (BMTKM) was providing assistance.

During the first deployment of its forces the number of military personnel was about 43,000. As a result of the gradual reduction their number of troops in half, their number was lowered to less than half of that. In October 2004, the remaining 18,000 of forces consisted of many NATO countries, 9 non-NATO partner-countries and 2 other countries - from Morocco to Argentina.

BMTKM in close cooperation with KFOR in Kosovo, and with the international community's assistance, helps strengthen democracy and help create the security conditions. Normal life has been restored to a certain degree and the creation of security conditions in the region, re-creating the institutions of civil community continues. However, the boiling of inter-ethnic violence in

March 2004 showed that Kosovo still faces serious problems, and therefore, there is a constant need for participation of a large military force.

One of the main goals of the Partnership for Peace Programme is the development of mutual relation in peacekeeping activities between NATO and partner-countries and their armed forces. Bilateral programs and military exercises with NATO partner states participate in peacekeeping activities, helps create military units.

Compliance of the armed forces of the NATO operation to reach more and more of it to increase the efficiency of their operations, as well as business methods that are close to those used in NATO operations and systems allow to apply. Operational Capabilities Concept plays a major role in this area. In 1994, the Supreme Headquarters of the Allied Forces in Europe (MQAABQ) Coordination Group set up under the Partnership for Peace NATO Strategic Command's combat readiness and training issues, provides for coordination of activities.[5, 7]

Non-NATO partner states and other countries in the NATO-led military-political framework of the peace, relief operations are governed by the provisions. In 1995, the International Coordination Centre established at MQAABQ allow this to happen. Various countries participate based on such operations because of Financial-Technical Agreement. The agreement between NATO and its military contingent from the country following

the proposed assessment of the strength and resources was developing.

In order to ensure the efficient functioning of their contingents, each Partner-state provisions about the liability of their deployment and undertakes all the necessary background work. NATO-led peacekeeping operations in the countries in which the majority of its troops are in accession to NATO, participate in the Partnership for Peace Program and settle in Europe. However, the location and even other continents, some of them have absolutely no official relations with NATO, despite its military contingent in stopping has set aside a few other countries. South American countries of Argentina, SFOR and KFOR has its military contingent, as well as Chile has also contributed to SFOR. The countries participating in NATO's Mediterranean Dialogue, Jordan and Morocco is part of SFOR and KFOR peacekeeping forces with their own troops, assist the peace in Bosnia and Herzegovina, the Egyptian contingent in the NATO-led forces said on the bottom. Another Arab country - the United Arab Emirates for a large military contingent in the KFOR has the composition. South East Asia, Malaysia has its share of IFOR and SFOR. In addition, Australia and New Zealand military exchange programs with the United Kingdom to serve their country in the Balkans Peace Assistance Force have been deployed. New Zealand, has also a small group of military service in the International Security Assistance Force (ISAF)

Over a period of seven years, in the summer of 2003, SFOR and KFOR

peacekeeping forces in Russia joined forces until the peace in the Balkans and Russia to help NATO's biggest military contingents from countries not included in the stay in the country. The Russian military forces on NATO allies and other partner-countries in strengthening security and stability in the region and the international community support their efforts to fulfill various tasks. The contingent of Russian peacekeeping forces was placed in Bosnia and Herzegovina in January 1996, for the first time and was part of a brigade in the northern sector of the multilateral. Patrolling Russian military officers and inspectors every day, contributed to the reconstruction and humanitarian issues. They have a very important diplomatic role in ending the conflict in Kosovo and the NATO air campaign in 1999,

despite differences of opinion about the 1999 Kosovo that happened in June. They were there as part of a multilateral brigade east of the country to the north and south of performing their duties, as well as assist in the area of Pristina, aircraft displays, forces and military service had its own hospital.

It is clear from our analysis that NATO is carrying out a large-scale peacekeeping operations. In addition to the member states, partner countries are taking part in NATO peacekeeping operations. NATO-led peacekeeping operations around the world, more and more is needed to participate in the partner countries and NATO partner countries in this regard, considers it is important to have enough capacity to mobilize.

REFERENCES:

1. Nəsirov E. X. ABŞ və dünya 11 sentyabrdan sonra. Bakı. 2003. s.262.
2. Кудрявцев В. Политика НАТО на переломе // MEMO 1992, №5, с. 46-56.
3. Baranu Z. NATO expansion, round two: Making matters worse//Security studies – Wash., 2004, Vol. 11, 3. p. 125-157
4. Delvin P. War in Iraq Washington, 2007, p. 271.
5. Worner M. The transformed Atlantic Alliance: an anchor of stability and security for Central and Eastern Europe//NATO Review, 1992, Special, p.7-42
6. Заявление по Косово// Путеводитель по материалам саммита НАТО в Вашингтоне – Брюссель, 1999 – ст. 47-62
7. Стратегическая концепция Североатлантического союза/Путеводитель по материалам саммита НАТО в Вашингтоне - Брюссель, 1999. ст.47-62
8. <http://blogs.voanews.com/azerbaijani/washington-pulse/2011/03/05/donald-ramsfield-iraq-muharibəsi-və-yaxın-sərqdə-demokratiya>
9. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>
10. <http://news.mail.ru/inworld/azerbaijan/economics/6019479/>

AZER SHIRINOV

*Baku State University
as an associate professor of the Department
of the Political Science and Sociology
e-mail: azershirinov@gmail.com*

NAZIM IBADOV

*Baku State University
as an associate professor of the Department
of the Political Science and Sociology
e-mail: nazim.ibadov@mail.ru*

UOT: 323

SOCIO-POLITICAL ASPECTS OF MODERNIZATION IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

SUMMARY

The article is about the theory of modernization and the main focus of the provisions, which is the foundation for socio-economic progress, political stability has focused on development. Liberal and conservative supporters views of the direction of political modernization are justified.

In this article also has been analyzed transition to democratic (transit) national model, "an example of the Azerbaijan" and shown that the great leader Heydar Aliyev systematically analyzed the process of democratic transformation has successfully continued by President Ilham Aliyev.

Keywords: *Modernization (renovation), transit (passage), theory (concept)*

In the political theory, speaking about methods, forms and features of political management, the most frequent theoretical and empirical question is the problem of modernization. Modernization is characterized as a transition from the one regime, to another with undeveloped (weak) legitimate and democratic processes and management system.

Supporters of the theory of modernization pay special attention to stable political development that creates the ground for social and economic development. Generally, in the theory of modernization where stability factors are allocated, figuratively speaking, we can distinguish two directions of liberal and conservative points of view.

Supporters of the liberal direction (D. Dahl, G. Almond, L. Pai) see the main criterion of political development in participation and a role of the people in development of representative democracy. In their opinion, character and dynamics of modernization depends on a ratio of involvement of sovereign elite and ordinary citizens in policy. Liberals note that a successful condition of modernization of society is ensuring stability which is reached by dialogue between sovereign elite and the population.

Supporters of the conservative point of view (Samuel Huntington, J. Nelson, H. Liptov) believe that the main source of modernization is the extent to which the interests of people coincide with their involvement in political life. Supporters of the conservative direction consider that the authoritative political power is the most acceptable for implementation of gradual modernization. According to conservatives, the strong political leader being a guarantor of the world and political stability, at the same time creates conditions for free activities of the foreign equity.[4, p 36-37]

As we see the modernization of society implies various, including closely related to each other processes. Huntington, in the direction of formation of democratic institutions allocated some models of modernization. One of them was the process of establishing of democracy after gaining independence[3, p 394] After gaining independence, one of

the fundamental strategic challenges that Azerbaijan faced was to lay the foundation of the process of social construction. Implementation of modernization, first of all, required the establishment of stability in society, achievement of national unity and emergence of a real basis for implementation of operational and rational socio-political organization. For implementation of all of this, firstly, there was a need in the powerful leader – policy with rational thinking and pragmatic activities. After the second return to the power of the national leader of the Azerbaijan H. Aliyev, as a result of implementation of systematic and comprehensive measures, socio-political stability has been provided and there was a favorable basis for the implementation of the modernization process. At that time the national leader H. Aliyev characterized the strategic tasks that the country faced, as follows: building the democratic republic in Azerbaijan and striving for inter-civilized society, with the application of secular and universal values. We will aspire that Azerbaijan, after long years, after restoration of independence could show to the whole world its historical achievements and national traditions. The Azerbaijani people for this purpose have high historical and modern potential. If all this is used, Azerbaijan will become not only independent state but also our society will be democratic, constructed on completely democratic, legal and universal values.[2, p 128-129]

After restoration of independence there were opened wide opportunities for modernization of political life of the state. First of all the New Constitution where legal norms of the national development strategy have been stated, has been adopted, the foundation for the democratic, constitutional, secular state has been laid, and legal norms based on the principle of division of the power, were corresponded to the international standards. Realization of political and legal reforms, establishment of socio – political institutions, all this led to the emergence of new political system.

The main condition of rationality and integrity of modernization in the Azerbaijani realities is to conduct this process in the evolutionary way.

Modernization isn't limited only to a political institutionalization. This process assumes modernization of economic and spiritual life as well.

The economy and democracy are two major features of stable development of society. As the national leader of the Azerbaijani people H. Aliyev noted: "It is possible to be strong in economic sphere, but without democracy, without transparency, without protection of human rights, it is impossible to achieve success." [1, p 11]

Modernization of economy of Azerbaijan is a new stage of economic reforms, for the purpose of transition to market economy, begun since the beginning of 1995. Carrying out reforms on a large scale have begun since 1996. [6, p 71] For the formation

of a new economic system a large number of laws was accepted, it was re-designed monetary, banking and tax systems, the privatization program and the development of business, a lot of work on trade liberalization have been done and because of all this, the process of modernization in the economic sphere is successfully implemented. The decisive condition for economic modernization, the flow of investments has been increased in recent years. Currently, flow of investments increased not only in the oil sector, but also in other spheres, which leads to a powerful development of economy and business. The president of Azerbaijan Ilham Aliyev attaching to this factor special significance said: "In those countries which are developed from the economic point of view, the entrepreneurship is very developed, and free business obtains great success. Therefore it is a fundamental condition for continuation of economic reforms, improvement of material well-being of the people, creation and forming of democratic society". [2, p 132]

Gradual transition to a democratic way of development, along with carrying out economic reforms, is increasing in the education level. Modernization of society requires strengthening of value of a subjective factor of social development, increase in a role of knowledge, education and culture. From this point of view the place and a role of the intellectuals in social structure of society is allocated. According to researchers, without the

presence of specialists work in various fields of knowledge and without their experience, building of successful and perspective society is impossible. [5, p 50-51]

In the direction of modernization of educational system of Azerbaijan important steps were also taken. Currently, reforms in education system include strengthening of integration into the Western educational system. Currently, purposeful process of building a new education system, is carried out by taking into account successes of Western education, while maintaining progressive traditions existing in our educational system.

Continuation of modernization strategy in its new capacity leads to the enrichment of new qualitative elements of science, education and culture. In an era of global change, we

must make every effort to preserve and develop this great wealth.

Formed by the national leader HeydarAliyev foundation of the national model of democratic transition and continued in a new way, taking into account the realities and laws of our time. President Aliyev, gave impetus to the improvement of the social system and stipulates the establishment of the main components of the rule of law and civil society.

The foundation of national model of democratic transition was laid by the national leader HeydarAliyev and was continued in new quality, taking into account realities and regularity of our era, by the president I. Aliyev, who gave an impetus to improvement of social system and causes establishment of the main components of the constitutional state and civil society.

REFERENCES:

1. Heydər Əliyev. Müstəqillik yollarında. B., 1997.
2. Məmmədov H.B. Heydər Əliyev siyasi irsinin politoloji aspektləri. B., 2013.
3. Əfəndiyev M.Ə. Politologiya. B., 2011.
4. İbadov N.S. Müqayisəli politologiya. B., 2010.
5. İsmayılov D. Azərbaycanın transformasiya prosesində ideologiyalar: konservatizm, liberalizm, sosial-demokratiya. B., 2005.
6. Nadirov A.A. Bazar münasibətlərinə keçid və iqtisadiyyatın yenidən qurulması. Azərbaycan iqtisadiyyatı. B., 1998.

ABBASZADE NURANA

Baku State University

doctoral student in International Relations

e-mail: abbaszade-nurana@gmail.com

UDC: 327

MIGRATION TO THE EUROPEAN UNION: THE BEGINNING OR THE END?

SUMMARY

The article N.H.Abbaszade "Migration to the European Union: the beginning or the end?" explores modern migration policy in the European Union. The author examines the main issues related to the topic, including illegal migration and actions conducted by the European Union to contain it.

Key words: *migration, the European Union, refugees, Europe, legislation, immigrants, war, crisis.*

Migration is an integral part of global processes in the modern world. Currently, from the field of socio-economic phenomenon the migration goes into the political category. Annually European continent accepts about two million migrants that proportionally is much more than any other region of the world, not excluding the United States and Canada.

It is clear that the increase in migration flows to Europe is a reflection of global trends, which, estimated to specialized UN agencies, not only doesn't show signs of stabilizing, but on the contrary, predicts significant growth of 40-50% by middle of XXI century.[1]

In modern conditions the European Union annually accepts a large num-

ber of migrants from Asia and Africa. Against the backdrop of the global economic crisis and the slow recovery in economies of some countries, rise of euroscepticism and heated debate in the European countries, the European Union moves to a new stage of immigration policy. It occurs at the moment when on the southern borders of Europe develops a truly critical situation that requires the most active actions and close attention.[2]

The majority call the migration crisis in Europe in the middle of 2015 the second migration of peoples, as on the scales it surpassed all previous flows of immigrants and refugees to the EU countries. It should be noted that the nature of migration has changed. Some

European countries began to toughen the immigration law, while others facilitate the procedure of admission of refugees.

The policy of granting citizenship has undergone a certain evolution and is based on a combination of the principles of "blood" and "earth". Most European countries are moving away from the principle of granting citizenship only on the basis of "blood" principle. [3] Also the possibility of immigration for family reunification is essentially reduced.

Current migration crisis is the unmanageable process. As a result of revolutions 2012-2013 of so-called "Arab Spring" which were supported by Europe and the US, no democracies were formed in the Middle East and North Africa. A bloody civil war continues in Yemen, Iraq, Syria and Libya. Egypt and Tunisia are seriously weakened. In Iraq and Syria appeared a terrorist group called the Islamic State. [4] These events have dramatically worsened the humanitarian situation in the vast area with a population of several hundred million people. Many residents of Syria, Iraq, Libya, Afghanistan and Yemen do not see any other choice but to leave the war-torn homeland and to reach Europe by any means. They hope that the EU will adhere to the UN Convention on Refugees, whose main provisions are that you cannot send people back to the countries covered by the wave of violence. All these developments have transformed millions of people to the "displaced persons", and the number of

people wishing to embark on a voyage to the northern shores of the Mediterranean is growing, in spite of the many victims in this dangerous path. This migration crisis is the biggest in Europe since the Second World War. [5]

The situation of refugees, including the Arabic-speaking, in the near future could lead to the unification of programs of their support by the international community, depriving the Palestinians the status of "first class refugees." Especially, the position of Jordan, which borders with Iraq and Syria, and Lebanon is more than precarious. Algeria is not a sufficiently stable state. Sudan is split, it didn't get out of the Civil War. Somalia is divided into warring enclaves. Eritrea is increasingly focused on Saudi Arabia and the UAE. All these are destabilizing factors and provoke new waves of immigrants.

In this regard, there were such situations when the refugees in Hungary refused to leave the train on which they are expected to leave for Germany. Thousands of migrants tried

to overcome the barriers built by the Hungarian authorities on the country's southern border.

Not only the border countries of the European Union, such as Greece (more than 30 thousand new arrivals for 2015 [6] or Italy, but also lying in the depths of Europe - Austria,

Slovakia, Czech Republic are talking about the dramatic increase in flow of refugees. Reports of "migrant crisis" in the EU sound almost panicky. To

what extent is picture actually alarming?

The world is horrified by the photo of dead three years Syrian boy Aylan Kurdi, who was born in the epicenter of fierce fighting, the Syrian city of Kobani, whose body Turkish

rescuers found on the Aegean coast near the famous resort of Bodrum. The child was one of the migrants who did not manage to reach Europe. Photo of a dead child bypassed the

mass media around the world, prompting a flurry of emotions and accusations against the authorities of developed countries - in the insensitivity and unwillingness to help people to save their life. At the same time with Aylan 11 more refugees from Syria, including four small children died.

Until now, for the united Europe, faced with a massive influx of refugees from the Middle East and Africa, a record was July of last year when the EU's external borders crossed 107 thousand people who claim that they flee from the war and troubles in their countries and seek asylum in Europe. [7] There are not precise data for 2016 yet, but there is no doubt that last year's record will be much surpassed.

According to the forecasts the Ministry of Internal Affairs of Germany, more than 800 000 asylum applications were filed in 2015. For comparison: in 2014 this figure was 660 000 - for the whole European Union. [8]

In Jordan, where there are 1.2 million refugees from Syria or in Turkey, where there are 1.8 million, they

can only laugh over European debates about what to do with tens of thousands of people. [9] But it is impossible not to admit that the situation becomes very alarming for Italy, Greece and Hungary. There is a growing stream of refugees arriving in

Germany and Sweden — these are the most popular points of final destination in continental Europe. The current tide of immigrants in Western and Northern Europe started with the fact that Italians began to skip part of these people further - to the north. The Dublin agreement shifts the most of the responsibility for the migrants to that EU country where they come initially. Hence - the smuggling of people in Europe, in which many refugees die.

The legalization of arrival of migrants in Europe could be the basis of the new European immigration policy. This means that if people run out of places which are ruled by dictators or where the war is in the midst, they would be legally entitled to apply for the right to temporary residence in any given EU country. This means that the reasons for the illegal business for the transportation of migrants will disappear. Thus, the pressure which the countries of South and South-East Europe are experiencing now would be weakened.

The belief that "Europe takes all" - is a lie, or rather, a dangerous stereotype. For example, 55% of the statements of those who wanted to seek asylum in the EU countries, were rejected last year, as these people were not refu-

gees, but economic migrants. [10]

European politicians are trying to negotiate about effective solutions. On the one hand, Germany, France and Italy are insisting on a common European migration policy. It should be noted that in the EU there is no single approach to this issue. On the other hand, the Central European countries, as well as Great Britain, are against. The small countries of Eastern Europe are inclined to the "demographic panic" related to the fact that these small nations have been fighting for survival and independence throughout their history, but a massive influx of immigrants with completely different cultures can change everything, whereas the populations of these countries are not ready to change, believing that if the inflow of migrants to their country continues, they will not remain in twenty years. Uncertainty about the future for these countries is no good for the common European spirit.

Regulation of migration processes at the beginning of the XXI century gradually became more and more important area of activity of the European Union, a priority item on the economic and political agenda of modern Europe. The EU announced its goal the formation of "a comprehensive migration policy" based on common basic principles of admission of third country citizens into the territory of the member states" while protecting the common EU borders.

The increase in the volume of legislation impresses, as well as the intention to codify it. The Schengen Code is valid since 2006, the EU Visa Code - since 2011, and the creation of the Code of labor migration to the EU is on the order. There was adopted legislation on the rights and conditions of entry of members of migrant families, students, researchers, highly qualified specialists into the EU. Provisions for the repatriation of illegal immigrants and also sanctions against entrepreneurs who employ foreign workers illegally have been introduced through the directives. [11] Active EU immigration policy reflects the public mood. According to the data of Eurobarometer, in 2013 Europeans gave to immigration more importance than to taxes, pensions, education and even terrorism.[12] However, the effects of participation of EU citizens in military operations in the Middle East again brought to the forefront the threat of terrorism in the European states, and also the traditional link between immigration and security.

In addition to the events of recent months, a way out of the EU the UK can be another push to this transformation. Prime Minister Cameron is playing a very risky game with the referendum, hoping to stay in the Union and to achieve some concessions from Brussels and Berlin, but he could not foresee into what will turn a European policy over the last year or two on the background of the refugee crisis.

REFERENCES:

1. Unites Nations. Report «Trends in Total migrant stock: The 2005 revisions». N.Y., 2006
2. Таран: Шенгенская зона прекратит свое существование. Временно РИА Новости Украина: <http://rian.com.ua/interview/20160120/1003867744.html>.
3. Омельченко О. А. Римское право. М. Кодгес. 2000. С. 68.
4. Попов И.А., Попова О.И. Совершенствование правового и организационного обеспечения противодействия незаконной миграции // Миграционное право. 2013. №2. С. 17.
5. Заявление Еврокомиссара Димитрис Аврамопулоса: <http://radiopolsha.pl/6/137/Artykul/217350>
6. Беженцев будет больше. [Электронный ресурс] // Аналитический портал геополитика. – Режим доступа: http://gpolitika.com/blizhniy_vostok/bezhencev-budetbolshe.html
7. Европа и беженцы: “потоп” или истерика? <http://www.svoboda.mobi/a/27225116.html>
8. Eurostat, Migration and migrant population statistics – Statistics explained, 17.02.2015. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
9. Современные миграционные процессы в Европе: их влияние на политическую ситуацию в регионе. I Пятигорская Модель ООН Совет по правам человека. ПЯТИГОРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ. 2015. С.11
10. Трыканова С.А. Пути совершенствования миграционного законодательства ЕС // Миграционное право. 2011. № 4. С. 18-20.
11. Standard Eurobarometer 80 Autumn 2013. Public Opinion in the European Union. European Commission, Brussels, 2013. P. 12.

**JURNALDA DƏRC OLUNAN MƏQALƏLƏRİN
TƏRTİBATINA DAİR TƏLƏBLƏR**

Dərc olunacaq məqalə redaksiyaya həm kağız, həm də elektron formada təqdim olunmalıdır.

Məqalə hazırlanarkən aşağıdakı tələblər nəzərə alınmalıdır:

1. Məqalə Azərbaycan, rus və ingilis dillərindən birində hazırlanmalı, məqalənin adı, xülasə və açar sözlər hər üç dildə təqdim olunmalıdır.

2. Məqalə Microsoft Word mətn redaktorunda A4 formatında (soldan – 2 sm., yuxarıdan, aşağıdan və sağdan – 2,5 sm.), Times New Roman şrifti ilə 12 pt. ölçüdə, vahid sətirlərsiz intervalla və mətn daxili yazıda 1 sm. abzas buraxmaqla hazırlanmalı və 12 səhifədən artıq olmamalıdır.

3. Məqalə aşağıdakı ardıcılıqla hazırlanmalıdır: UOT – soldan, qalın şriftlə, sonda 6 pt. interval; müəlliflərin soyadı və inisialları – soldan, kursiv və qalın şriftlə; müəlliflərin iş yeri, şəhər, ölkə və e-poçt ünvanı – soldan, sonda 6 pt. interval; məqalənin adı – ortadan, böyük hərflərlə, qalın şriftlə, sonda 6 pt. interval; xülasə (mətn təqdim olunan dildə) – kursivlə, sonda 6 pt. interval; açar sözlər – kursivlə, sonda 6 pt. interval; giriş və digər alt başlıqlar – soldan, qalın şriftlə, əvvəlində və sonunda 6 pt. intervalla.

4. Ədəbiyyat siyahısı: hər bir istinad olunan mənbənin adı tərcümə olunmadan, məqalədə istifadə olunma ardıcılığına uyğun olaraq nömrələnir. Mənbənin biblioqrafik təsviri Ali Attestasiya Komissiyasının dissertasiya işlərində mənbənin biblioqrafik təsvirinə irəli sürdüyü tələblərə uyğun olaraq göstərilməlidir.

5. Ədəbiyyat siyahısından sonra məqalənin hazırlandığı dildən fərqli digər 2 dildə müəllifin soyadı, adı, atasının adı, məqalənin adı, xülasə və açar sözlər təqdim olunur.

6. Məqalədə cədvəl və şəkillər nömrələnir: cədvəl – cədvəlin yuxarisında, sağdan (məs., cədvəl 1.), şəkil – şəklın altında, ortadan (məs., şəkil 1.) və mətn hissədən (yuxarıdan və aşağıdan) 1 boş sətir buraxmaqla göstərilməlidir.

7. Düsturlar Microsoft Equation-də standart parametr ilə yığılır. Mətnədə ancaq istifadə olunan düsturlar nömrələnir. Düsturun nömrəsi sağda mötərizədə yazılır.

8. Redaksiyaya məqalə göndərildikdə müəlliflər haqqında məlumat: soyadı, adı, atasının adı, elmi dərəcəsi, elmi rütbəsi, iş yeri, vəzifəsi, telefon nömrəsi, e-mail ünvanı da təqdim olunmalıdır.

9. Məqalədə göstərilən məlumat və faktlara görə müəllif məsuliyyət daşıyır.

10. Redaksiyaya daxil olan məqalələr rəyə təqdim olunur və müsbət rəy almış məqalələr çapa tövsiyə olunur.

11. Redaksiyanın ünvanı: Az1114, Bakı şəh., Z.Mehdiyev küç., ev 8/6 “İqtisadi və siyasi elmlər” jurnalının redaksiyası. Sayt: www.maarif.az E-poçt ünvanı: journal@maarif.az

REQUIREMENTS ON DESIGN OF ARTICLES PUBLISHED IN THE JOURNAL

Articles published in the paper, as well as in electronic form will be submitted.

The following requirements must be taken into account while designing the article:

1. Articles should be prepared in one of the languages - Azerbaijani, Russian and English, the title of the article, abstract and keywords should be submitted.

2. The articles should be submitted in the Microsoft Word text editor A4 format (from left - 2 cm., above, below and right - 2.5 cm.), Times New Roman 12 font., 1 cm inter-text interval, remaining paragraphs and not exceeding 12 pages.

3. The articles must be prepared in the following sequence: initials and surname of authors - from the left, and bold italic; author's place of work, city, country and e-mail address - from the left, in the end 6 font, interval; the title of the article - from the middle, capitalized, bold, 6 font, interval; abstract (in the language of the article) - italics, in the end 6 font, interval; interval; keywords - italics, in the end 6 font, interval; introduction and other sub-headings - from left, bold, and at the beginning and end 6 font, interval.

4. References: each referred source must be numbered in accordance with the sequence used in the article and remained untranslated.

5. References must be followed by the article title, abstract and key words in 2 specified languages.

6. The tables and pictures in the article must be numbered: Table – at the top of the table, from the right (eg, Table 1.), a picture - below the picture, from the middle (eg, Picture 1.) remaining parts (from the above and below) a blank line.

7. Formulas must be set in standard parameters - Microsoft Equation. Only formulas used in the text must be numbered. The formula numbers must be written in brackets in the right.

8. The articles submitted to the editorial board must contain information about the authors: first name, last name, middle name, scientific degree, scientific rank, place of work, position, phone number, or e-mail address.

9. The author is responsible for the information and facts mentioned in the article.

10. The articles received by the editorial office are presented for review and the articles with positive reviews are recommended for publication.

11. Editorial Board Address: AZ 1114, Baku city., Z.Mehdiyev str., h. 8/6 "Journal of Economics and Political sciences" editorial board. E-mail: journal@maarif.az Site: www.maarif.az

ТРЕБОВАНИЯ К СОСТАВЛЕНИЮ СТАТЕЙ, ПУБЛИКУЕМЫХ В ЖУРНАЛЕ

Публикуемая статья должна быть представлена в редакцию в бумажном и в электронном виде (если автор находится в не Азербайджана тогда электронного варианта достаточно).

При подготовке статьи должны быть выполнены следующие требования:

1. Статья должна быть подготовлена на одном из языков – азербайджанском, русском или английском. Название статьи, аннотация и ключевые слова должны быть представлены на трех языках (для зарубежных авторов английская и русская версия достаточно).

2. Электронный вариант статьи должен выполняться в текстовом редакторе Microsoft Word в формате A4 (поля: левое – 2 см, правое, верхнее и нижнее – 2,5 см), шрифтом Times New Roman размером 12 пт. Междустрочный интервал – одинарный, абзацный отступ – 1 см, размер статьи не должен превышать 12 страниц.

3. Статья должна быть подготовлена в следующей последовательности: УДК – слева, жирным шрифтом, в конце интервал 6 пт; инициалы и фамилии авторов – слева, курсивом и жирным шрифтом; место работы авторов, страна, город и адрес электронной почты – слева, в конце интервал 6 пт; обзор (на языке представленного текста) – курсивом, в конце интервал 6 пт; ключевые слова – курсивом, в конце интервал 6 пт; введение и другие подзаголовки – слева, жирным шрифтом, в начале и конце интервал 6 пт.

4. Список литературы: название каждого источника не переводится и нумеруется в статье в соответствии с последовательностью использования. Библиографическое описание источников должны быть указаны в соответствии с требованиями, предъявляемыми ВАК к библиографическому описанию источников в дипломной работе.

5. После списка литературы название статьи, аннотация и ключевые слова представляются также на двух других языках.

6. В статье нумеруются таблицы и рисунки: таблица – в верхней части таблицы, с правой стороны (например, таблица 1), рисунок – под рисунком в центре (например, рисунок 1) и, пропуская одну пустую строку от текста (из верхней и нижней частей).

7. Формулы набираются стандартными параметрами в Microsoft Equation. Номер формулы пишется в скобках с правой стороны. В тексте нумеруются только использованные формулы.

8. При отправке статей в редакцию также должны быть представлены сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, ученая степень, ученое звание, место работы, должность, номер телефона, адрес электронной почты.

9. Автор несет ответственность за информацию и факты, указанные в статье.

10. Статьи, поступившие в редакцию, направляются на отзыв; статьи, получившие положительные отзывы, рекомендуются к публикации.

11. Адрес редакции: AZ1114, г. Баку, ул. З.Мехдиева 8/6, Редакция научно-аналитического и практического журнала “Экономических и политических наук”. Электронная почта: journal@maarif.az, Сайт: www.maarif.az

İqtisadi və Siyasi Elmlər Jurnalı

№ 2 (3) 2016

Jurnalın təsisçiləri və həmredaktorları:

Laçın Vəzir oğlu Abışlı

İkram İsmayıl oğlu Cəbrayılov

Jurnal Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində
mətbu nəşr kimi №4022 qeydiyyat nömrəsi ilə
01.12.2015-ci il tarixində qeydiyyata alınmışdır.

ISSN: 2518-7082 (Print)

ISSN: 2519-4925 (Online)

© L.Abişlı, İ.Cəbrayılov

Texniki redaktoru:
ELNUR ƏHİMƏDOV

Tərtibat və dizayn:
SƏDAQƏT KƏRİMOVA

Yığılmağa verilmişdir: 31.03.2017. Çapa imzalanmışdır: 05.04.2017.
Nəşrin ölçüsü: 70x100 1/16. Fiziki çap vərəqi: 5,5. Sifariş: 069/17.
Sayı: 100 ədəd.

NURLAR
Nəşriyyat-Poliqrafiya
Mərkəzi

Bakı, Az1122, Zərdabi pr. 78
Tel: 4977021 / Faks: 4971295
E-poçtu: office@nurlar.az